

İSA
TANRI MIDİR?

B. B. Warfield

İSA
TANRI MIDİR?

B. B. Warfield

Ahit Yayınları

Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.
No 81/87, Topkapı, İstanbul, Türkiye
<https://ahityayinlari.com>
info@ahityayinlari.com

İsa Tanrı mıdır?

Yazar: B. B. Warfield

Makale Yazarı: Rienk Bouke Kuiper

Makale Yazarı: Daniel Stephanus Burger Joubert

Makale Yazarı: Harm Henry Meeter

Makale Yazarı: Johannes Daniel Roos

Makale Yazarı: Frank Mackey Richardson

Makale Yazarı: William Arthur Motter

Makale Yazarı: William Nicol

Makale Yazarı: Gerrit Hoeksema

Makale Yazarı: Luther Moore Bicknell

Özgün adı: Is Jesus God: An Argument by Graduates of Princeton Seminary

Türkçesi © 2024 İzmir Protestan Kilisesi Derneği. Tüm hakları saklıdır. Orijinali © 1912 American Tract Society. 2018 yılında İngilizce metnin yayın hakları kamu malı haline gelmiştir. Bu yayının hiçbir bölümü, yayıncıların önceden izni alınmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da başka herhangi bir yolla çoğaltılamaz, bir erişim sisteminde saklanamaz ya da iletilemez.

ISBN: 978-605-71023-3-1

ASIN: 605-71023-3-9

Sertifika No: 16231

Sürüm: master@g1.basim-11-gee118d4

URL: https://ahityayinlari.com/kitap_ijg

Çeviri: Toğrul Salamzade

Düzeltili: Ceyhun İskender

Dizgi: Caleb MacLennan

Bu kitapta kullanılan tüm Kutsal Kitap ayetleri, aksi belirtilmedikçe, Kutsal Kitap Türkçe Yeni Çeviri'den alınmıştır. Kutsal Kitap © The Bible Society in Turkey (Kitap-ı Mukaddes Şirketi), The Translation Trust (Yeni Yaşam Yayınları), 2001, 2008. Tüm yayının hakları Kitabı Mukaddes Şirketi'yle Yeni Yaşam Yayınları'na aittir ve izin ile kullanılmıştır.

Basım: Anadolu Ofset, +90 212 567 73 13

Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.

No 81/87 Topkapı, İstanbul

1. Basım: Mayıs 2024

İçindekiler

Giriş Notu	7
1. Hristiyan Kilise Mesih'in Tanrılığını Öğretir Mi? <i>Rienk Bouke Kuiper</i>	9
2. Hristiyan Kilise, Mesih'in Tanrı Olduğunu hep Öğretiyor Muydu? <i>Daniel Stephanus Burger Joubert</i>	13
3. Yeni Antlaşma Yazarları, İsa'nın Tanrı Olduğunu Öğretiyorlar mı? <i>Harm Henry Meeter</i>	19
4. Müjde Yazarları, Mesih'in Kendisini Tanrı Olarak Açıkladığını Öğretiyorlar mı? Birinci Makale <i>Johannes Daniel Roos</i>	25
İkinci Makale <i>Frank Mackey Richardson</i>	29
5. İsa, Kendisinin Tanrı Olduğunu Öğretti mi? Birinci Makale <i>William Arthur Motter</i>	33
İkinci Makale <i>William Nicol</i>	37
6. İsa Tanrı mıdır? Birinci Makale <i>Gerrit Hoeksema</i>	43
İkinci Makale <i>Luther Moore Bicknell</i>	49

Giriş Notu

Bu küçük kitap, Mesih'in Tanrılığının lehine yapıcı argümanlar sunmaktadır. Bu kitabın yazılması, Princeton Theological Seminary'deki bir sınıfın, "1911-1912 Teoloji Okulunun Yüzüncü Yıl Oturumu" sırasında bir dizi soruya mantıklı bir yanıt verme girişimiyle olmuştur. Bunlar sıralı bir şekilde, Mesih'in Tanrılığına ilişkin tarihsel kanıt arayan herkesin karşılaşacağı göze çarpan sorulardır. Sorular, aşağıdaki düzende sıralanmıştır:

1. Hristiyan Kilisesi, Mesih'in Tanrı olduğunu öğretir mi?
2. Hristiyan Kilise Mesih'in Tanrılığını hep öğretmiş midir?
3. Yeni Antlaşma yazarları Mesih'in Tanrılığını öğretir mi?
4. Müjde yazarları, Mesih'in kendisini Tanrı olarak tanıttığını mı öğretiyorlar?
5. İsa, kendisinin Tanrı olduğunu öğretti mi?
6. Mesih Tanrı mıdır?

Yukarıdaki her bir konu için çok sayıda makale yazılmıştır. Burada yayımlananlar, birbirlerine çok uygun göründükleri ve birlikte nihai sonuç için sağlam bir argüman sundukları için seçildiler. Doğal olarak, yazılar güçlerinin hissedilmesi için birbiri ardına ve birbirleriyle olan ilişkilerine göre okunmalıdır. Konuların önemi giderek arttığı için, bazı konuları için bir makale, diğerleri için ise ikişer makale olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu durum ufak çaplı tekrarlama gibi görülebilir ancak argümanın genel sunumuna güç katacağı umulmaktadır.

Bu makaleleri büyük kalabalıklara sunmadan önce gerçeği arayan (ve bulmuş olan) gençlere cesaretle sunuyor ve onlardan bu yazıları açık yürekle ve içtenlikle okumalarını rica ediyorum.

Benjamin B. Warfield
Princeton Theological Seminary

BÖLÜM 1

Hristiyan Kilise Mesih'in Tanrılığını Öğretir Mi?

Rienk Bouke Kuiper

Bu soruya tatmin edici bir cevap vermeden önce bazı kavramların tanımlanması gerekmektedir. “Hristiyan Kilisesi” ile kastedilen şey nedir? Kastedilen şey, Elçilerin İman Açıklamasındaki, tüm çağlar boyunca Mesih'in bedenini oluşturan canlı yapı olan “kutsal evrensel kilise” değildir; bizim kastettiğimiz kilise günümüzdeki kilisedir. Evet, bizler Mesih'in gözle görülebilen kilisesini ele almaktayız. Mesih'in görünmez Kilisesine kimin ait olup olmadığını söylemek gücümüzü fazlasıyla aştığı için araştırabildiğimiz tek kilise, gözle görülebilen Kilisedir. Burada ayrıyeten, doğal olarak ortaya çıkan bir başka soruya da değinmeliyiz: “Mesih'in Tanrılığını inkâr eden bir kiliseye Hristiyan denebilir mi?” Bu sorunun olumsuz yanıtı, kuşkusuz, bütün meseleyi tamamen ortadan kaldıracaktır. Zira Hristiyan Kilise, Mesih'in Tanrılığını öğreten Kiliseyse, o halde bunun tersini öğreten kilise Hristiyan Kilise değildir. Bu nedenle bizler, “Hristiyan Kilise” kavramını alışagelmış bir şekilde ele almak zorundayız. Şöyle ki bu Kilise, Yahudi, Müslüman veya pagan olmayan ve kendisini Hristiyan olarak değerlendiren yapının tüm üyelerini kapsamaktadır.

Bir sonraki adım, “Mesih'in tanrılığı” terimini tanımlamak olmalıdır. Bu öğretiyi, erken dönem Kilisesi, yani Mesih'in erken dönemdeki takipçileri kabul etmişlerdi; aslında onlardan sonra süregelen ortodoks¹ Hristiyanlık da bu öğretiye inanıyordu. Bu terimle kastedilen şey ekümenik iman ikrarlarında son derece açık ve anlaşılır şekilde beyan edilmiştir. Mesih'in Tanrı'nın biricik Oğlu olduğu, dolayısıyla başka hiçbir varlığın Tanrı'nın Oğlu, Baba'nın tözünden olan mükemmel Tanrı olarak adlandırılmayacağı bir anlamda beyan edilmektedir. Kısaca açıklamak gerekirse, Mesih'in tanrılığı ifadesi tarihsel bağlamı içerisinde, Baba ve Oğlu İsa Mesih'in töz birliği anlamına gelmektedir. Mesih'in tanrılığını kabul eden kişi, tek bir Tanrı'nın olduğunu bilerek, Mesih'in Tanrı olduğunu kabul etmiş olur. Bu anlamı, sorumluyu yanıtlamaya çalışırken terime yükleyeceğiz. Bunu yaparken kendimizi savunmamıza gerek yok. Tersine, bu terime başka bir anlam yüklemek isteyen herkes, kendi eylem biçimini savunmak zorundadır. Mesih'in tanrılığı ifadesinin tarihsel anlamı vardır ve bahsi geçen dogmayı bu anlamda inkar etmek isteyen ve anlamı değiştirmeye can atan biri varsa dürüst olmak adına, Mesih'in kişiliğini açıklamak üzere başka bir formül bulmalıdır.

Az önce söylenmiş olanlardan asıl meseleye geçiş kolaydır. Günümüzde, Mesih'in tanrılığı ya da tanrısallığı ile ilgili değiştirilmiş görüşlere sahip olan ya da muhtemelen doktrini tamamen reddeden ve Kilise sınırları içerisinde var olmaya devam eden teologların sayısı az değil. Hasting'in *Dictionary of Christ and the Gospels* isimli eserinde, A. S. Matin'in, “Çağdaş Düşüncede Mesih” isimli yazısında, spekülasyon Mesih'i, deneyim Mesih'i ve tarihsel Mesih arasında ayırım yapmaktadır. Spekülasyon Mesih'i görüşünde, İsa'nın ezelden var olduğu, günahsız doğumu, dirilişi, ilahi yetkisi ve aracılığı tamamen inkar edilmektedir. Fakat buna rağmen kendisine Tanrı'nın Oğlu denmeye devam edilir, çünkü onlara göre

1. Ç.N. Burada “ortodoks” olarak kastedilen doğru öğretilerdir. Kesinlikle Ortodoksluk mezhebi kastedilmemektedir.

İsa Tanrı mıdır?

Mesih'in oğulluğu tüm insanların Tanrı'nın oğulları olması ile aynı anlamdadır. Deneyim Mesih'i -ki genel anlamda Ritschl ekolünün bir ürünüdür- Mesih'in tanrısallığını kabul etse de bunu eski dogmatik anlamda görmez. Şöyle ki O'nun tanrısallığından kastedilen şey, O'nun iradesinin tamamen Tanrı'nın iradesiyle uyumlu olması ve ahlaki açıdan da en yüce ilahi nitelikleri sergilemesidir. Öte yandan tarihsel Mesih'in tanrısallığı külliyen reddedilmektedir. Bu görüşte Mesih doğaüstücülükten sıyrılmıştır ve tüm vurgu onun gerçek insanlığına yapılmıştır. O'nun başarısının sırrının psikolojik benzersizliğinde, yani eşsiz iyiliği ve büyüklüğünde yattığı söylenir; fakat her halükarda Tanrı değildir. Burada, William Adams Brown'un *Essence of Christianity* isimli eserinde, İsa Mesih'ten Hristiyanlığın merkezi figürü olarak bahsettiğinde kullandığı bazı güzel ifadelere dikkat çekmeden edemiyoruz. Tanrı'nın Mesih'in Babası olduğunu söyler ancak bunun hemen öncesinde, Tanrı'nın hepimizin Babası olduğunu söyler (syf. 313). Ardından bir kez daha "Oğulluk geniş anlamlıdır... Bizler hala insanın küçüklüğünü kabul ediyoruz... ancak bu kabul ediş içimizdeki dehşeti yok eder çünkü Mesih'e bakarak insanın ne olabileceğini görüyoruz." Bu sözler, kuşkusuz, ortodoks anlamda da yorumlanabilir fakat bu, Mesih'in Oğulluğunun eşsizliğini örtme çabası değil de nedir?

Son olarak, Üniteryen hareketini de dikkate almalıyız. "İsa'nın pak insanlığı" ifadesi, birçok görüşü kapsamaktadır. Bazı Üniteryenler, Mesih'in tanrısallığını -ortodoks anlamda olmasa da- tasdikleyerek ve O'nun ezeli ve ebedi olduğunu, eşsizliğini, günahsızlığını kabul ederek neredeyse Üçlü-Birlikçi olmuşlardır. Diğerleri O'nu daha çok insanlığını düşünmektedirler ve doğduğunda derece bakımından tüm insanlardan farklı olarak diğer nitelikler ve yeteneklerle donatıldığına inanırlar. Tüm bunlar, günümüzde Mesih'in Tanrılığını reddeden veya bu doktrini ortodoksluğa aykırı biçimde kabul eden insanların var olduğunu gösterir ve kuşkusuz, bu insanların bazıları Kilisenin içerisindeki.

Şimdi asıl mesele, bu bireylerin veya grupların savunduğu öğretilerin Hristiyan Kiliseye ait öğretiler olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Biz sorunun cevabının kesinlikle olumsuz olduğuna inanıyoruz. Fikrimizi savunmamız için öncelikle Kilisenin, Mesih'in Tanrılığını inkar edenlere veya bu doktrini çarpıtanlara karşı olan tutumunu incelemeli, ardından da Kilisenin, Mesih'in Tanrılığını nasıl kabul ettiğine bakmalıyız.

İlk olarak teologların, Mesih'in Tanrılığını inkar edenlere karşı olan tutumunu incelemeliyiz. Burada Kunze, Steinbeck, Braig, Hoberg, Weber, Esser, A.M. Fairbairn ve Forsyth gibi isimlerden söz edebiliriz. Sonuçta Kilisenin öğretisi birkaç teolog tarafından belirlenmiyor ancak bir bütün olarak, din adamlarından daha az olmayan teologların yanı sıra nispeten eğitimsiz insanları da içeren Kilisenin inancının ifadesine kulak vermeliyiz. Peki, Kilise herhangi bir açıdan Mesih'in Tanrılığı öğretisini inkar edenlerden veya çarpıtanlardan etkilenmiş midir? Biz etkilenmediğine inanıyoruz. Örneğin, "tarihsel Mesih" fikrini düşünün. Bu adil bir örnektir çünkü hızlıca kabul edilen veya tarihsel olaylardan daha sıkı bir şekilde savunulan başka bir fikir yoktur. Dolayısıyla bu fikir çağdaş zihinde daha iyi kök salar ve çağdaş imanın içgüdülerini etkiler. O halde, sözde tarihsel Mesih, sözde dogmatik Mesih'in yerini alabilmiş midir? Kuşkusuz, hayır. Günümüzde sıradan bir kilise üyesi, tıpkı büyükbabası gibi Mesih hakkındaki görüşlerini Müjde yazarlarından ve Elçilerden alır. Bizlere tarihteki gerçek Mesih'i göstermeye çalışıp saldıranlara karşı bizzat Mesih'in Müjdelerde ve Elçisel Mektuplarda kendisi hakkında yaptığı tanıklıkların doğruluğu ve geçerliliği daha güvenilirdir. Bu nedenle Mesih'i çarpıtmaya çalışanlar, Kiliseyi, doğaüstü Mesih'ten uzaklaştıracak ilk adımı dahi atmaya ikna edebilmiş değiller.

Fakat Kilisenin kendisi de Mesih'in Tanrılığı terimine yeni anlam kazandırmaya çalışmış ve çalışmaya devam eden akıllı teologlara kulak asmadı. Yeni fikirlerini ileri sürmek için

hala eski terimleri kullanmaya devam etmeleri henüz hedeflerine ulaşmadıklarını gösteriyor. Niyetleri yargılamak çok tehlikeli bir şeydir ancak günümüz teologlarından bazıları, “Mesih’in tanrısallığı” terimini kullanarak kabul edilmek istiyorlar; bunu yapmalarının sebebi sırf fikirlerini, Mesih’in gerçekten Tanrı olduğuna hâlâ ısrarcı bir şekilde bağlı olan bir Kiliseye başka hiçbir şekilde sokmayı başaramayacaklarını çok iyi bildiklerinden dolayı olabilir mi? Sorulabilecek başka bir soru da sıradan bir kilise üyesi, aslında Tanrı olmayan ancak yine de Tanrılığa sahip Mesih’in, yalnızca yüce bir insani değere sahip olduğu konusunda ne düşünür? İnsanlar Mesih’in Tanrılığını ifadesini duyduklarında, Mesih’in Tanrı olduğuna inanıyorlar çünkü hala açık sözlü ve mütevazıdırlar.

Peki, Kilisenin Üniteryenliğe ilişkin tutumu nedir? Farklı Hristiyan mezhepleri bir araya geldiklerinde Üniteryenleri hep hariç tutmuşlardı çünkü Üniteryenler Mesih’in Tanrılığını inkar ederler. Bu gibi durumlarda Kilise, -en azından bazı Kiliseler- Mesih’in Tanrılığını inkar edenlerin Hristiyan Kiliseden hariç tutulmasını uygun görmüştür. Hasting’in *Dictionary of Christ and the Gospels* isimli eserinde yer alan “Mesih’in Tanrılığı” makalede, Üniteryenler hakkında bu öğretinin inkarcıları olarak bahsedilmiştir. Makale şu sözlerle son bulmaktadır: “Üniteryenlik, hiçbir zaman öncül olmadı. Kilise, Üniteryen okulların dar mantığının ve sınırlı duygularının asla kurbanı olmadı.”

Kilise’nin, Mesih’in Tanrılığı doktrinini terk etmeye yönlendirildiğini inkar ettiğimizde, onun her durumda bu noktadaki yanlış öğretileri olması gerektiği kadar şiddetle reddetmediğini söylemiş oluyoruz. Yeterince şiddetle reddetmiş olsaydı, Kilisede, Mesih’in Tanrılığını açıkça reddeden tek bir kişi bile olmazdı. Aslında, Mesih’in Tanrılığına inanmayan kişilerin, Mesih’in Kilisesinde kalmaya devam edebilme ihtimalleri acınası bir gerçektir. Bu gerçeğe istinaden ünlü devekuşu hilesini benimseyemeyiz, yüzeysel bir iyimserlik kisvesi altında bunu hafife alamayız. Kilise’nin bu gibi hatalara daha hevesle karşı çıkması gerektiği doğru olsa da Kilise’nin Mesih’in Tanrılığına olan inancını, olduğundan daha olumlu bir şekilde nasıl daha açık teyit edebileceğini söylemek zor olacaktır. Şimdi bu konuya odaklanacağız.

Hristiyan Kilisesi, Roma Katolik ve Protestan inancı olarak, İsa Mesih’e iman ettiklerini ve O’nun, Tanrı’nın biricik Oğlu olduğu gerçeğini beyan eden Elçilerin İman Açıklamasını kabul eder. Birçok Hristiyan Kilisede, bu iman açıklaması her Şabat günü ciddi bir şekilde tekrarlanır. Burada iki şey vurgulanmalıdır: Mesih’in Tanrı’nın Oğlu olduğu ve Oğulluğun eşsiz olduğu; yani O’nun, başka hiç kimsenin Tanrı’nın oğlu olarak adlandırılmayacağı bir anlamda Tanrı’nın Oğlu olması. Başka bir deyişle, O’nun Tanrı’nın Oğlu olması, bizzat Tanrı olduğunu anlamına gelir. Bu inancın hemen sonraki maddelerinde kuvvetle doğrulanan Mesih’in doğaüstü karakteri üzerinde uzun uzun durmak yerine, bu karakterin Tanrı’dan daha aşağı bir varlık olan herhangi bir varlığa yüklenemeyeceğini söylemek yeterlidir. Örneğin, O’na atfedilen dirilerin ve ölülerin yargıcı sıfatı yalnızca Tanrı için uygundur. Elçilerin İman Açıklaması kadar çok bilinmeseler de Mesih’in Tanrılığına ilişkin apaçık ifadeler İznik ve Athanasiyus’un İman Açıklamalarında da bulunur ve Kiliseler bunları yetkili olarak kabul eder. Diğer yandan, Mesih’in Tanrılığı Reform, Lüteryan ve diğer mezheplerin iman açıklamalarında da Kilise tarafından kabul görür. Bu konuda hiç kimsenin şüphesi yoktur. Kilisenin bazı parçalarının, bu inançlarında Mesih’in Tanrılığının ikrarı ve bunun tüm Kilise tarafından Elçilerin İman Açıklamasında açıkça beyan edilmesi göz önüne alındığında Kilisenin, Mesih’in tanrılığını öğrettiğinden şüphe edilemez.

Fakat Kilise, Mesih’in Tanrılığını yalnızca İman Açıklamalarında kabul etmekle kalmaz. İlahilerinde de bu kabul açıkça görülmektedir. Bir ilahide şöyle yazar:

İsa Tanrı mıdır?

Ya Rab kibirlenmemi engelle
Beni Tanrım Mesih'in ölümünde kurtar.

Burada Kilisenin Mesih konusunda ruhta birliğe sahip olduğu görülmektedir. Sayın Fairbairn'den alıntılanmak gerekirse: "Yüksek Anglikanlar Kurtarıcısını Luther'in, Isaac Watts'ın, Gerhardt ve Doddridge'in ezgileriyle över. Sıkı bir Püriten ve Bağımsız, Keble ve Fraber'in, Newman ve Lyte'in hoş ve zarif ilahileriyle över. Keskin ve sabit Presbiteryen, Bernard ve Xavier, Wordsworth ve Mason Neale ilahilerinin yanı sıra Davut'un Mezmurlarıyla da ruhunda coşku hisseder. Cemaat ve tarikatların kendi aralarındaki farklılıkların ötesine geçip ortadan kaldıran övgü ve ibadetteki bu birlik, Tanrı'nın Oğlu'nun yüreğindeki imanda ve paydaşlıkta birliği ifade eder."

Sonra, Kilisenin, Mesih'e atfettiği ilahi hürmeti düşünün. Kilisenin, Mesih'i Tanrı olarak nitelendirdiği en bariz birkaç yöntemden bahsedeceğiz. Kilise, Baba'ya dua ettiği gibi Mesih'e dua eder ve bunu yaparken, O'nun her şeyi bildiğini, her yerde olduğunu ve her şeye gücünün yettiğini varsayar. Başka bir deyişle Kilise, yalnızca Tanrı'ya ait nitelikleri O'na atfeder. Kutsama her ne zaman beyan edilirse, Kilise Mesih'i Tanrı'ya eşit kılar. O, Baba'yla eşit kabul edilir ve asla alçaltılmaz. Evet, "Baba Tanrı'nın sevgisinden" önce "Rab İsa Mesih'in lütfundan" söz edilir ancak bunun sebebi Mesih'i Baba'dan üstün kılmak değil, O'nun Baba'dan aşağıda olmadığını vurgulamaktır. Ayrıca, vaftiz sakramenti uygulandığı zaman, Mesih'i Tanrı'nın Oğlu -yani Tanrı- olarak beyan eden Üçlü-Birlik öğretisi, Hristiyan Kilisesinin üyesi ilan edilen kişi için vurgulanır. Bu nedenle, Kilise yeni bir üye kabul ettiğinde, Mesih'in Tanrılığını beyan eder.

Ayrıca, Kilise insanlara O'na sığınmaları ve günahlarını bağışlaması için O'na dua etmeleri gerektiğini öğretirken, Mesih'i Tanrı olarak kabul etmiş olmuyor mu? Kuşkusuz, haklı olarak Tanrı'dan, Mesih uğruna günahlarımızı bağışlamasını diliyoruz ve bunu yaparken insanın kendisini günahın suçundan arındıramadığını, fakat Tanrı Oğlu'nun kurbanı vasıtasıyla bunun mümkün olduğunu ilan ediyoruz. Kilise, suçluluk yüküyle içgüdüsel olarak, Mesih'e kişisel olarak sığındığında ve başkalarını da aynı şeyi yapmaya teşvik ettiğinde, imanla Mesih'i Tanrı olarak kabul ettiğini ne kadar güzel vurguluyor! Zira günahları yalnızca Tanrı'nın affedebildiği öğretisi yalnızca Hahamlara veya Yahudilere özel bir öğreti değildir; bu öğreti, insanın evrensel vicdanında köklenmiştir. Üzerinde günahının yükünü ve ağırlığını hisseden herkes, kurtuluş için Tanrısına veya tanrılarına koşar. Bu hem putperestler hem de Hristiyanlar için geçerlidir. Üstelik kişi, Tanrı tarafından tüm suçundan özgür kılındığını hissedinceye dek asla içsel huzura kavuşmaz. Yahudilerin sormuş olduğu "Tanrı'dan başka günahları kim bağışlayabilir?" sorusu doğrudur ve günahın ne olduğunu bilen herkes bu sorunun cevabını da bilir. Bu nedenle, günahları affetmesi için Mesih'e gelen herkes, O'nun Tanrılığına olan inancını da ifade etmiş olur. Bazı kişiler içler acısı bir şekilde, günahtan kurtulabilecek güce zaten sahip olduğunu söyleyecek kadar ileri gidebilir. Bu üzücü bir gerçektir. Yine de cesaretimizin kırılmasına gerek yok çünkü Kutsal Ruh gerçekten insanları günah konusunda ikna ettiği sürece onlar ilahi bir Kurtarıcıya ihtiyaç duyacaklar.

Petrus, "Sen, yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin" dediğinde, İsa şöyle karşılık vermişti; "Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrus'sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek." Kurtarıcının bu sözleri günümüz için geçerlidir. Günümüz Kilisesi de Mesih'in Tanrılığına inanıyor ve bunu öğretmeye devam ediyor. Cehennem kapıları buna karşı direnemiyor.

BÖLÜM 2

Hristiyan Kilise, Mesih'in Tanrı Olduğunu hep Öğretiyor Muydu?

Daniel Stephanus Burger Joubert

“Mesih hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu çağlar boyunca farklı şekillerde cevaplandı. Hümanistler, O'nun yalnızca insan olduğunu söylerler. Aryuşçular, Mesih'in yaratılmış olmasına rağmen insandan daha üstün olduğunu söylerler. Hristiyan Kilise çağlar boyunca bu soruyu tek bir şekilde cevapladı; şöyle ki, Mesih hem Tanrı hem de insandır. Bizim odaklanacağımız unsur, O'nun Tanrılığıdır; böylelikle Hristiyan Kilisenin tutarlı bir şekilde Mesih'in Tanrılığını her zaman öğrettiğini göstereceğiz. Bu inancın Kilise tarafından hep öğretildiği iki şekilde gösterilebilir. Çünkü bir inanç ya terimlerle ifade edilerek ya da zorunlu olarak onu ima eden bir şekilde hareket edilerek ifade edilebilir. Sonuçta, bir inancın dilde ifadesi ile yaşamdaki tutarlı yansıması arasında temel bir fark yoktur.

Öncelikle bu ifadelerden en sonuncusuna bakacağız. Bu inanç, erken dönem Hristiyanların yaşamlarında kendisini nasıl yansıttı? Başka bir deyişle, İznik öncesi Kilise bir bütün olarak, yani yoksul, genç, eğitimsiz ve azizlerle, şehitlerden ibaret olan tüm cemaatiyle, İsa Mesih'in gerçekten Tanrı olduğuna inanıyorlar mıydı? Bu soruya Hristiyan Kilisenin tarihsel olarak tek bir cevabı vardır: Kilise'nin, Mesih'in Tanrılığına olan inancı, evrensel olarak hem sözde hem de ibadette sergilenmiştir.

Mesih'in Tanrılığını kabul etmeyen tarikatların ve O'nun hakkında bilgisi olmasına rağmen kararsız tavır takınan bazı kimselerin varlığı, kimileri tarafından kanıt niteliğinde gösterilerek bazı dönemlerde Mesih'in Tanrılığına inanılmadığı iddia edilmektedir. Fakat sunulan kanıtlar bu anlama gelmez. Mesih her yerde Tanrı olarak kabul edilirdi. Erken dönem Kilisesi, Mesih'i yalnızca sevmekle kalmadı, O'na ibadet de etti. Birisi bir zamanlar şöyle demiştir: “Kilise, O'nun muhteşem kişiliğini övgü, dua, ibadet ve teslimiyetle öyle yüceltti ki, Hristiyan olsun olmasın, yaratıcıya inanan herkes, onların bu tutumunu Her Şeye Gücü Yeten Yaratıcı ile yaratılmış olan arasındaki ilişki olarak nitelendirdi.” Dahası, İsa'ya edilen bu ibadet, kiliselerce asla yeni, duyulmamış veya Tanrı'ya tapmaktan caydırıcı olarak itiraz görmedi. Üstelik, O hiçbir zaman yalnızca bir aziz veya kutsal bir kişi olarak da görülmedi.

İsa'nın bu denli yüceltilmesi, O'nun yeryüzündeki yaşamıyla başladı, göğe alınmasıyla devam etti ve gelecek çağlar için miras olarak kaldı. Yıldızbilimciler, O henüz bebekken O'na tapındılar. Cüzamlı adam O'na, “Ya Rab, istersen beni temiz kılabilirsin” diyerek tapındı. Doğuştan kör olan adam, Tanrı'nın Oğlu'na olan imanını ikrar etti ve O'na ibadet ederek kendi sözlerinin arkasında durdu: “Adam, 'Rab, iman ediyorum!” diyerek İsa'ya tapındı.” Benzer biçimde, İsa'nın göğe alınmasında öğrencileri O'na tapındılar. Mesih göğe alınır alınmaz tüm insanları kendisine çekmeye başladı. Cezbettiği ilgi sadece onun öğretisine onay vermekle kalmıyor aynı zamanda kişiliğine de hayranlık uyandırıyor. Liddon'un dediği gibi: “Tahta çıkar çıkmaz, Kilisesinin yüreğinden, zaman geçtikçe daha da genişleyen ve derinleşen bir hayranlık dalgası yükseldi.”

İsa Tanrı mıdır?

Hristiyan Kilisenin ilk günlerinden itibaren Hristiyanlar, “İsa Mesih’i adıyla çağırınlar” olarak biliniyorlardı. İsa’ya dua etmek, özellikle Hristiyan bir tutum olarak görülüyor ve bir adanmışlık unsuru taşıyordu. İstefanos’un son sözleri, İsa’ya duaydı. İsa’nın Baba’ya söylediği sözler, İstefanos tarafından İsa’ya söylendi. İman ettiği zaman Tarsuslu Saul, Mesih’i tek ve gerçek Rab olarak kabul edip teslim oldu. Böylece, elçisel dönemde İsa’ya edilen ibadet, yalnızca Tanrı’ya edilen ibadetti. İsa’ya tapınma [düzeni] çağlar boyunca devam etti ve Kilisenin ruhsal yaşamının ayrılmaz bir parçası oldu.

Erken dönem Kilise babalarına gelecek olursak, onların da İsa’ya tapınmayı, tartışmasız bir gerçek olarak kabul ettiklerini görürüz. İgnatius, Romalı Hristiyanlardan, şehitlik ayrıcalığına erişebilmesi için Mesih’e ayınlar düzenlemelerini ister. Yustinus, Hristiyanların yalnızca Tanrı’ya ibadet ettiklerini ancak Oğul’un ve Ruh’un da Baba’yla aynı hürmeti paylaştıklarını dile getirerek imparatora itiraz eder. Clement’in ikinci mektubunda şu sözler yazılmıştır: “Kardeşler, Mesih’i, diri Tanrı’nın [biricik] Oğlu, dirilerin ve ölülerin yargıcı olarak kabul etmeliyiz.” İskenderiyeli Clement, yazılarından birinde şöyle der: “Ey insan, O’na inan! O ki, hem insan hem de Tanrı’dır. Ey insan, O’na inan! O ki, acı çekmiş ve sevilmiş olan diri Tanrı’dır.” Origenes, Hristiyanlara karşı yazılar yazmış olan Celsus’un sözlerini aktarır: “Mesih’e ibadet etmek, son zamanlarda dünyada ortaya çıkmış olan bu kişiye aşırı perestlik, Tanrı’nın birliğine ilişkin Hristiyan doktrini için ölümcül [bir hatadır]. Tüm ilahi izzeti Oğul’a verdikleri halde, nasıl olur da Tanrı’ya karşı geldiklerini düşünmezler?” Mesih’in Tanrı olduğu ve Tanrı gibi yüceltilmesi gerektiği yalnızca inanılan bir şey değildi; O’nun Tanrı olduğu aynı zamanda açık bir şekilde öğretilmekteydi. İznik-Öncesi, İrenaeus’un, Origenes’in, Tertullianus’un, Kartacalı Siprianus’un yazılarında öğretilen “iman kuralları,” dördüncü yüzyılda da görüldüğü gibi temelde, Elçilerin İman Açıklamasıyla hemfikir. Hepsisi de Hristiyan inancının ana konusu olarak Mesih’in Tanrı-insan karakterini kabul ederler, ancak bu, öğretiler veya mantıksal ifade biçiminde değil, olağan popüler tarzda yapılır. O dönemin vaftiz formülü [veya biçimi], aynı zamanda, Oğul’u Baba ve Ruh ile birleştirmeye yönelik Yeni Antlaşma uygulamasını da kesinlikle muhafaza etmekteydi.

İlahiler her zaman dini hissiyatı ve ibadeti ifade eden popüler araçlardı; dolayısıyla ilahiler, Hristiyanlığın ilk yıllarından beri Mesih’i yüceltmede ve O’na ibadet etmede kutsanmış [araçlardı.] Eusebius, şöyle bir alıntı yapar: “Hristiyanlığın ilk günlerinden beri imanlılar, yani kardeşler tarafından yazılan ilahilerin tümü, Tanrı’nın Sözü olan Mesih’i, O’nun tanrısallığını ilan ederek över.” Erken dönem Kilisesinin ilahilerinden bazıları günümüzde de mevcuttur ve tıpkı eskiden olduğu gibi şimdi de Mesih’in Tanrılığına tanıklık etmektedirler. Bunlardan bazıları, Doğu Kilisesinin her sabah söylediği *Gloria in Excelsis*, İskenderiyeli Clement’in İlahi Kelam’a yazmış olduğu *Tersanctus* ilahileridir. İmparatora yazdığı mektupta Plinius şöyle demiştir: “Belirli bir günde Hristiyanların şafaktan önce bir araya geldikleri ve Tanrı olarak Mesih’e bir ilahi söylediği ortaya çıktı.” Bu sadece belirsiz bir rapor değil çapraz sınamada birkaç kişiden alınan kesin bir cevaptır. Mesih’in Tanrı olduğunu öğreten bu ilahilerin değeri, Samsatlı Pavlus’un tutumuyla açıkça görülmektedir. O, Tanrı’nın Oğul’unun gökten indiğini Kilise ile birlikte kabul etmek istemediği için bu ilahileri kilisesinde yasaklamıştı. Samsatlı Pavlus, Mesih’in sıradan bir insan olduğuna, aşağıdan, yeryüzünden geldiğinde ve ilahi mertebeye yükseldiğine inanıyordu.

Şimdi ise Mesih’e ibadet edip, imparatora ibadet etmeyi reddettikleri için öldürülmüş olan şehitlerin tanıklıklarına bakacağız. Birçok şehidin ölüm feryadı bize Hristiyanların Mesih’e verdiği ilahi izzeti gösterir. Burada iki kişinin duasından birkaç parçaya bakacağız.

Afrikanlı piskopos Felix şöyle yakarmıştır: “Ya Rab, göğün ve yeryüzünün Tanrısı İsa Mesih, kurban olarak sana boyun eğiyorum, ey ebediyen var olacak olan!” Polikarp, şehit olduğu sırada şöyle haykırır: “Her şey için ey Tanrım, seni, sonsuz ve göksel biricik Oğlun İsa Mesih’i övüyor, takdis ediyor ve yüceltiyorum. Oğul’a, Sana ve Kutsal Ruh’a sonsuzluklar boyunca yücelik olsun.” Birisi bir zamanlar şöyle demişti: “Şehitler böyle dua edip ölmüşlerdi; sesleri, aradan geçen yüzyıllar boyunca bize ulaşıyor, ancak zaman, onların ne ahlaki ihtişamlarını bozabilir ne de güçlü ve basit inançlarının vurgularını zayıflatır.” Şehitlerin İsa’ya ibadet etmeleri, ibadetin en derin unsurlarını içinde barındırır; İsa’nın mutlak tanrısallığına olan inançtan başka hiçbir şey böyle bir ibadeti haklı kılamazdı.

İkinci sırada, Mesih’in Tanrılığına olan bu inancın, erken Kilise tarafından pratik olarak olumsuz eleştiriler ve sapkın öğretilerle saldırıya maruz kaldığında, hem önde gelen liderleri aracılığıyla hem de bütünlüklü Kilisenin konseylerinde nasıl ifade edildiğini göstermek istiyoruz. Mesih’in Tanrılığı öğretisi ilk başta dünyaya barış getirecek türden bir öğreti değildir; ayrılık ve bölünmeye sebep olması kaçınılmazdır. “Bu öğretinin, aileleri, kentleri, ulusları, kıtaları bölmesi kaçınılmazdır ve tüm hakikatlerin Kaynağından inmemiş olsaydı, kışkırttığı karşıtlığın sığağıyla karşı karşıya kaldığında tamamen çökerdi.” Bu temel öğretinin eklesiyastik gelişiminin Petrus’un ikrarından (Mat. 16:16) “Sen, yaşayan Tanrı’nın Oğlu Mesih’sin” ve Yuhanna’nın beden almış Söz öğretisinden (Yu. 1:14) başladığını söyleyebiliriz: “Söz, insan olup aramızda yaşadı.” Mesih’in ilahi kişiliği ve eylemine ilişkin temel öğreti, Yeni Antlaşma metninde mevcut olsa da mantıksal olarak formüle edilmiş bir dogma biçiminde değil, yaşayan bir gerçek, bir inanç ögesi ve bir güç kaynağı olarak açıklanmıştır. Kilisenin bu gerçeği zihinsel olarak anlaması için derin derin düşünmeye ve zamana ihtiyacı vardı.

Mesih’in kişiliği ile ilgili spekülasyonlar Doğu’da Şehit Yustinus ile başladı, İskenderiyeli Clement ve Origenes ile Batı’da da İrenaeus, Romalı Hipolit ve Tertullianus ile devam etti. Bu [Kilise] babalarının ve Hristiyan dünyanın, müjde yazarlarının ve elçilerin Mesih’in insandan üstün yani beden almış Tanrı olduğu öğretilerinden uzaklaşmaları imkansızdı. Müjdelerde, O’nun beden almasından, günahsızlığından, mucizevi gücünden bahsedilmektedir; Müjdeler, O’nun ezelden var olduğunu ve eski görkemine yeniden kavuştuğunu öğretir. Erken Kilise öğretmenlerinin bu öğretiyle ilgili bir sorunları yoktu. İsa’nın “hem insan hem de Tanrı, doğmuş ve doğmamış, beden almış Tanrı, ölümden yaşam, [hem] Meryem’den doğmuş [hem de] Tanrı’dan doğmuş” olduğunu iddia ettiklerinde bu konuda bir tartışma yoktu. Fakat bu durum kalıcı olmadı. Mesih’in Tanrılığı doktrini bariz bir saldırı altındaydı. Bu doktrini ilk inkar edenler arasında Ebionitler, Nasraniler, Artemon’un öğrencileri ve Alogi [grubu] vardı. Bunların en eskisi, Yahudi-Hristiyan Ebionitler’dir. Onlara göre İsa, dindarlığından dolayı Tanrı’nın Ruhunun vaftiz esnasında indiği ve Mesihlik ünvanının bahşedildiği sıradan bir insandır. Ancak Ebionitler bir tarikattı ve beşinci yüzyıldan sonra ortadan kayboldular. Onların bu inkarlarının ve diğer şeylerin yanı sıra ortodoks² Kilise babaları, yani Hristiyan Kilisenin önderleri, Yuhanna’nın Logos’un beden aldığına dair beyanına karşı çıktılar. Fakat doğal olarak, görüşleri belirsiz ve hatta bazı durumlarda hatalıydı. Ayrıca, teolojideki tarihsel gelişimin seyrinin popüler ifadeden bilimsel açıklamaya doğru olduğunu unutmamalıyız. Onların bireysel anlayışları Kilise’nin uzun ve sancılı çatışma dönemlerinden sonra ekümenik konseylerin ortak dirayeti tarafından yönlendirilen bu titiz skolastik tanımlara ulaşmalarını sağlamak için yeterli değildi. Jerome şöyle diyor: “Belki sadelikte hataya düşmüş veya [yazdıklarını] başka

2. Ç.N. Burada kullanılmış olan “ortodoks” kelimesi mezhepsel anlam taşımamaktadır.

İsa Tanrı mıdır?

bir anlamda yazmış olabilirler ya da yazıları gitgide beceriksiz katipler tarafından tahrif olmuş olabilir ve kuşkusuz Aryus [henüz] doğmadan önce, sapkınların yanlış beyanlarına açık olan, düşüncesizce açıklamalar yapmışlardı.”

Akılıcı³ bir tereddüt, Kilisenin doktrin gelişiminin tüm aşamalarında ona eşlik etti ve üçüncü yüzyılda Kilise bir kez daha Mesih'in ebedi Tanrı olduğu öğretisini desteklemeye çağrıldı. Bu hareket, Samsatlı Pavlus döneminde gelişimini tamamlamış olan akılıcı Monarşianizm idi. Bu öğretiye göre Mesih, yeryüzünde doğmuş olan sıradan bir insandı ve insan olarak, sonradan Tanrı olmuştur. Kilise bu öğretiyi kararlılıkla reddetti ve Samsatlı Pavlus'un görüşleri M.S. 269 yılındaki Sinod'da kınandı. Fakat üçüncü yüzyıldaki Monarşianist tartışmalar, dördüncü yüzyılda ortaya çıkacak olan şiddetli Aryusçu çekişmelerin adeta habercisiydi. İznik-Öncesi Hristoloji⁴ birçok soyutlamadan, intizamsız ifadelerden, belirsiz varsayımlardan ve spekülasyonlardan geçmesine rağmen yine de ana akımında İznik beyanlarına doğru istikrarlı bir şekilde süzüldü ve tam da burada Aryusçu çatışmalar bütün doluluğuyla ortaya çıktı. Kilisenin bu büyük çekişmede savunduğu öğreti teolojik olarak formüle edilmemiş olsa da en başından beri Kilise'nin inanç açıklamasına dahil olan imanında yatıyordu. Kilise doktrinlerini savunanların amacı bazı muhaliflerinin iddia ettiği gibi sadece sözcüklerle ilgili çekişmek değil, imanın hayati noktalarını savunmaktı. Onların başvurduğu kaynaklar her zaman Kutsal Yazılara ve sürekli geleneğe yönelikti. Örneğin, üçüncü yüzyılın başında, o zamanlarda Artemon yanlıları olarak bilinen Üniteryenleri çürütmek için yazılan “Küçük Labirent,” referans olarak Kutsal Yazıları, daha önceki yazıların öğretisini, Hristiyan mezmurlarını ve ilahilerini alır. “Muhtemelen,” diyor, “ilahî Kutsal Yazılar onlar[ın iddialarıyla] çelişmeseydi, iddia ettikleri şey inandırıcı olabilirdi... Irenaeus ve Melito'nun eserlerini ve Mesih'in [hem] Tanrı ve [hem de] insan olarak beyan edildiği diğer eserleri kim bilmez? Sadık kardeşler tarafından yazılan her türlü mezmurlar ve ilahiler, başlangıçtan itibaren Mesih'i Tanrı'nın Sözü olarak över ve tanrısallığını öne sürer.” Aryus'un görüşleri İskenderiye'de toplanan bir konsey tarafından kınandı ancak bu sadece daha büyük bir tartışmaya yol açtı ve kısa süre sonra tüm Hristiyan Kilisesi bu tartışmaya dahil oldu. Konstantin, bireysel çabalarıyla anlaşmazlığı çözmeye çalıştı. Bu [konuda] başarısız olduğunda, sorunu çözmek için tüm Hristiyan dünyasını bir konseyde topladı. Bu [büyük] tartışma, Kilise içerisindeki bazı eğilimleri de ortaya çıkardı ve [dolayısıyla] Kilise'yi resmen onları reddetmeye ve Mesih'in ebedi Tanrılığına olan inancını canlı olarak ilan etmeye zorladı.

Aryusçu sapkınlık, açık bir şekilde Mesih'in Tanrılığını, yani O'nun Baba'yla eşit olduğunu inkar etti ve O'nun madun-tanrı,⁵ yani Tanrı'dan farklı bir doğaya (*heteroousios*) sahip olduğunu, zamanın başlangıcından beri var olsa da ezeli olmadığını çünkü O'nun var olmadığı bir zamanın da mevcut olduğunu öğretiyordu. Şöyle ki [Mesih] Tanrı'nın isteğine göre hiçlikten yaratılmış bir kişiydi ve dünyamızı yarattıktan sonra bizim kurtuluşumuz için beden almıştı. Başka bir deyişle Aryusçular, putperestlerden geri kalmayan, yaratığa-tapan insanlardı. Diğer bir grup olan yarı Aryusçular, ortodoks ve Aryusçu görüşler arasında bir orta yolu buldular ve Oğul'un Baba ile özünün “*homoiousia*” ya da benzerliğini ileri sürdüler. Ortodoks⁶ inancın babası olan Athanasius ve Kapadokya babaları olan Basileios, Nenzili Gregorios ve Nissalı Gregor, *homoousia*'yı, yani Oğul ile Baba'nın tek öze

3. rasyonel

4. Mesihbilimi

5. Ç.N. İngilizcedeki ifade *Subordinate divinity* olup, Türkçedeki en uygun karşılığı *madun* dur. Madun, Arapça bir kelime olup Osmanlı döneminde de kullanılmaktaydı. Madun, “Alt aşamada bulunan,” “Aşağı” ve “Ast” anlamına gelmektedir.

6. Ç.N. Burada kullanılmış olan “ortodoks” kelimesi mezhepsel anlam taşımamaktadır.

sahip olduklarını veya kısaca ifade etmek gerekirse, Mesih'in sonsuz Tanrılığını, Hristiyan dininin köşe taşı olduğunu savundular. Athanasius ve arkadaşlarının tartıştıkları soruyu Harnack aktarıyor: "Yeryüzünde ortaya çıkan ve insanı Tanrı ile birleştiren ilahî varlık, göğü ve yeri yöneten en yüce Varlıkla özdeş midir, yoksa yarı ilahî bir varlık mıdır?" Aryuşçuluk tartışmasındaki belirleyici soru buydu.

Kilisenin burada inancı olarak öne sürdüğü beyanın yeni bir şey olmadığını tersine her zaman Kilisenin inancı olduğunu unutmamalıyız. Athanasius, yaptığı doktrinsel savunmada her zaman Kilisenin kolektif tanıklığına başvurmuştur. Piskopos Alexander da onun her zaman "Kilisenin evrensel inancı olan Mesih'in kutsallığından farksız bir şey için mücadele ettiğinin bilincindeydi." Bu doktrin, 325 yılında İznik ve 381 yılında Konstantinapolis konsillerinde zafer kazandı ve o andan itibaren, çağlar boyunca sınanmış ve dayanmış ve de özünde Hristiyan Kilisesi'nin tüm büyük inanç açıklamalarına dahil edilmiştir. Böylece İznik İnanç Açıklamasında şunlar yazılmıştır: "*Bütün çağlardan önce Baba'da olan Tanrı'dan Tanrı, Işıktan Işık, Gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı, kendiliğinden var olan, yaratılmamış, Baba ile aynı özden olan, Tanrı'nın Oğlu tek Rab İsa Mesih'e inanıyoruz. Her şey O'nun aracılığı ile yaratıldı. Biz insanlar ve kurtuluşumuz için göklerden geldi. Kutsal Ruh ve Bakire Meryem'den vücut buldu ve insan oldu.*"

Geriye dönüp sonuçlara bakınca ve İznik inanç açıklamasının elçilerle, Müjde yazarlarının öğretisiyle karşılaştığımızda, bir entelektüel dönemin dilinin bir diğerinin diline tam olarak eşdeğer bir çevirisi olduğunu görüyoruz. Yeni Antlaşma'da yazılanlar İsa Mesih'in doğanın, insanların, göğün, ruhsal dünyanın ve benzer şeylerin Rabbi olduğunu öğretmektedir. Bu nedenle, İsa Mesih'in Baba ile aynı özden olup olmadığı sorusu ortaya atıldığında, iki seçenekten birinin seçilmesi gerektiği ortaya çıktı. Ya tasdikleyici bir cevap verilmeliydi ya da Yeni Antlaşma öğretileri bir şekilde örtbas edilmeliydi. İznikli babalar, İsa ve elçilerin birinci yüzyılın herkesçe anlaşılabilir üslupta öğrettiklerini yalnızca dördüncü yüzyılın felsefi üslupla tasdiklediler. Onlar, öğretilere kesinlikle bir şey katmadılar. İznik konsili, Mesih'e daha önce sahip olmadığı yeni bir izzet bahşetmedi. Tersine, onlar, yepyeni bir öğreti olan Aryuşçuluğa karşı çıktılar. Böylece Kilise, Katolik ortodoksluğun⁷ sınırlarını tanımladı; daha sonraki ekümenik konsiller, bu kararları onadılar ve uzun bir süre boyunca bu konuda herhangi bir tartışma yaşanmadı. On beş yüzyıllık bir süre boyunca, İsa'nın Tanrılığına inanan çok sayıda gerçek imanlılar, İznik'teki beyana itiraz etmediler. Orta çağdaki kilise, kendisini İznik doktrinini savunmakla sınırladı ve orta çağ boyunca onun tanrısallığına yapılan katı vurgu Reform kiliselerinde de devam etti.

Sonuç olarak, son zamanlarda Mesih'in Tanrılığını şiddetle reddeden iki harekete dikkat çekiyoruz. Bunlar, Kilise'yi bir bütün olarak az etkilemişlerdir. Kilise'nin öğretisi bu açıdan saldırıya maruz kaldığında, İznik Konsilinde ortaya konduğu gibi Mesih'in ebedi Tanrılığını ustalıklı savunan insanlar her zaman olmuştur.

Bu hareketlerin ilki Üniteryenlik'tir ve bu konuda Shedd'in sözleri yeterli olacaktır: "[Bu öğreti] ilk yüzyıllarda ilahiyatçıyı en kapsamlı bilgisini ve en ince düşüncesini kullanmaya zorlamış olan Sabelliyanizm ve Aryuşçuluk'tan daha sığ bir hata biçimiydi. Sonuç olarak, Protestan dünyasının çok küçük bir kısmıyla sınırlı kalmıştır ve hala da öyledir. Üniteryanizm, İsa'nın doğasına ve kişiliğine ilişkin, Sabelliyanizm'e ve hatta Aryuşçuluk'a bağlı olan bu daha yüce görüşleri benimsemiş olsaydı, daha etkili bir sistem

7. Ç.N. Bu cümledeki "Katolik" ve "ortodoksluk" terimleri, kesinlikle mezhepsel bir anlam taşımamaktadır. Burada "Katolik" kelimesi *Evrensel* anlamda kullanılmış olup, orijinal metne sadık kalınması adına "Katolik" olarak kullanılmıştır. Aynı durum "ortodoksluk" için de geçerlidir. Zira burada kullanılmış olan "ortodoksluk" ifadesi, *doğru öğreti* anlamına gelmektedir.

İsa Tanrı mıdır?

olurdu. Ancak, ikinci ve üçüncü yüzyılların, üçüncü sınıf Üçlü-Birlik karşıtı olup, Mesih'in düşük insani görüşünü yeniden ürettiklerini görüyoruz; Üniteryen İsa, zihni salt insani seviyenin üzerine çıkarabilecek ve dini saygı ve de tapınma duygularını esinleyebilecek hiçbir şeye sahip değildi."

İkinci hareket, İsa'nın birkaç yaşam hikayesinde, İsa'nın tanrısallığına yapılan dolaylı saldırıdır. Bunlardan yalnızca ikisinden bahsedeceğiz; yani Renan ve Strauss'tan. Strauss, *Leben Jesu* isimli eserinde, İsa'yı yalnızca "Tanrı ve insanın özdeşliği ve Mesihsel vaadine dayanan insanlığın misyon fikri" olarak tanımlamıştır. Renan, Mesih'in kutsallığını tamamen göz ardı ederek, O'ndan sevimli bir Haham olarak bahsetti. Bu inkarlar büyük tepkilere yol açtı. Neander, Ebrard, Lange gibi kişiler, bu noktada Hristiyan iman ikrarının doğruluğunu ustalıklı savundular. Ancak Hristiyan Kilisesi'ndeki büyük kalabalıklar bu saldırılardan etkilenmedi; bu saldırılar, Mesih'i Kurtarıcı olarak kabul etmiş kimselerin inançlarını ve Petrus'un "Sen, yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin" sözlerini daha çok sevmelerini sağladılar.

Zaman bizden, aynı şekilde Müjde sisteminin temeli olan Kilise'nin bu temel gerçeklerinin güçlü bir şekilde yeniden tasdik edilmesini talep ediyor. John Stock'un sözleriyle yazımıza son veriyoruz: "Strauss'un *Leben Jesu*'sunun, Renan'ın *Vie de Jesus*'unun gerçek dışı ve romantik olmayan Mesih'inin ve hatta *Ecce Homo*'daki yalnızca insan olan Mesih, dünyada herhangi bir kurtuluş eylemi gerçekleştiremez. Böyle bir Mesih, düşmüş insan doğasının özlemlerini karşılamaz. Böyle bir Mesih'in, 'İnsan ile Tanrı nasıl barışır?' sorusuna verecek cevabı yoktur ve insanın ahlaki güçlerinin yenilenmesi için hiçbir etkili veya yeterli aracı sağlamaz. Üstelik bu fikir, Tanrı'yı, bizim anlayabileceğimiz düzeye de getirmeyiz. Böyle bir Mesih, Sokrates, Platon, Milton ya da Shakespeare gibi eleştirebileceğimiz ve hayran olabileceğimiz birisidir fakat kurtuluşumuz konusunda O'na güvenemeyiz, O'nu tüm kalbimizle sevmeyiz, tüm varlığımızla O'na hürmetlerimizi sunamayız zira böyle yapmak putperestlik olur. *Tek kurtarma gücü, verdiği mükemmel ahlaki ilkelerde ve yaşadığı saf yaşamda bulunan, kanı, Yahve'nin ahlaki yönetiminde hiçbir kurban kefarete veya gazap-yatıştırıcı güce sahip olmayan, yalnızca bir şehidin şahit olduğu üstün bir ahlak sistemine sahip olan, artık Tanrı-insan değil sadece bir insan olan sözde kurtarıcı, dört Müjde'nin veya Pavlus'un veya Petrus'un veya Yuhanna'nın Kurtarıcısı değildir.* Tanrı'nın Kilisesi, zaferlerini böyle bir Mesih'in sancağı altında elde etmemiştir. Yeni Antlaşma'nın, erken Kilisenin, Hristiyan aleminin Mesih'i, gücüyle dünyada devrim yaratan ve onu bugünkü düzeyine yükselten ve rehberliğinde, Tanrı'nın kurtardığı kutsal orduların ilerlediği, batıla ve günaha karşı daha büyük zaferlere ilerleyeceği Mesih, O'nun aracılığıyla Tanrı'ya gelen herkesi sonuna kadar kurtarmaya gücü yeten, doğamızda 'Tanrı bizimle' olan İmmanuel'dir."

BÖLÜM 3

Yeni Antlaşma Yazarları, İsa'nın Tanrı Olduğunu Öğretiyorlar mı?

Harm Henry Meeter

Yeni Antlaşma yazarlarının, İsa'nın Tanrı olduğunu veya başka bir deyişle Mesih'in Tanrılığını öğrettiklerini kanıtlamak için Yeni Antlaşma'dan alıntı yapmak şart değildir. Zira Yeni Antlaşma'nın bazı yazarları iki veya daha fazla kitap yazmışlardır; örneğin dördüncü Müjdedeki tanıklık, Yuhanna'nın Mektuplarında, Mesih'in Tanrılığının öğretildiğini kanıtlayacaktır. Üçüncü Müjdedeki tanıklık da Elçilerin İşleri kitabının yazarının, Mesih'in Tanrı olduğunu öğrettiğini gösterecektir.

Mesih'in Tanrılığını "öğretmenin" ne anlama geldiğine dair ortaya bazı sorular çıkabilir. Bu, Yeni Antlaşma yazarlarının okuyucularına Mesih'in Tanrı olduğunu pek çok sözle açıklamayı amaçladıkları anlamına geliyorsa o zaman, amacının bir parçası olarak bundan bahseden olası -Yuhanna dışında- herhangi bir Yeni Antlaşma yazarının Mesih'in Tanrılığını öğretip öğretmediği ciddi bir şekilde sorgulanabilir. Zira, Mesih'in ilahi doğasının tanımlayıcı bir anlamda ele alındığını söylenebilecek çok az pasaj var. Örneğin, Romalılar 9:5 ve İbraniler birinci bölümdeki bazı kısımlar var ancak bunlar, Mesih'in Tanrılığını tanımlama değil, ancak daha da öte bir konuyu açıklama amacı taşır. Öte yandan, "öğretmek" terimi, Yeni Antlaşma'daki yazıların belirli ifadeleri içerdiği anlamına gelebilir; bu ifadelerin mantıksal sonucunda bizzat yazarların, Mesih'i Tanrı olarak kabul ettikleri sonucu çıkar. Ben "öğretmek" teriminin tam olarak bu anlamda ele alındığını varsayıyorum. Eğer terimi bu anlamda ele alırsak, o halde Yeni Antlaşma yazarlarının Mesih'i Tanrı olarak gördüğüne dair fazlasıyla kanıt mevcut. Çünkü Mesih'in tanrılığını benimsememiş olsalardı, söylemiş olduklarını söyleyemezlerdi ve bir öğreti olarak Mesih'in tanrılığı, onların temel dini öğretilerinin ve aslında her şeyin kökeni olan varsayımın çarpıklığı ve dokusuyla iç içe geçmiş olurdu.

Öncelikle, Yeni Antlaşma'da şu veya bu şekilde doğrudan Mesih'e Tanrılık atfeden pasajlar vardır. Böylece Sinoptik yazarlar -ki bunları birlikte ele alıyoruz çünkü genel olarak, çizdikleri İsa portresiyle ilgili olarak uyum içinde oldukları kabul ediliyor- Baba Tanrı'nın Mesih'in vaftizinde söylediği sözlerden yola çıkarak, Mesih'in Tanrılığını öğretiyorlar: "Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum" (Mat. 3:17; Mar. 1:2; Luk. 3:22). Benzer durumu, İsa'nın görünümünün değiştiği dağ [tanıklığında da] görüyoruz: "Sevgili Oğlum budur, O'nu dinleyin!" (Mar. 9:7; Luk. 9:35). Burada tanıklık edilen metafiziksel Oğulluk, aynı bağlamda beyan edilmiş ifadelerdir. Kutsal Ruh ve Baba, Mesih'in vaftizinde O'nun ilişkilendirildi. Mesih hakkında söylenmiş olan, "Oğlum budur" sözü, kuşkusuz, Tanrı'nın "hoşnut" olduğu "Sevgili Oğlu" ile diğerleri arasındaki farkı ifade etmektedir ve tüm insanlar "O'nu dinlemeleri" için uyarılmışlardır. Mesih'in Tanrılığı, daha birçok Sinoptik pasajda da açıkça öğretilmektedir; [örneğin] İsa, Tanrı'ya Babamız diye değil, ancak Tanrı'yla benzersiz bir ilişkisi olduğunu ima ederek "Babam" diye seslenmiştir. Özellikle Matta 11:27 ve paralel ayet olan Luka 10:22'de, Mesih'in kendisini Baba Tanrı'ya

İsa Tanrı mıdır?

eşit kılmasıyla bu gerçek daha bariz bir hal almıştır: “Babam her şeyi bana teslim etti. Oğul’u, Baba’dan başka kimse tanımaz. Baba’yı da Oğul’dan ve Oğul’un O’nu tanıtmak istediği kişilerden başkası tanımaz.” Müjde yazarlarının, Baba Tanrı’nın tanıklığından ya da Mesih’in kendi Tanrılığına dair ettiği tanıklığından söz ettiklerinde, kendi görüşlerini somutlaştıran bu tanıklığı sessizce kabul ettiklerini söylemeye gerek yok.

Yuhanna, Müjdesine direkt olarak Mesih’in Tanrılığına tanıklık ederek şu sözlerle başlıyor: “Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı.” Aslında, Yuhanna’nın söylediklerine inanyorsak, onun tüm Müjdesinin (20:21) ve Birinci Mektubunun (1Yu. 5:13), İsa Mesih’in (metafiziksel olarak) Tanrı’nın Oğlu olduğuna iman edelim diye yazıldığını görürüz. Yuhanna’nın amacına ilişkin bu ifade, yazmış olduğu Müjdesinin ve Birinci Mektubun bütününde Mesih’e verilen unvanlarla doğrulanmaktadır. Örneğin, “Oğul,” “Biricik Oğul,” “Tanrı’nın Oğlu,” ve “Baba’nın bağrında bulunan” gibi unvanlar bunlardan bazılarıdır. Yuhanna’nın Mesih’in tanrılığına olan inancı, Mesih’in Baba ile birliğinin vurgulandığı pasajlarda daha da açıktır. Son derece önemli olan kısımlardan biri, İsa’nın Tanrı’yı kendi Babası olarak tanıtmaya, Yahudilerin eleştirel tepkisiydi. İsa, kendisinin ve Baba’nın bir olduğunu iddia ettiğinde, Yahudiler onu taşlamaya çalıştılar ve sebep olarak da O’nu herhangi bir iyi iş yaptığı için değil, küfür nedeniyle taşlamak istediklerini belirttiler çünkü O, *insan olduğun halde Tanrı olduğun ileri sürüyordu*. İsa, Tanrı’nın kendi Babası olduğunu söylediği bu ifade, Yahudilerin, Mesih’in zamanında yaşamış olan insanların ve Müjde yazarlarının bunu nasıl algıladıklarının bariz kanıtıdır. Bu konuda, O’nu Tanrı olarak idrak ettiklerinden başka herhangi bir yorum yapılamaz.

Mesih’in Tanrı olduğuna dair Müjdelerin bu tanıklığı, Pavlus’un yazmış olduğu mektuplardaki beyanları ile daha da fazla desteklenmektedir. Bahsi geçen beyanlardan birkaçını sayabiliriz.

Romalılar 8:32’de şu sözleri okuyoruz: “Öz Oğlu’nu bile esirgemeyip O’nu hepimiz için ölüme teslim eden Tanrı...” Kuşkusuz buradaki Oğul, tıpkı Tanrı gibi insanlardan farklı bir kategoridedir çünkü Oğul esirgenmemiştir. Ayette vurgu yapmak amacıyla kullanılmış olan “Öz Oğlu’nu bile...” ifadesi, Mesih’in Tanrı’yla olan benzersiz ve yakın ilişkisini göstermektedir; Pavlus’un keskin tektanrıci inancını da işin içine kattığımız zaman, bu ifade İsa Mesih’in Tanrı olduğundan başka bir şey anlamına gelmez.

Ayrıca, Romalılar 9:5 ayeti de Pavlus’un, Mesih’in Tanrı olduğunu öğrettiğine ilişkin kanıt niteliğindedir. Bu pasaj Mesih’in Tanrılığının kesin bir kanıtını içerdiği için son zamanlardaki bazı eleştirmenler metnin güvenilirliğine sebepsizce saldırmaya başladılar. Ayetteki ” O her şeyin üzerinde hüküm süren, sonsuza dek övülecek Tanrı’dır...” vurgulanan kişinin, Mesih dışında başka biri olduğunu varsayarak yorumlamaya kalkışmak anlamsızdır. Bağlam, Mesih’e atıfta bulunulmasını gerektirir, çünkü Mesih’ten doğrudan bağlantıda söz edilir ve bu cümleyi okurken O’nu düşünmemiz doğaldır; dahası, hemen önceki “bedence” kelimesi, bizi Mesih’in kişiliğinin diğer tarafının bir tanımını beklemeye yönlendirir ve ayrıca bu noktada Baba Tanrı’yı öven bir doksoloji eklemek anlamsız olacaktır. Bu nedenle, ayetteki kelimelerin tümü Mesih’e ilişkindir.

Filipililer 2:6 ayeti, Pavlus’un, Mesih’i nasıl algıladığının kesin kanıtlarından biridir. Bahsi geçen ayette şu sözleri okuyoruz: “Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı’ya eşitliği sınımsız sarılacak bir hak saymadı.” Buradaki “öz” kelimesi, Mesih’in, Tanrı’yı Tanrı yapan niteliklerin tümüne sahip olduğundan başka bir anlama gelmez. Bu ayete dair yapılabilecek yegane açıklama Mesih’in Tanrı *özüne* sahip olduğu halde, Tanrı’ya eşitliği sınımsız sarılacak bir hak saymadığıdır. Böylelikle bu pasaj, Pavlus’un, Mesih’in Tanrı olduğuna inandığını kesin bir dille kanıtlamaktadır.

İbraniler mektubundaki birçok metin sağlamalarından yalnızca bir tanesini kullanacağım. İbraniler 1:8'de, mektubun yazarı Eski Antlaşma'dan alıntı yapar ve Tanrılığı Oğul'a atfederek şu sözleri söyler: "Ey Tanrı, tahtın sonsuzluklar boyunca kalıcıdır."

Benzer biçimde Petrus da Elçilerin İşleri 2:34'teki muhteşem söylevinde, Mesih'e Tanrılık atfeder: "Davut, kendisi göklere çıkmadığı halde şöyle der: 'Rab Rabbim'e dedi ki, Ben düşmanlarını Ayaklarının altına serinceye dek, Sağımda otur.'" Burada Petrus, Mesih'in Yahudilere kendi Tanrılığını kanıtlamak için alıntılardığı Eski Antlaşma pasajını kullanıyor. Dolayısıyla Petrus, bu metni kendi görüşünü somutlaştırıyormuş gibi benimserken, Mesih'e tanrılık atfetmek niyetindeydi. Ayrıca Petrus, Elçilerin İşleri onuncu bölümün otuz altıncı ayetinde, Mesih'i "herkesin Rabbi" olarak adlandırıyor. Eğer ki Mesih'in Tanrı olduğunu düşünmeseydi, böyle bir şey söylemezdi.

Yakup'un ve Yahuda'nın mektuplarında Mesih'in Tanrılığına ilişkin pasajlar, mektuplar kısa oldukları için son derece azdır. Fakat buna rağmen bu mektuplarda da Mesih, Tanrı olarak kabul edilmiştir. Mektubunun ilk cümlelerinde Yakup kendisini "Tanrı'nın ve Rab İsa Mesih'in kulu" diye tanıtmakta ve Tanrı'yla Mesih'i eşgüdümlü kullanarak, Mesih'i Tanrı'ya eşit kılmaktadır. Benzer biçimde ikinci bölümde, Rab İsa Mesih'ten bahsederken O'nun "yüce Rabbimiz İsa Mesih"⁸ olduğunu söylüyor. Buradaki *yücelik* teriminin fikri, yalnızca Mesih'e yücelik atfetmek değildir, çünkü *Mesih'e* atfedilen *yücelik*, varlığı yücelikten oluşan Mesih'i ifade eder. Mesih, Tanrı olarak kabul edilmiyorsa böyle bir şeyin söylenmesi mümkün değildir. Aynı şekilde Yahuda'nın mektubunda da İsa'nın Tanrı olduğu direkt söylenmemiş olsa da bu gerçek varsayılmıştır. Dördüncü ayette şu sözleri okuyoruz: "tek Efendimiz ve Rabbimiz İsa Mesih." Ayetteki *tek* kelimesi son derece önemlidir. Eğer İsa Mesih *tek* Efendimiz ise o halde Yahuda'nın Yahudi anlayışına göre Mesih, Tanrı'dır; çünkü bir Yahudi'nin kabul edebileceği tek Efendi Tanrı'dır.

Yeni Antlaşma'nın içerdiği yazıların bu değerlendirmesine bakıldığında, Yeni Antlaşma'nın her bir yazarının şöyle ya da böyle Mesih'e Tanrılık atfettikleri görülmektedir. Bunu doğrulayan nitelikte daha birçok alıntı yapılabilir. Ancak Tanrılığın doğrudan Mesih'e atfedildiği pasajlardan elde edilen bu kanıtlara göre diğer alıntılar ancak ikincil olabilir. Tanrılığı doğrudan Mesih'e atfeden en güçlü pasajların bile yorumlanması her zaman tartışma konusu olmakla birlikte, Tanrılığı Mesih'e teslim etmeye istekli olmayan eleştirmenler onları kendi yollarıyla yorumlamaktadırlar.

O halde, Mesih'in Tanrılığına dair kanıtları öncelikle, O'na atfedilen tanrısal niteliklerde buluyorum. Koloseliler 2:9'da somut bir örneğimiz vardır. Mektupta Pavlus şöyle diyor: "Çünkü Tanrılığın bütün doluluğu bedence Mesih'te bulunuyor." Mesih'in, Tanrı gibi ezeli ve ebedi olduğu söyleniyor. Yuhanna şöyle demiştir: "Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı." Ona göre Mesih, "Alfa ve Omega, birinci ve sonuncu, başlangıç ve son"dur. "İbrahim doğmadan önce ben varım" diyen Mesih'tir. Pavlus'a göre, Yerusolim'de yaşamış ve ölmüş olan Mesih, "bütün yaratılışın ilk doğanı"dır. İbraniler mektubunun yazarına göre, "İsa Mesih dün, bugün ve sonsuza dek aynıdır." Başka bir deyişle Mesih, *her yerde var olandır*. Yuhanna'ya göre İsa Mesih, yeryüzünde yaşamış olsa da "Baba'nın bağrında bulunan"dır. O, "gökten inmiş olan İnsanoğlu"dur. Matta'ya göre Mesih, göğe alınmış olsa da "dünyanın sonuna dek her an" Kilisesiyle birlikte. Pavlus için Mesih, (Efesliler 1:23'te) "her yönden her şeyi dolduranın doluluğudur." Mesih *değişmezdir*. İbraniler mektubunun yazarı bizlere, yerin ve göğün bir giysi gibi eskiyecek olsa da Mesih'in hep aynı kalacağını söylemektedir. Mesih, *her şeyi bilen* olarak açıklanmıştır.

8. Ç.N. Yazarın kullandığı İngilizce yazılmış olan KJV tercümesinde, "yücelik Rab'bi."

İsa Tanrı mıdır?

Sinoptik Müjde yazarları, O'nun, tıpkı Petrus'un vergi görevlilerine söylediği şeyi bildiği gibi ve hayatta neler olacağını bildiği gibi insan yüreğini de bildiğini söylüyorlar. Mesih'in *gücü her şeye yeter*. Pavlus için İsa Mesih, "Tanrı'nın gücü ve Tanrı'nın bilgeliğidir." Müjde yazarları, O'nun, doğanın güçleri yani deniz ve rüzgarların gücü üzerinde egemen olduğunu öğretmektedirler.

Mesih'in Tanrılığının bir diğer kanıtı da tanrısal işlerdeki rolüdür. O'nun yaratılış işlerinde rolü vardı. Yuhanna'ya göre "Her şey O'nun aracılığıyla var oldu." Pavlus, O'nun "Tanrı yaratılışının kaynağı" olduğunu söylüyor. Koloseliler 1:17'ye göre "her şey varlığını O'nda sürdürmektedir." İbraniler 1:3'te yazılana göre Mesih, "güçlü sözlerle her şeyi devam ettirir." Mucizeleri, O'nun Tanrılığının belirtisidir; çünkü peygamberlerden farklı olarak O, Baba'dan gördüklerini yapmıştır (Yu. 5:21), "Baba nasıl ölüleri diriltip onlara yaşam veriyorsa, Oğul da dilediği kimselere yaşam verir." Mesih yeryüzündeyken günahları başıslamıştır. Peki, "Tanrı'dan başka kim günahları başıslayabilir?" O, Müjde yazarlarının ve Petrus'un ikinci mektubunda belirttiği üzere Rab olarak dünyayı yargılamak için gelecek; fakat Tanrı ile olan ilişkisi yalnızca Yaratan-yaratılan ilişkisi olmuş olsaydı böyle bir şeyi asla yapamazdı.

Müjde yazarları, Pavlus ve İbraniler mektubunun yazarı O'nu Hristiyan duasının merkezi yapar. Eğer Mesih'in Tanrı olmadığını düşünmüş olsalardı bunu yapmazlardı. O'nu Hristiyan imanının merkezi yapmaları, O'na Tanrısal izzet bahsettikleri anlamına gelir. Yuhanna 14:1'de İsa, öğrencilerine Tanrı'ya inandıkları gibi onu da imanlarının merkezi yapmaları gerektiğini söyler veya bazılarının iddia ettiği gibi İsa, onlara tıpkı Tanrı gibi iman merkezli olduğunu söyler. Yeni Antlaşma yazarlarının tümü İsa Mesih'ten böyle bir imanla söz eder. Böylelikle, Mesih'in Tanrılığına dair tanıklıkta bulunurlar. Pavlus ve Petrus'a göre Mesih, Hristiyanların umutlarını ve ebediyetlerini temellendirmeleri gereken Kişidir. Petrus, Pavlus, Yuhanna ve Yahuda'ya göre Hristiyanlar O'ndan lütuf beklemelidirler. Hal böyleyken Mesih yalnızca bir insan olmuş olsaydı tüm bunlar nasıl mümkün olabilirdi? İbrahim veya Meryem Ana gibi cennetteki kutsallardan nasıl lütuf beklenebilir ki? Sonuçta onların dünya ile olan bağı tamamen kopmuştur.

Mesih'in Tanrılığı, kurtuluş işlerinde de etkin rol oynamaktadır. İmanlıların Mesih'teki gizemli birliği, Yuhanna 15.bölümde asma ve çubuklarla tasvir edilmiştir ve Pavlus'un mektuplarında da sıkça söz edildiği gibi bu, Mesih'in Tanrılığını varsaymaktadır. Ancak eğer biz bahsi geçen tasviri yalnızca Mesih'in öğretileriyle birlik olarak algılasak, Mesih'in sözleri anlamını yitirir. Yuhanna'nın Müjdesinde İsa (Yu. 14:23), kişinin Mesih'i sevdiği zaman Baba ile Oğul'un gelip o kişinin yüreğinde yaşayacağını söylemiştir. Ölmüş ve bu dünyadan ayrılmış olan Mesih Korintliler'e yazılmış olan ilk mektupta (1:4-9, 30, 31; 15:45), Ruhsal Yaşamın kaynağı, yani yaşam veren Ruh olarak tarif edilmiştir. Galatyalılar 2:20'de Mesih'in, tıpkı Tanrı'nın kendi halkında yaşadığı gibi bizlerde yaşadığı söylenmiştir. Bizler O'nun sayesinde ölümden ruhsal yaşama geçtik (Efe. 2:1-6) ve Pavlus'un belirttiği gibi O'nun sesiyle son gün bütün insanlar mezarlarından çıkacaklar. Bu tarz beyanlar Mesih'in Tanrılığı varsayılmadan yapılamazdı.

Son olarak Mesih'in Tanrılığı, yaşamış olduğu hayatına yansımıştır. O'nun Tanrılığının, doğum öyküsünde açıkladığını daha önce bahsetmiştik. İsa'nın doğumunun öyküsü doğal bir kişinin değil, doğaüstü bir kişinin öyküsüdür; doğaüstü varlık, anlatının genel akışında yalnızca ima edilmekle kalmaz, açıkça ifade edilir. Luka, meleğin Meryem'e görünüp, onun Kutsal Ruh'tan gebe kalacağını önceden bildirdiği zaman, meleğin şunları söylediğini kaydeder: "Bunun için (çocuk Tanrı'dan doğacağı için) doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek." Mesih'e Tanrılıktan daha aşağı bir unvan atfedersek, pasaj tüm anlamını

kaybeder.

Matta, çocuğun “Tanrı bizimle” anlamına gelen İmmanuel olarak adlandırılacağını kaydeder. Bunun Mesih’in doğumuyla ilişkilendiren Matta’nın, Mesih’e Tanrılık atfetmediğini düşünmek imkansızdır. Yani çocuk hem “Tanrı-bizimle” olup, hem de nasıl Tanrı olmaz? Matta’nın, Mesih’in Tanrı olduğunu öğreten günümüz teolojik doktrinleri konusunda eğitimsiz olduğunu göz önünde bulunduracak olursak, bu beyanı daha da kuvvet kazanacaktır. Bir kez daha, aynı bölümün 21.ayetinde melek şunları söyler: “Adını İsa koyacaksın. Çünkü halkını günahlarından O kurtaracak.” Melek burada, İsrail’i günahlarından fideyle kurtarılacağını söyleyen 130.Mezmur’a gönderme yapar. Yeni Antlaşma’da İsa, [Eski Antlaşma’daki] Tanrı’nın yerine kullanılır, bu da İsa’nın burada Tanrı olarak düşünüldüğünü gösterir.

Mesih’in doğum öyküsü O’nun Tanrılığına dair kanıt niteliği taşıması, Sinoptik kayıt söz konusu olduğunda aşağı yukarı tartışmalı olsa da, Yuhanna’nın verdiği tanıklıkla tamamen doğrulanmaktadır. Yazmış olduğu Müjdenin giriş kısmında Yuhanna, Tanrı olan Söz’ün beden aldığını ve aramızda yaşadığını söyler. Pavlus, benzer biçimde Galatyalılar 4:4’te şöyle der: “Ama zaman dolunca Tanrı... kadından doğan... öz Oğlu’nu gönderdi.” Böylelikle elçi, Mesih’in metafiziksel Oğulluğunu doğrular.

Aynı şekilde, dört Müjde yazarı tarafından ortak bir şekilde verilen Mesih’in yaşamının açıklaması da, Mesih’i Tanrı olarak düşündüklerinden başka bir sonuca götürmez. “Hiç kimse hiçbir zaman bu adamın konuştuğu gibi konuşmamıştır.” İsa Mesih’in bütün yaşamı, doğduğu günden öldüğü güne kadar, O’nun yalnızca kusursuz insan oluşunu değil ayrıca Tanrılığını da mükemmel bir biçimde yansıtmaktadır. Yaşamış olduğu hayat, söylemiş olduğu sözler, Baba’dan görerek yaptığı mucizeler, doğa kanunları üzerinde kullanmış olduğu yetkisi, bizim burada Tanrı ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Mesih, Müjde yazarlarının hayallerinde canlandırdıkları bir yaratık olamaz. O, onların hayal güçlerinin bir ürünü değildir. Bir insanın, ilahi bir varlığın yaşamını hayal gücünden canlandırması, mümkün olanın tamamen ötesindedir. Müjde yazarları yalnızca “görmüş ve duymuş” oldukları şeyleri nakledebildiler. Yazarların, Mesih’in tanrılığını, yaşamının çizdikleri portrede bilinçsizce öğretmedikleri, ancak Mesih’in yaşamının tek bir tanrısal yaşam olduğu gerçeğinden kendilerinin de etkilendikleri, bence, Petrus’un Mesih’in yaşamından söz ederek “Sen, yaşayan Tanrı’nın Oğlu Mesih’sin” sözlerinden, O’nun görüşüne boyun eğmelerinden bellidir.

Aynı şekilde, O’nun ilahi yaşamının doruk noktasından başka bir şey olmayan ölüm de O’nun Tanrılığının ifadesidir. [Bu ifade elbette] ölümün kendisinde saklı değildir; zira Mesih ölebiliyorsa Tanrı değildir [denebilirdi]; Mesih’in Tanrılığının ifadesi, O’nun nasıl öldüğünde saklıydı. Bu, Müjde yazarlarının, İsa’nın canını verme ve onu yeniden alma yetkisine sahip olduğunu, insana verilmeyen yalnızca Yaşamın Efendisi olan kişiye ait bir ayrıcalığa sahip olduğunu söylediği gerçeğinden açıkça anlaşılmaktadır. Mesih’in kendisi kendi *canını vermiştir*. Canı, ondan *zorla* alınmamıştır. Ölüm şekli ve içinde bulunduğu koşullar görgü tanıklarının o kadar etkiledi ki, Romalı yüzbaşı [bile] şöyle haykırdı: “Bu gerçekten Tanrı’nın Oğlu’ydu!” Yüzbaşı, bu Tanrı’nın Oğlu’nu ancak kendi putperest düşüncesine uygun şekilde idrak etmiştir; Matta ile Markos ise O’nun Tanrı olduğu gerçeğini ortaya çıkarmak istemişlerdi; dolayısıyla bu beyan, yüzbaşının inancını somutlaştırmaktan çok bizim için değerlidir. Zira bu beyan, yazarlara göre bir gerçeğin Romalı yüzbaşının zihninde bile bu şekilde etki yarattığını açıkça ima etmektedir.

Mesih’in dirilişi, O’nun Tanrı olduğunun bir başka kanıtıdır. O ölümden dirildiğine göre bu diriliş, O’nun insanlığının bir işaretiydi. Fakat özellikle, Tanrı’nın, Mesih’i ölümden

İsa Tanrı mıdır?

diriltmekle, Mesih'in yaşamı boyunca Tanrılığa ilişkin yaptığı tüm iddialara mührünü basması gerçeğine gelince, diriliş, Mesih'in Tanrılığına tanıklık eder. Bu açıdan Pavlus, dirilişi Mesih'in Tanrılığına bir kanıt olarak görüp şu sözleri yazıyor: "...kutsallık ruhu açısından ise ölümden dirilmekle Tanrı'nın Oğlu olduğu kudretle ilan edildi."

Bu gerekçelerden dolayı Yeni Antlaşma yazarlarının -tümünün- Mesih'in Tanrılığını öğrettiklerinin açık olduğunu düşünüyorum. Çünkü Mesih'in Tanrılığını benimsemeyen [kendilerinin] söylemiş olduklarını söyleyemeyeceklerini, Mesih'in tanrılığının diğer birçok dini nesne gibi yalnızca bir inanç nesnesi olarak görmedikleri gibi dini öğretilerinin dayandığı temel parçasını oluşturan Mesih'in Tanrı olduğu gerçeği hepsinin yola çıktığı bir varsayımdı.

BÖLÜM 4

Müjde Yazarları, Mesih'in Kendisini Tanrı Olarak Açıkladığını Öğretiyorlar mı?

BİRİNCİ MAKALE

Johannes Daniel Roos

Sorumuz, araştırma yapacağımız alanı apaçık bir şekilde ifade ediyor. Bir önceki makale, Yeni Antlaşma yazarlarının Mesih'in Tanrı olduğuna inanmakla kalmayıp, hatta bu öğretinin zihinlerini -hem içsel hem de dışsal olarak- dolduran temel gerçek olduğuna dair görüşü çok sayıda delille kanıtlamıştır. Bu makalede ise elçilerin tanıklığını tarafsız olmadıkları için ve elçilerin tanıklığına dayanan erken dönem geleneklerini de aynı sebepten dolayı kabul edemeyeceğimizi vurgulayan çağdaş eleştirileri inceleyeceğiz. Bu çağdaş eleştirilenler, elçiler İsa'yı Rableri ve Efendileri olarak kabul ettikleri ve O'nun Tanrı olduğuna inandıkları için [Müjde yazarlarının] İsa hakkında söyledikleri her şeye karşı önyargılıdır.

Bizler de bu nedenle araştırmamızı, elçilerin İsa hakkında öğrettikleri ile O'nun kendisi hakkında öğrettikleri arasına bir ayrım koyarak yapacağız. Şöyle ki, İsa'nın Müjdelerde yer alan ve kendisi hakkında yaptığı tanıklıklar ile O'nun öğrencileri ve takipçilerinin tanıklıklarını elekten geçireceğiz. Bu nedenle, Müjde anlatılarında yalnızca İsa'nın sözlerine odaklanacağız ve O'nun sözlerinin temelini dayanarak, Rabbimizin kim olduğunu yalnızca bir saniye dayalı olarak değil, ancak aynı zamanda bizzat kendisinin Mesih, Tanrı'nın Oğlu ve Tanrı'nın ta kendisi olduğunu öğrettiğini en çarpıcı ve en açıklayıcı biçimde göreceğimizi umuyoruz. İsa'nın dudaklarına dökülen bu sözlerde bulduğumuz şeyin gerçekten kendisine mi ait olduğu, yoksa yalnızca Müjde yazarlarının O'na atfedilen öznel inançları mı olduğu sorusu araştırma alanımızın dışındadır ve daha sonra ele alınacaktır.

İsa'nın kendisi hakkında yaptığı tanıklığı incelerken, Müjde yazarlarının da aktarmış oldukları üzere, çocukluğundan beri (Luk. 2:49) -Müjdelerde kaydedilmiş ve hayatıyla ilgili bilinmezlik sislerinden oluşan tek kısım- Tanrı ile olan benzersiz Baba-Oğul ilişkisinin farkında olduğunu görüyoruz. Henüz çocukken, "Babam'ın evinde bulunmam gerektiğini bilmiyor muydunuz?" diye soruyordu. Tanrı'nın Oğlu olmamış olsaydı, o yaşayken göklerden gelmiş olan Oğul olduğuna inanması mümkün görünmüyor. Benzer biçimde İsa'nın, hizmetinin ilk anlarında Nasıra'daki havrada, Yeşaya 61'deki Mesihsel peygamberliği kendisine atfettiğini görmekteyiz. Luka 4:17 ve devamında, peygamberin kitabından şu sözleri okuduğunu görmekteyiz: "Rab'bin Ruhu üzerimdedir. Çünkü O beni yoksullara Müjde'yi iletme için meshetti. Tutsaklara serbest bırakılacaklarını... ve Rab'bin lütfü yılını ilan etmek için Beni gönderdi." Ardından yerine oturdu ve şu muhteşem

İsa Tanrı mıdır?

sözleri söyledi: “Dinlediğiniz bu Yazı bugün yerine gelmiştir.” Üstelik, bu beyandan kısa bir süre sonra İsa’nın, Celile yolu üzerindeki Sihar’da bir kuyunun yanı başında Samiriyeli bir kadına kendisinin Mesih olduğunu söyledi. Kadın ona, “Mesih denilen meshedilmiş Olan’ın geleceğini biliyorum” deyince, İsa, “Seninle konuşan ben, O’yum” diye karşılık verdi.

Asıl temel argümanımıza gelmeden önce, gelin Rabbimizin kendi sonsuzluğundan (zamandan önce var oluşundan) söz edip etmediğini yani Filistin topraklarının ötesindeki hayattan haberdar olup olmadığını inceleyelim. Böylece O’nun, Baba ile olan kişisel birliğinin açık bir anlayışına giden yolumuzu geliştiriyoruz. Mesih’in ezeli oluşu Yeni Antlaşma’da bazı pasajlarda üstü örtülü biçimde değil bizzat Kurtarıcı tarafından apaçık bir şekilde öğretilmektedir. Böyle bir beyanla karşılaştığımız ilk yer Yuhanna 8.bölümdür. Bu bölümde İsa kendi yurttaşlarının gözleri önünde tapınakta öğretiyordu ve o sırada Yahudiler O’nu itham etmeye devam ediyorlardı çünkü O, kendisini İbrahim’den ve diğer peygamberlerden üstün kılmıştı. Tam o anda İsa’nın dudaklarından şu sözler döküldü: “Size doğrusunu söyleyeyim, İbrahim doğmadan önce ben *varım*.” Bu ne demek? Mesih, kendi başlangıcının ve sonunun olmadığını söylüyor. İbrahim belirli bir tarihte var olmuştur; Rabbimiz ise tersine, ezelden beri vardır. O halde bu sözler yalnızca ezelden var olmayı değil, ancak aynı zamanda O’nun sonsuz Varlığının farkındalığını da yansıtmaktadır. Burada, 24. ayetteki “Ben varım” ifadesi, Yahve’nin kadim İsrail ile yaptığı Antlaşmayı anımsatmaktadır: “Ben Ben’im” (Çık. 3:14). O’nun geçmişi ve geleceği yoktur; O ezeli ve ebedidir. O’nu, ettiği küfürden dolayı taşlamaya karar veren Yahudilerin doğrudan düşmanca tutumundan yola çıkarak, pasajdaki kelimelerin tam olarak bu anlama geldiği apaçık ortadadır.

İkinci sırada en güçlü kanıtımız olan, Rabbimizin zamanın başlangıcından önce sahip olduğu ve kısa bir süre sonra kavuşacağı görkemli konumunun farkındalığı gerçeği vardır (Yu. 17:5): “Baba, dünya var olmadan önce ben senin yanındayken sahip olduğum yücelikle şimdi beni yanında yücelt.” Kurtarıcımızın çarmıha gerilmeden kısa bir süre önce sunduğu büyük aracılık duasındaki bu gönderme o kadar açık ve ciddi anlamlarla doludur ki daha fazla yorum yapmadan devam etmemiz uygun olur. Bu konuyla ilişkili ve argümanımızı kuvvetlendiren çok sayıda başka ayetler de vardır; örneğin, Yuhanna 3:13; 6:62; 8:23. Ancak buradaki birkaç örnek yeterli olacaktır. Bu argümanın son derece önemli olduğu barizdir çünkü inkar edildiği takdirde, “İsa Mesih’te, ilahi olanın enkarnasyonu değil, olsa olsa insanın tanrılaştırılmasına sahibiz; insan Tanrı oldu, Tanrı insan olmadı” sözlerini kabul etmiş oluruz. Ne var ki İsa’nın bu ve benzeri diğer ifadelerinde, O’nun sonsuzluğu açıkça kanıtlanmaktadır. Bizler, King’in sözleriyle hemfikir olarak şöyle diyoruz: “Aslında bu gerçeğin kanıtı sadece bunlarla sınırlı değildir, ancak kendisi hakkında öğrettikleriyle de [bu gerçek] sergilenmektedir. O’nun sonsuzluğuna bizzat *şahit* olmasak da *kulak misafiri* oluyoruz.” Baba hakkında mutlak ve eşsiz bilgiye sahip olduğunu iddia eden, hiç kimsenin sorgulayamadığı yüce şeyler hakkında yetkiyle konuşan, kendini kabul etmeyi veya reddetmeyi insanların kaderinin dayandığı dönüm noktası yapan ve kendisini insanlığın nihai yargıcı olarak tanıtan kişinin varlığı Beytlehem’le sınırlı kalamaz. O’nda sonsuzluk zaman içerisinde kendisini göstermiştir.” Elbette şunu da kabul etmek gerekir ki zamanın öncesinden beri var olmanın koşulu Tanrılık değildir. Tersine, bazıları Mesih’in zamanın varoluşundan önce var olduğunu kabul etmelerine rağmen O’nun gerçek ve makul Tanrılığını inkar etmektedirler. Ancak bu, o kadar ciddi zorluklara yol açmaktadır ki, bu görüşü günümüzde kabul eden çok az insan kalmıştır ve modern teologlar kendi natüralist görüşlerini O’nun Kişiliğine atfetme amacıyla, O’nun varlığını Beytlehem’deki

doğumla başlatmak zorunda olduklarının farkındadırlar.

Şimdi bizler bir adım daha atarak Mesih'in, kendisini Baba'yla *bir* gördüğünü kanıtlamaya çalışacağız. Bunun için de Rabbimizin Yuhanna 8:42'deki sözlerinin yeterli bir zemin oluşturduğunu düşünüyoruz: "Çünkü ben Tanrı'dan çıkıp geldim." Bu ifade kuşkusuz Mesih'in zamanın başlangıcından önce var olduğunu varsayar ve doğal olarak Baba ile olan ilişkisini gerçek ve makul Tanrılık zemininde eşsiz olduğunu vurgular. Yakından incelendiğinde, orijinal [metinde] kullanılan "Tanrı ile" ilgecinin, "yanından" veya "-dan uzaklaşarak" değil, ancak kökeninin Tanrı olduğunu ifade eden "Tanrı'dan" anlamına geldiği görülmektedir. Dolayısıyla buradaki ilişki metafiziksel bir ilişkidir. Bu kelimeler hakkında Piskopos Westcott şu yorumda bulunmuştur: "[bu ifadeler] yalnızca kökenin ve kaynağın Baba olan, Oğul'un gerçek tanrısallığı olarak yorumlanabilir." Başka bir yerde, yani Yuhanna 10:30'da Mesih şu beyanda bulunur: "Ben ve Baba *biriz*." Bu ayet önceki argümanın ışığında incelendiğinde, buradaki "biriz" kelimesinin, kendi ağılına ait koyunların güvenliğini garantiye almakla ilgili olduğu ve böylece bahsi geçen birliğin güçte ve doğada olduğu görülmektedir. Godet şöyle der: "Burada İsa'nın düşüncesi, irade, güç ve mülkiyet birliğinin ortaya çıktığı bir doğa birliği kavramından bile daha yücedir."

Elimizdeki bilgiler Mesih'in hem zamanın öncesinden beri var olan Kişiliği hem de özde Tanrı ile bir olduğu fikrimizi doğrular niteliktedir. Aynı biçimde, Tanrı'nın ta kendisi olarak, kendisinin günahsız olduğunu iddia ettiğini görüyoruz. Bu iddia, O'nun öğretisinin her alanında kendisini göstermektedir. Örneğin O'nu kendisinden önce gelmiş olanlarla karşılaştırın: Musa'dan tutun da en son peygamberlere kadar hepsi kendi zayıflıklarını, kusurlarını ve hatta günahlarını itiraf etmişlerdir. Hatta O'ndan sonra gelmiş olanlardan birisi olan Pavlus bile "Ne zavallı insanım! Ölümüne götüren bu bedenden beni kim kurtaracak?" diye haykırmıştır. Bütün bunlardan Mesih'in öğretilerinde tek bir kelime, en ufak bir iz bile yoktur. O, kendi resmi ve kişisel benliği arasında asla ayırım yapmamıştır. Hayır, dahası, O'nun bahsettiği ahlak göreceli bir şey değil mutlak ve işte en yüce ve de en mükemmel ahlak anlayışını O, dinleyicilerine şu sözlerle sunmaktadır: "Bu nedenle, göksel Babanız yetkin olduğu gibi, siz de yetkin olun" (Mat. 5:48). Rabbimizin günahsızlığı sözlerine örtük değildir; ancak yine kendisi Yuhanna 8:46'da Yahudilere şu sözlerle de meydan okumaktadır: "Hanginiz bana günahlı olduğumu kanıtlayabilir?"

İkinci karakteristik özellik az evvel sözünü ettiğimizden daha az çarpıcı değildir ve yalnızca O'nun günahsız doğasıyla açıklanabilmektedir; bu da O'nun Ferisilere, din bilginlerine, peygamberlere ve kutsal sayılan Yahudi geleneğine ve hatta Musa'nın yasasına karşı sergilediği tutumdur. Din bilginleri ve Hahamlar her zaman önde gelen, yüksek makamlara sahiptiler ve kullandıkları dil de her zaman "Böyle diyor RAB" tarzında olurdu. Fakat İsa tüm yetkiyi kendine atfeder ve şöyle cümleler kurduğunu görüyoruz: "Size doğrusunu söyleyeyim..." Musa veya herhangi bir başka peygamber bu şekilde konuşmazdı - bu Tanrı'nın konuşma tarzıydı. Dolayısıyla Mesih'in zaten hizmetinin ilk günlerinde günahları bağışlama yetkisine sahip olduğunu beyan ettiğini biliyoruz. O'na felçli bir adam getirdiklerinde şöyle dedi: "Cesur ol, oğlum, günahların bağışlandı." O, din bilginlerinin itiraz ettikleri ve kalplerinde onu küfürle suçladıkları bu sözlerin söylenmesiyle de yetinmedi. Ancak vurgulayıcı bir biçimde günahları bağışlama yetkisine sahip olduğunu ve insanların yüreklerini arındırabildiğini de ilan etmiştir. Onların iç seslerini duyan [İsa] şöyle karşılık verdi: "Hangisi daha kolay? 'Günahların bağışlandı' demek mi, yoksa 'Kalk, yürü' demek mi? Ne var ki, İnsanoglu'nun yeryüzünde günahları bağışlama yetkisine sahip olduğunu bilirsiniz diye..." Sonra felçliye, "Kalk, yatağını topla, evine git!" dedi. Adam da kalkıp evine gitti" (Mat. 9:2-7).

İsa Tanrı mıdır?

Ancak, Mesih'in ilahi oğulluğuna ilişkin doruğa ulaşan beyanları belki de henüz eklenmeyi beklemektedir. *Tanrı'nın Oğlu* unvanı, özellikle Yuhanna Müjdesinde Mesih'in kendisi tarafından devamlı olarak zikredilmektedir. Beşinci bölümün yirmi beşinci ayetinde şöyle demiştir: "...ölülerin Tanrı Oğlu'nun sesini işitecekleri ve işitenlerin yaşayacakları saat geliyor, geldi bile." Daha sonra 9:35–37 ayetlerinde buna gönderme yapmaktadır. Gözleri Mesih tarafından açılmış olan ve Yahudiler tarafından kovulmuş adamı bulan İsa ona şunu sordu: "Sen İnsanoğlu'na* iman ediyor musun?" Adamda şöyle karşılık verdi: "Efendim, O kimdir? Söyle de kendisine iman edeyim." Buna karşılık olarak da İsa, "O'nu gördün. Şimdi seninle konuşan O'dur" dedi. Rabbimiz Tanrı'dan bahsederken "Babamız" olarak değil, ancak özel olarak "Baba" veya "Babam" olarak söz etmiştir. İsa kendisini asla havarilerle bir tutmadığı pasajlardan bahsetmiyorum bile.

Ancak bu durum, eleştirmenlerin iddialarının aksine, yalnızca Yuhanna Müjdesiyle sınırlı değildir. Sinoptik Müjdelere de burada mühim rol oynamaktadırlar. Belki de tam anlamı ile Matta 11:27'de -ve de aynı anlamlı ifadeyi içeren, sadece hafifçe farklı olan Luka 10:22'de- vücut bulma gizeminin tohumunun gömülü görüldüğü yerde gözümüze çarpmaktadır: "Babam her şeyi bana teslim etti. Oğul'u, Baba'dan başka kimse tanımaz. Baba'yı da Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmak istediği kişilerden başkası tanımaz." Bu pasajın ilk bakışta öğrettiği şey, Oğul'un Baba aracılığıyla ve Baba'nın Oğul aracılığıyla tam bilindiğidir. Dolayısıyla Oğul, Baba'nın sınırsız derinliklerini kuşatmak için niteliklerinde sonsuz olmalıdır. Baba ve Oğul'un karşılıklı bilgisi aynı mutlak türdendir ve dahası, başkaları Baba'yı ancak Oğul'un O'nu tanıtmayı uygun gördüğü ölçüde tanıyacaklardır.

Birinin ebediyen yaşayan Tanrı, diğerinin ise ne kadar yüce olursa olsun sadece bir insan olduğuna inanmak imkansızdır. Bu nedenle, bu Müjdenin kapanış ayetlerinde Mesih'in Tanrılığın Üçlü-Birliği'nde bir pay sahibi olduğunu iddia edilmesi şaşırtıcı değildir. İsa, göğün ve yerin Rabbi olan Baba'yla olan karşılıklı ilişkisini beyan ettikten sonra burada, gökte ve yerde tüm yetkinin kendisine verildiğini ileri sürüyor ve [kutsiyetten dolayı] ağza alınmaz Adın çevresinde kendisine bir yer olduğunu ilan ediyor. Burada sadece bir anlamda Baba'nın Tanrılığına eşdeğer ve O'nun yanında olduğu tarzda bir ilah iddiası değil, ayrıca ulu bir anlamda Baba'nın Tanrılığıyla [eşdeğer] olan bir Tanrılık iddiası var.

Son olarak, bu kudrette Mesih, kendisinin yargıdaki ilahi ayrıcalığını beyan eder. Yuhanna 5:22'de şu sözleri söyler: "Baba kimseyi yargılamaz, bütün yargılama işini Oğul'a vermiştir." Ancak beyanının doruk noktasına, Matta 25'teki yargı sahnesinde ulaşılır; burada Mesih, ikinci gelişinde kendisini tüm insanların tek yargıcı olarak ilan eder. Bu açıkça tanrısallığa yönelik belirgin bir iddiadır çünkü hiçbir eser özünde bundan daha özel şekilde ilahi olamaz: "İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak. Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları keçilerden ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları sağına, keçileri soluna alacak. O zaman Kral, sağındaki kişilere, 'Sizler, Babam'ın kutsadıkları, gelin!' diyecek. 'Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın! Sonra solundakilere şöyle diyecek: 'Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin! Bunlar sonsuz azaba, doğrular ise sonsuz yaşama gidecekler.'"

İKİNCİ MAKALE

Frank Mackey Richardson

Müjde yazarlarının her biri Mesih'in Tanrılığını beyan etmektedirler. Matta, Tanrılığına Yuhanna kadar yer ayırmasa da, bize yalnızca Tanrı olabilecek bir Mesih sunar; aynı durum Luka ve Markos için de geçerlidir. Sürekli konuştuğu üslup ve usul, beyanları kadar ehemmiyetlidir.

Sinoptik İncillere göre Mesih açıkça Tanrı'nın Oğlu olduğunu iddia etti (Matta, 26:64 ve Luka 22:69–71). Burada anlatılan örnekte Mesih, Kayafa tarafından sorgulanmakta ve kendisine Tanrı'nın Oğlu olup olmadığı sorulduğu zaman şöyle karşılık vermiştir: “Söylediğin gibidir. Üstelik size şunu söyleyeyim, bundan sonra İnsanoğlu'nun, Kudretli Olan'ın sağında oturduğunu ve göğün bulutları üzerinde geldiğini göreceksiniz.” (Mat. 26:64). Matta 27:43'te de şunu okuyoruz: “Tanrı'ya güveniyordu; Tanrı O'nu seviyorsa, kurtarsın bakalım! Çünkü, 'Ben Tanrı'nın Oğlu'yum' demişti.” 44. ayet, hırsızın bile O'nu Tanrı'nın Oğlu olarak adlandırdığına ve Mesih'in yukarıdaki metinde olduğu gibi unvanı kabul ettiğine ve bu örnekte kendi kanıyla mühülediğine tanıklık ediyor.

Mesih ayrıca her iki dünyada da egemenlik iddiasında bulunur (Matta, 13:41–42). “İnsanoğlu meleklerini gönderecek, onlar da insanları günaha düşüren her şeyi, kötülük yapan herkesi O'nun egemenliğinden toplayıp kızgın fırına atacaklar. Orada ağlayış ve diş gıcirtısı olacaktır.” Bu ayetlerde bir krallığı var ve O'na bir melek maiyeti eşlik etmektedir. O yargılayacak ve tökezleyenleri ve de kötülük yapanları kızgın fırına atacak (Mat. 25:31–32). “İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak. Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları keçilerden ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları sağına, keçileri soluna alacak.” (Mat. 25:31–33). Ardından 34. ayette şöyle diyor: “O zaman Kral, sağındaki kişilere, 'Sizler, Babam'ın kutsadıkları, gelin!' diyecek. 'Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın!’” 41 ve 46. ayetlerde ise şu sözleri okuyoruz: “Sonra solundakilere şöyle diyecek: 'Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin... Bunlar sonsuz azaba, doğrular ise sonsuz yaşama gidecekler.” Görüldüğü üzere O, doğruları cennete ve kötülerini ise sonsuz cezaya gönderen en yüce Yargıçtır. O'nun kudreti yücedir ve O her an bunun bilincindedir, hatta Matta, 28:18'de bunu açık bir biçimde ifade etmektedir: “İsa yanlarına gelip kendilerine şunları söyledi:”Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi.” O, mutlak Yargıçtır. Tüm yetki O'nun elindedir. Bunlara sahip olan birinin Tanrı olmaması mümkün mü? Tüm yargı kararlarının son ve mutlak mercii O'dur.

İsa dağdaki büyük vaazında yüce öğretmen olduğunu iddia eden bir mesajla geldi. Tek bir bölümde tam yedi kez “Ama ben size diyorum ki...” (Mat. 5:20, 22, 28, 32, 34, 39, 44) ifadesini kullandı. Matta 7:24'te, söylemiş olduğu sözlerle kulak asıp uygulayanların bilge olduğunu söyledi. Bunun yanı sıra Matta, O'nun yetkiyle öğrettiğini tarif ediyor (Mat. 7:29): “Çünkü onlara kendi din bilginleri gibi değil, yetkili biri gibi öğretiyordu.” Matta, 12:8, Markos 2:28 ve Luka 6:5'te, Yahudi Şabatı'nı bir kenara bırakır ve insanlara tereddüt etmeden, kendisinin Şabat'ın Rabbi olduğunu söyler. Muhtemelen Sinoptik İncillerin başka hiçbir yerinde bu kadar net konuşmamıştır. Ardından Matta 28:19-20'de şunları söyledi: “Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin; size buyurduğum her şeye uymayı onlara

İsa Tanrı mıdır?

öğretin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her an sizinle birlikteyim.” Burada tüm dünyanın O’nun öğretilerinin bilmesi gerektiğini, sözlerine iman etmiş kimselerin yalnızca Baba ve Kutsal Ruh değil, aynı zamanda Oğul’un adında da vaftiz olmasını ve dünyanın sonuna dek onlarla birlikte olacağını söylüyor. Tanrı olmayan birisi bunlar vaat edebilir miydi? Mesih’in bu sözleri, O’nun kendisinin kim olduğu konusunda bilgi sahibi olduğunu göstermiyor mu?

Mesih, Markos 2:5-7’de hasta bir adamın günahlarını affediyor ve adamı O’na getiren kimselerin imanlarını görerek, “Oğlum, günahların bağışlandı” diyor. Aynı bölümün 10. ayetinde ise şunları söyleyerek devam ediyor: “Ne var ki, İnsanoğlu’nun* yeryüzünde günahları bağışlama yetkisine sahip olduğunu bilirsiniz diye...” Sonra felçliye, “Sana söylüyorum, kalk, şilteni topla, evine git!” dedi. Adam kalktı, hemen şiltesini topladı, hepsinin gözü önünde çıkıp gitti. Herkes şaşakalmıştı. Tanrı’yı övüyorlar, “Böylesini hiç görmemiştik” diyorlardı.” Yahudiler, günahları yalnızca Tanrı’nın affedebildiğini söylediler. Mesih sadece günahları bağışlamak için yeryüzünde yetki iddiasında bulunmakla kalmadı, aynı zamanda iddialarını kanıtlamak için bu fiziksel tedaviyi gerçekleştirerek doğaüstü güç iddiasını tasdikleyecek kadar ileri gitti. “Ey bütün yorgunlar ve yükü ağır olanlar! Bana gelin, ben size rahat veririm. Boyunduruğumu yüklenin, benden öğrenin. Çünkü ben yumuşak huylu, alçakgönüllüyüm. Böylece canlarınız rahata kavuşur. Boyunduruğumu taşımak kolay, yüküm hafiftir” (Mat. 11:28–30). Başka bir yerde de “Babam her şeyi bana teslim etti. Oğul’un kim olduğunu Baba’dan başka kimse bilmez. Baba’nın kim olduğunu da Oğul’dan ve Oğul’un O’nu tanıtmak istediği kişilerden başkası bilmez” (Luk. 10:22) diyor ve üstelik bu sözler bizzat Mesih tarafından söylenmiştir. O, bir o kadar derin bir sır olan Babasıyla eşittir. Ebedi talihimiz, O’nu kabul etmemize veya reddetmemize bağlıdır. “İnsanların önünde beni açıkça kabul eden herkesi, ben de göklerdeki Babam’ın önünde açıkça kabul edeceğim. İnsanların önünde beni inkâr eden, ben de göklerdeki Babam’ın önünde inkâr edeceğim” (Mat. 10:32). Tanrı’yla temas halinde olan ve O’nun düşüncelerinin anahtarlarını elinde bulunduran kişi haricinde kim böyle iddialarda bulunabilir?

Buraya kadar Matta, Markos ve Luka’nın bize açıklamış olduğu Mesih’e odaklandık. O’nu her iki dünyada sonsuz güce sahip Yargıç ve Tanrı’dan gelen bir öğretmen olarak görüyoruz. O, insan ruhuna esenlik ve teselli sunuyor ve kendisini bizim yük taşıyıcımız olarak resmediyor. O’nun Oğulluk gizemi, Babası gibi gizemlidir. O, Tanrı ve insan arasındaki aracıdır ve bütün uluslar bunu öğrenmeli ve O’nun adında vaftiz edilmelidirler. Sinoptik İnciller bize daha tanrısal bir Mesih sunabilirler miydi? Böylesi karmaşık iddiaları kendileri uydurabilirler miydi?

Yuhanna’nın, Mesih’i Tanrı olarak açıkladığı iddia edilir. Amacımız, Yuhanna’nın da Sinoptik İncillerdeki ile aynı Mesih’i açıkladığını göstermektir. İsa, Nikodim’le olan sohbetinde Tanrı olduğunu açıkça dile getirmiştir. “O’na iman eden yargılanmaz, iman etmeyen ise zaten yargılanmıştır. Çünkü Tanrı’nın biricik Oğlu’nun adına iman etmemiştir” (Yu. 3:18). Ayrıca aynı bölümün 16. ayetinde şöyle yazılmıştır: “Çünkü Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki, biricik Oğlu’nu verdi. Öyle ki, O’na iman edenlerin hiçbiri mahvolmasın, hepsi sonsuz yaşama kavuşsun.” Matta’da Mesih, mutlak Yargıç olarak tasvir edilmiştir. Yuhanna’da ise O, göklerde konut sağlayan kişidir: “Yüreğiniz sıkılmasın. Tanrı’ya iman edin, bana da iman edin. Babam’ın evinde kalacak çok yer var. Öyle olmasa size söylerdim. Çünkü size yer hazırlamaya gidiyorum” (Yu. 14:1–3). Üstelik İsa, kendi canı üzerinde de mutlak yetki sahibi olduğunu beyan etmiştir. “Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de tekrar geri almaya da yetkim var. Bu buyruğu Babam’dan aldım” (Yu. 10:18). Ayrıca, O’nun sesini işitenlerin sonsuz yaşama sahip

olacağını da söylemiştir: “Size doğrusunu söyleyeyim, ölülerin Tanrı Oğlu’nun sesini işitecekleri ve işitenlerin yaşayacakları saat geliyor, geldi bile” (Yu. 5:25). Yuhanna’da da tıpkı Sinoptik İncillerde olduğu gibi ebedi Yargıç olduğu beyan edilmiştir. “Baba kimseyi yargılamaz, bütün yargılama işini Oğul’a vermiştir” (Yu. 5:22). “Buna şaşmayın. Mezarda olanların hepsinin O’nun sesini işitecekleri saat geliyor” (Yu. 5:28). Mesih, bir kez daha sonsuz yaşam verebildiğini dile getiriyor: “Oysa benim vereceğim sudan içen sonsuza dek susamaz. Benim vereceğim su, içende sonsuz yaşam için fişkiran bir pınar olacak” (Yu. 4:14).

BÖLÜM 5

İsa, Kendisinin Tanrı Olduğunu Öğretti mi?

BİRİNCİ MAKALE

William Arthur Motter

İsa'nın tanrılığını öğretip öğretmediği sorusu tamamen tarihsel bir sorudur ve tarihsel bir araştırma yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Kanıtları incelemeli ve dürüst bir araştırma temelinde sonuçlara varmalıyız. Bu soruya açık bir zihinle yaklaşmalıyız. Başlangıçta İsa'nın Tanrı olmadığına karar vermek, soruya sonuçlarımızı etkileyecek bir önyargıyla yaklaşmak demektir. Öte yandan vardığımız sonuçlar, ele aldığımız kayıtların esinlenmiş ve dolayısıyla yanılmaz olduğu gerçeğiyle uyumlu halde olmalıdır. Bu tür kanıtlara diğer tüm tarihsel kanıtlara yaklaştığımız gibi yaklaşmalı ve buna uygun biçimde değerlendirmeliyiz.

Üzerinde durduğumuz soru çok önemli bir sorudur. Hristiyan Kilisesi'nin en başından beri İsa Mesih'in tanrılığına inandığını daha önce görmüştük. Ayrıca Kilise'nin İsa'yı kendi tanrılığını öğretiyor olarak tarif ettiğini de gördük. O halde, İsa'nın Tanrı olup olmadığı sorusundan ayrı olarak, eğer İsa'nın tanrılığını öğrettiğini gösterebilirsek, erken Kilise'nin inancı ve öğretisi için bir açıklamamız olur; ama eğer İsa tanrılığını öğretmediyse, o zaman Hristiyan Kilisesi'nin İsa'sı gerçek İsa değildir ve Mesih'in Kilisesi on dokuz yüzyıldır büyük bir yanılsama içerisinde var olmaktadır.

“İsa, kendisinin Tanrı olduğunu öğretti mi?” sorusuna verilecek bir yanıt bizi yeryüzünde yaşamış ve konuşmuş olan Mesih'e geri götürmelidir. Bu nedenle iki meseleyi ele alacağız: deliller ve delillerin güvenilirliği.

Delillerin incelenmesi, ilk olarak, Mesih'in yaşamı ve öğretisine ilişkin tek bilgi kaynağımızın ilk Hristiyan Kilisesi'nin literatürü, yani dört kanonik İncil'de bulunan İsa'nın anlatıları olduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci olarak, bu dört İncil'in ne yazdıklarının farkında olacak durumda olan kişiler tarafından yazıldığını öğreniyoruz. Bu belgelerden ikisi, Matta'ya göre İncil ve Yuhanna'ya göre İncil, Mesih'in halka açık hizmetinin büyük bir bölümünde yol arkadaşları olduğu bilinen adamlardan gelir. Bu adamlar, kendi gözleriyle tanık oldukları Mesih'in yaşamındaki olayları doğru bir şekilde aktarabilecek ve kendi kulaklarıyla duydukları sözleri kaydedebilecek konumda olan adamlardır. İkinci İncil'in yazarı Markos'un, kendisi de bir görgü tanığı olan ve Mesih'in izleyicileri arasında öncü bir rol oynayan Petrus'un yol arkadaşı olduğu bilinmektedir. Üçüncü Müjde'nin yazarı Luka'ya gelince ise onun Pavlus'un arkadaşı olan eğitimli bir Yunan doktor olduğunu biliyoruz. Luka İncil'inin üzerine yapılan bir çalışma, uzmanları, onun dikkatli ve doğru bir tarihçi olduğuna ikna etmiştir ve yazmış olduğu İncil'inin önsözünde belirttiği gibi, İncil'de yazmış olduğu bilgileri “başlangıçtan beri bu olayların görgü tanığı ve Tanrı sözünün hizmetkârı” olan

İsa Tanrı mıdır?

kimselerden topladığını söylediği gerçeğinden şüphe etmek için pek az nedenimiz vardır. “Ben de bütün bu olayları ta başından özenle araştırmış biri olarak” diyor, “bunları sana sırasıyla yazmayı uygun gördüm.” Bu durumda, İsa Mesih’in yaşamını ve öğretilerini bizim için kaydedip aktardıklarını iddia eden kişilerin nitelikleri böyleydi. Daha önceki yazılardan, bu kayıtların İsa’nın tanrılığını sadece imalı ifadelerle değil, açık ve anlaşılır bir şekilde, pek çok kelimeyle -birkaç münferit pasajda değil- özgün ve belirgin bir şekilde tekrar tekrar öğrettiğini gördük.

Üçüncü olarak bu kayıtların bizi, kaydettiklerini ileri sürdükleri olaylara yakın bir geçmişe götürdüğünü görüyoruz. En erken tarihlere dayanan İsa tanıklığını ararken, birinci yüzyılın sonlarına doğru gelen Yuhanna İncili’ni şimdilik göz ardı edebilir ve dikkatimizi Mesih’in öğretilerine dair günümüze ulaşan en eski tanığımız olan Sinoptistlere verebiliriz. Sinoptik İnciller’in M.S. 80’den önce yazıldıkları genellikle kabul edilir; şöyle ki Sinoptiklerin, M.S. 70’te Yeruşalim’in düşüşünden önce yazıldıklarından şüphe etmek için çok az nedenimiz vardır. Ancak bu iki tarihten daha geç olanı kabul etsek bile, kanıtlar bizi Mesih’in ölümünden elli yıl öncesine, kaydettikleri olayların ya görgü tanığı ya da çağdaşı olan kişilere götürür. Bu, İncillerin, Mesih’in yaşamının ve öğretisinin dünyada hala yeni olduğu bir zamanda yazıldığı anlamına gelir; kaydedilen gerçekler doğru olmasaydı, Mesih’in iddialarına karşı çok sert olan Yahudi dünyası tarafından çürütüleceğine inanmak için her türlü sebebe sahibiz. Örneğin, meselemizle doğrudan ilgili bir örneği ele alacak olursak, İncil kayıtları bize İsa’nın Sanhedrin (Yüksek Kurul) önünde Tanrı’nın Oğlu olduğunu ileri sürdüğü için mahkûm edildiğini söyler. Burada kolayca çürütülebilecek ve doğru olmasaydı çürütüleceğine inanmak için her türlü nedene sahip olduğumuz bir gerçeğin kaydı bulunmaktadır.

O halde bunlar, tarih öğrencisine veri sağlayan, İsa’nın kendi tanrılığını öğrettiğini açıkça gösteren belgelerdir. Bu belgelerin İsa’yı temsil etmesi karşısında şu soruyu sorarız: İsa’nın kendisinin Tanrı olduğunu öğrettiğine inanabilir miyiz? Sorumuz daha büyük bir sorunun, Müjde kayıtlarının güvenilirliğinin küçük bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Mesih’in öğretisi O’nun yaşamından ayrı tutulamaz. O’nun sözleri Müjde anlatısının ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Bu ilişki o kadar yakındır ki, sözlerinin ve eylemlerinin kaydı birlikte ayakta kalır ya da birlikte düşer. Müjde kayıtlarında bulduğumuz Mesih portresine güvenebilir miyiz? Müjdeler gerçek İsa’yı temsil ediyor mu? İsa, ilk takipçilerinin zihninde sahip olduğu yüksek mertebeyi kendisi için talep etti mi? Söyledikleri gibi, Tanrı olduğunu iddia etti mi?

Liberal ilahiyat bugün bize Hristiyanlığın Pavlus tarafından kurulduğunu, Pavlus’un, Mesih’in getirdiği Krallık mesajını, yani “Tanrı’nın Babalığı ve İnsanların Kardeşliği” mesajını, Tanrı olarak kabul edilen bir Mesih’in kişiliğinde merkezlenen bir mesaja dönüştürdüğünü söylemektedir. Çoğunlukla İncillerden daha eski tarihe dayanan Pavlus’un Mektuplarını incelediğinizde, Tanrı’nın Oğlu Mesih’in ölümünü, dirilişini ve kefareti merkez alan bir Hristiyanlığa sahip olursunuz. İsa’nın öğretisini araştırdığınızda ise bunun şaşırtıcı bir şekilde eksik olduğunu görürsünüz. Erken Kilise’nin Mesih’in tanrılığına güçlü bir inançla ortaya çıktığını görüyoruz. Belki de İncil kayıtlarından önce gelen bu inanç, Mesih’in yaşamına dahil edilmiş ve ilk takipçilerinin bize İncillerde verdiği portreyi renklendirmiştir. Eğer bu doğruysa, o zaman biz gerçek İsa’ya geri dönmek istiyoruz.

Liberal ilahiyat bize erken dönemde yaşamış İsa’nın insani bir İsa olduğunu, yani Tanrı olan İsa’nın Kilise’nin bir ürünü olduğunu söyler. Eğer bu doğruysa, o zaman tanrılığını öğreten İsa da Kilise’nin bir ürünü müdür? Jilicher şöyle der: “En eski geleneğin bile ilk yorumcuların önyargılarından arınmış olduğu varsayılmaz.” “Şu anda elimizde bulunan

kaynaklar,” diyor Wernle, “değiştirilme ve tahrif edilme olasılığından muaf değildir. Kırk yıl boyunca geliştiği şekliyle Hristiyanların inancını temsil etmektedirler.” Johannes Weiss bize Markos İncili’nin incelenmesinin İsa’nın iki resmini ortaya çıkardığını söyler: biri onu tamamen insan olarak, diğeri ise her şeyin mümkün olduğu bir Tanrı olarak temsil eder; ve liberal okulun kendine özgü önyargısıyla, bize insan İsa’nın daha önceki, gerçek İsa olduğunu söyler: “Tanrı olan İsa Kilise’nin ürünüdür.” Wrede bize İsa’nın Mesih olmadığını ve olmak istemediğini, ancak dirilişten sonra havarilerin O’nun Tanrı olduğuna inanmaya başladıklarını ve bu nedenle ilk başta sadece gizli bir şekilde de olsa Mesihliğini öğretmiş olması gerektiği sonucuna vardıklarını söyler. Bu nedenle Wrede, en eski İncil olarak kabul edilen Markos İncili’nde, İsa’yı tanrılığını öğretiyormuş gibi gösterme eğiliminin başlangıcını bulur. Buna göre aşağıdaki gibi ifadelerle karşılaşırız: “Cinlerin konuşmasına izin vermiyordu.” (1:34); “İsa, ‘Bunu kimse bilmesin’ diyerek onları sıkı sıkıya uyardı” (5:43). Ayrıca Filipus Sezariyesi’ndeki büyük ikrardan sonra, “bu konuda kimseye bir şey söylememeleri için onları uyardı” (8:30). Bu, İsa’nın Mesihliğini açıkça öğretirken tasvir edildiği dördüncü İncil’de doruğa ulaştığını gördüğümüz eğilimin sadece başlangıcıdır.

Eğer liberal ilahiyatçıların teorisi doğruysa o zaman Mesih’in kendisiyle ilgili sözlerini arayan tarihçiler olarak bizim görevimiz, geç dönem unsurunu (veya efsanevi unsur), yani Kilise’nin Mesih’in yaşamını tersten okuduğu unsur, erken dönemdeki İsa’dan, insan İsa’dan ayırmaktır. Erken dönemdeki İsa’yı iki farklı çizgide arayabiliriz. Belgeler üzerinde edebi bir çalışma yaparak mevcut belgelerin gerisine gitmeye ve böylece daha eski bir İsa bulmaya çalışabiliriz ya da bazı öznel testlerle doğruyu yanlıştan ayırmaya ve böylece gerçek bir İsa’ya ulaşmaya çalışabiliriz.

İncillerin edebi bir incelemesini ele aldığımızda üç Sinoptist’in birbiriyle yakından ilişkili olduğunu ve bunların arkasında daha da eski kaynakların bulunduğunu görürüz. Günümüzde eleştirel okullar genellikle iki primitif kaynak üzerinde hemfikirlerdir. Birincisi, genellikle Ur-Markus olarak adlandırılan, şimdiki Markos’un arkasında yatan (ya da bazılarının göre şimdiki Markos’la aynı olan) ve Matta ve Luka tarafından neredeyse tamamen devralınan kaynaktır. Bunun yanı sıra, genellikle *Logia* kaynağı olarak adlandırılan ve Markos’ta bulunmayan, ancak Matta ve Luka’da ortak olan pasajların izlendiği ikinci bir kaynak vardır. Bunun Matta’nın Aramice orijinal İncil’i olduğuna inanılır. Bu kaynakların gerçekten var olduğunu ve Sinoptistlerin bunları kullandığını kabul edecek olursak doğal olarak bunların alıntılandığı kaynakları temsil etmelerini bekleriz. Şayet durum buysa, o zaman elimizdeki İncillerin içinde bizi Mesih’in yaşamına “bir edebi kuşak” daha yaklaştıran parçalar vardır. O zaman dikkatimizi bu primitif kaynakların İncillere yerleştirilmiş parçalarına, yani Ur-Markus’un temsilcisi olarak Markos’ta bulunan ve Matta ve Luka’da ortak olan kısımlara ve de *Logia* kaynağının temsilcisi olarak her ikisinde de ortak olan ancak Markos’ta bulunmayan kısımlara verdiğimizde ne görürüz? Yaşamı ve öğretileri tüm İncillerin tasviriyle birebir örtüşen bir İsa portresi görürüz. Bu parçalarda daha az ilahi olarak kabul edilen ya da tanrılığını öğretmeyen bir İsa’ya dair hiçbir kanıt bulamıyoruz. Edebi eleştirinin bizi götürebildiği kadarıyla karşımıza sadece tek bir İsa; hem kendisini Tanrı olarak gören hem de kendi tanrılığını öğreten bir İsa çıkıyor.

Dolayısıyla edebi eleştiri tanrılığını öğretmeyen bir İsa’yı ortaya çıkarmakta başarısız olur. İnciller’deki efsanevi ve hayali unsurları gerçek olandan ayırma çabasındaki tarihsel eleştirinin sonuçlarını henüz takip etmedik. Tarih öğrencisinin şu anda karşı karşıya olduğu en büyük sorun doğru olanın dışındaki her şeyi eleyebileceği yeterli bir test

İsa Tanrı mıdır?

bulmaktır. Peki, bu ölçüt ne olmalıdır? Harnack şöyle der: “Kimin iyi bir gözü ve gerçekten yüce olana dair gerçek bir duygusu varsa, onu görebilmeli ve çekirdek ile geçici kabuğu birbirinden ayırt edebilmelidir.” Pflaiderer “Sağlıklı gözler”den bahseder. Bousset, “Psikolojik olarak anlaşılabilir mi?” diye sorar. Bir başkası da “icat edilemeyen şey” diye ekler. İşte tam da burada sözde tarihsel eleştirilerimizin çoğu başarısızlığa uğramıştır. Liberal ilahiyatçılar bu soruya, gerçek İsa’nın yalnızca sıradan bir insan olduğuna dair zihinlerinde çoktan oluşturdukları bir düşünceyle yaklaşmışlardır. Gerçek İsa’yı bulmak için sadece ilahi unsurun ortadan kaldırılabilmesi bir standarda ihtiyaçları vardır. Başlangıçta İsa’nın Tanrı olmadığına ikna olduktan sonra bize İsa’nın takipçileri tarafından tanrılaştırıldığını söylerler. “Eğer gerçek İsa’yı bulmak istiyorsanız,” diyor Schmiedel, “İncillerde tapınma fikriyle çelişmeyen her şeyi reddedin ve geriye ne kalır? İlk aşamada, beş ya da muhtemelen dokuz pasaj, İncil tasvirindeki, açıklaması mümkün olmayan bir İsa’yı, yani Tanrılığı hakkında hiçbir şey söylemeyen bir İsa’yı önümüzde tutmaktadır.”

Sorumuza doğru ve önyargısız bir şekilde yaklaşmak için en azından İsa’nın Tanrı olduğu ve tanrılığını öğrettiği ihtimalini kabul etmeye istekli olmalıyız. Böyle bir ihtimali kabul ederek yola koyulduğumuzu varsayalım, Schmiedel’in ölçütü hemen saf dışı bırakılmalıdır çünkü tam da konumuzla ilgili olan noktayı içermektedir. Bize Mesih’in takipçilerinin O’na tapındığını söyler; fakat Mesih’in gerçekten Tanrı olduğunu varsayacak olursa, o zaman O’na tapınmak yanlış mı olur ya da Tanrı olan Mesih’e Tanrı olarak tapınıldığı için Müjde kaydı daha mı doğru olur? Johannes Weiss, Markos İncili’nde iki farklı Mesih tasviri bulur: insan Mesih ve Tanrı Mesih. Weiss, Mesih’in Tanrı olduğuna inanmadığı için insan Mesih’e tutunur ve tanrılaştırılmış Mesih’i bir kenara atar. Ancak İsa’nın Kilise’nin her zaman inandığı gibi hem Tanrı hem de insan olduğunu varsayacak olursak, o zaman Weiss’in ölçütü bir kenara atılmalıdır. Hiçbir zaman Tanrı olan bir İsa olmadığına dair zihninizde bir kanı oluştuğunda tarihsel eleştiri sadece tek bir sonuç verebilir ve o da şudur: Tanrılığını öğretmeyen bir İsa. Kalthoff’un ifadesiyle, başlangıçta zihnini bu yönde kuran kişi, “Mesih’in sözlerinden sadece tarihsel olarak neyin mümkün olduğuna dair önyargılı fikirlerine göre kullanabileceği kadarını bırakır. Her türlü tarihsel kesinlikten yoksun olan İsa’nın adı, her ilahiyatçının kendi düşünce ve fikirlerini içine döktüğü boş bir kap haline gelir.”

Liberal ilahiyat, insan olan bir İsa ile başlar, ancak liberal ilahiyatın insan İsa’sı tüm gerçekleri açıklamaz bırakır. İsa’nın sadece bir insan olduğunu kabul edersek, Müjde’yi nasıl açıklayabiliriz? Eğer İsa sadece bir insansa, o zaman İncilimiz bir efsanedir ve gerçek İsa’ya geri dönmek bir yolu yoktur. Eğer İncil bir efsaneyse, eğer Kilise Tanrı olan Mesih’i icat ettiyse, O’nun tanrılığını öğrettiği sözlerini de icat etmiş olmalıdır. Eğer bu doğruysa, erken Kilise’nin inancını nasıl açıklayacağız? İsa’nın ilahi olup olmadığı gerçeğinden ayrı olarak, Kilise’nin onun tanrılığına olan inancını ya da eğer öğretmediyse, tanrılığını öğrettiği gerçeğini açıklayamayız. Liberal eleştirinin vardığı sonuçlar gerçeklerle uyumlu değildir. Liberal eleştiri son sözünü söyledikten sonra elimizde İsa’nın kendi tanrılığını öğrettiği bir İncil vardır ve bu İncil açıklanmalıdır. Eğer Mesih tanrılığını öğretmediyse, o zaman O’nu hem Tanrı hem de tanrılığını öğreten olarak temsil eden Müjde, kaydettiği yaşamdan daha harika ve açıklaması daha zordur.

Müjde’deki gerçeklerin bir açıklamaya ihtiyacı vardır. İki şeyden birini yapmalıyız: ya Müjde’yi tarihsel olarak kabul etmeli ya da tüm kayıtlardan vazgeçmeliyiz. Ancak ikinci alternatif gerekli değildir. Dr. Denney, “İncillerde İsa’ya tapan hiç kimsenin uyduramayacağı, Müjdeciler için veri olan ve tarihsel saymakta güvende olduğumuz pasajlar olduğunu

görmek, tarihçiler olarak bize güven verir” diye belirtir. *Jesus and the Gospel* adlı eserinin büyük bir bölümünü bu soruna ayırmıştır. Eleştirmenlerin İncillerin içinde buldukları ve İsa'nın en eski tasvirleri olarak tanımladıkları belgelere geri dönerek, İsa'nın takipçileri tarafından uydurulmuş olması mümkün olmayan, İsa'nın, tanrılığının bilincinde olarak ya da tanrılığını öğretirken tasvir edildiği pasajları araştırır. Başlangıçta bize şunu hatırlatır: “Savın gücü tek bir pasaja değil, bütünün kümülatif etkisine bağlıdır.” Soruya açık bir zihinle yaklaşan tarih öğrencisi için aktardığı sayısız pasaj, İsa'nın Tanrı olup olmadığına bakılmaksızın, kendisini Tanrı olarak gördüğünün ve kendi tanrılığını öğrettiğinin kesin kanıtıdır.

Sonuç olarak, Profesör Gwatkin'in sözlerini dikkate alalım: “Nasıralı İsa hakkında kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da sürekli olarak Tanrı'nın Oğlu, İnsanlığın Kurtarıcısı ve gelecek dünyanın Hükümdarı olduğunu iddia ettiğidir ve bu iddiaya göre İncil ayakta durur ya da düşer.”

İKİNCİ MAKALE

William Nicol

Bu soru şimdi bizi tartışmamızda bir adım daha geriye götürmektedir. İlk makale çifti Hristiyan Kilisesi'nin şu anda Mesih'in tanrılığını öğrettiğini ve her zaman da öğretmekte olduğu, bunun Yeni Antlaşma'nın da öğretisi olduğu ön kabulüne dayanarak göstermiştir. İkinci makale çifti daha sonra bu önceden varsayılan öğretiyi araştırmaya devam etmiş ve tüm Yeni Antlaşma yazarlarının gerçekten Mesih'in tanrılığını öğrettiklerini göstermiş ve İsa'nın bu öğretiyi gerçekten dile getirdiğini varsaymışlardır. Şimdi sorumuz bu varsayımı ele almakta ve Yeni Antlaşma yazarlarının öğretisinin, İsa'nın kendisinin tanrılığını öğretmesi gibi tarihsel bir gerçek üzerine mi kurulduğunu yoksa öğretilerinin daha sonra başka nedenlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını sormaktadır. Bağlantıyı göstermek için biraz öngörüle bulursak bir sonraki ve son makalenin yine bunun arkasına geçmesi ve İsa'nın tanrılığını öğrettiğini kabul ederek bunu yapmakta haklı olup olmadığını ve de olayda bir aldatma ya da kendini kandırma olup olmadığını sorması gerekeceğini söyleyebiliriz.

Sizce bir tarihçi, bin dokuz yüz yıl önce, doğru ya da yanlış, kendi tanrılığını öğreten bir adamın yaşadığı gerçeğini sağlam tarihsel ilkelere dayandırmak için ne kadar kanıt ihtiyacı duyar? Bazı insanlar beş duyularından başka bir şeyle çalışmak istemiyor gibi görünüyor ve bizden kanıtlamamız gereken şeyi kesin olarak gösterecek şekilde bu duyulara hitap edecek olgular ya da daha doğrusu nesnelere sunmamızı istiyor. Eğer talebiniz buysa, bu görevde hiçbir yere varamayız çünkü herhangi bir tarihsel araştırma sisteminin ulaşamayacağı bir şey istiyorsunuz demektir.

Bununla birlikte, bu imtiyazı tanıırken sizin kanıtlama temelinde tarihin tüm geçmiş olgularının çürütüleceğini ya da en azından böyle bir olguyu güvenli bir şekilde ortaya koymanın imkansız hale geleceğini belirtmek isterim. Gerçek olmadığını kanıtlamak için gösterdiğiniz tüm çabalar başarısız olduktan sonra kayıtlı tanıklıklardan yararlanmayı reddederseniz o zaman sizin için artık tarih diye bir şey kalmayacaktır. O halde, anısına dikilmiş bir anıt gördüğünüz için bir adamın yaşamış olması gerektiğini kabul etmenin

İsa Tanrı mıdır?

bir faydası yoktur çünkü sahte bir anıtın dikilme ihtimali, sahte bir kitabın yayınlanma ihtimali kadar yüksektir. Bu durumda Napolyon'un yaşadığını bile kanıtlayamazsınız ve bazı insanlar atalarından yani kendileri doğmadan önce ölenler hakkında ciddi şüpheye düşerler. Öyle görünüyor ki, bir fotoğrafın son derece güncel yeminli ifadesinin bile pek bir değeri olmayacaktır. Kısa bir süre önce gazetelerde, Şikago'lu Bay Gompers'in, bu kentteki sosyalist bir toplantıda konuşma yaparken ABD bayrağının üzerinde durmakla suçlandığını fark etmişsinizdir. Bu suçlamayı kanıtlamak için Bay Gompers'in ayaklarını bayrağın üzerine koyarak adamlarına seslendiği bir fotoğraf yayınlandı. Bu durum çok ciddi görünmektedir ancak hayır, Bay Gompers'in avukatı uzman bir fotoğrafçı bularak fotoğrafın sahte olduğunu kanıtlar ve Bay Gompers kurtulur.

O halde böyle bir temel üzerinde ve bu taleplerle tarihsel bir araştırma yürütmenin ne adil ne de mümkün olduğu görülmektedir. Tarihsel planımızı açık ve bariz bir biçimde belirtmeden önce elimizdeki verileri incelemek hakkımızdır ve bu bizim görevimizdir. Fakat eğer bir şey başarmak istiyorsak başkalarına bir miktar güvenmek ve onların daha iyi tespit etme fırsatına sahip oldukları anlamak ve bizler için kaydettikleri gerçeklerden faydalanmak zorundayız. Zorluk, dikkatlerini Mesih'in kişiliğine yönelten bazı kişilerin önceden neyin olabileceği ve neyin olamayacağı konusunda karar vermiş olmalarından kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Böyle bir öğrenci, Mesih'in tanrılığına evrensel olarak inanan ve geniş bir alana yayılmış bir topluluk olan Hristiyan Kilisesi gerçeğiyle karşılaştığında ilk başta bu batıl inanç parçasının sonradan ithal edilmiş olması gerektiğine karar verir. Ancak kişi daha fazla araştırma yaptığında, bunun yüzyıllardır Kilise'de yaygın olduğunu ve hala Yeni Antlaşma'nın öğretisi üzerine kurulduğunun varsayıldığını görür. Bunun üzerine dikkatini bu yazılara yönelterek, bu yazıların gerçekten böyle bir öğretiye bağlı olmadıklarını keşfetme umuduna kapılır. O zaman bu da başarısızlıkla sonuçlanır ve araştırmacı bunu bir kenara bırakır ve hatanın temsili yorumlanmasında değil, alta yatan gerçeklerde olduğu sonucuna varır. Şimdi son seçeneğiyle karşı karşıyadır ve bir karar vermek zorundadır: ya kayıtların İsa'nın öğrettikleriyle farklılık gösterdiğini kabul etmeli -ki bu durumda İsa'nın, tanrılığını asla öğretmediği sonucu çıkar- ya da İsa'nın kişinin elindeki verilerle farklılık gösterdiğini kabul etmelidir, ki bu durumda İsa, tanrılığını öğretmiştir ve Müjde yazarları tarafından doğru bir şekilde temsil edilmiş demektir. Ancak bu durumda da İsa en yüksek beceriye sahip bir aldatıcı olmalıdır çünkü ne olursa olsun, öğrencimizin kaçınılmaz sonucunun Tanrı'nın aynı zamanda insan olamayacağı savı olduğunu unutmayın. Bu nedenle İsa'nın karakterini, gerçekliğini kurtarmak için O'nun yanlış temsil edildiğini varsaymak zorundadır. Böylece şimdi fikirlerini bu yönde sabitledikten sonra her şeyi böyle bir yanlış temsili ışığında açıklamaya koyulur.

Örneğin P.W. Schmiedel, araştırmanın izini, M.S. 80'li yıllardaki erken Kilisesinde Mesih'in Tanrı olduğu inancının genel olarak benimsendiğini ve bu inancın Müjde yazarları -İsa ile ilgili tüm çağdaş görüş akımını tamamen bilen adamlar- tarafından kaydedildiğini kabul etmek zorunda kaldığı noktaya kadar takip eder. Şimdi Schmiedel'in bunu kabul ederken o kadar ileri gittiğini düşünebiliriz ki, bizimle birlikte sonuna kadar gitmek ve İsa'nın tanrılığını öğrettiğini de kabul etmek zorunda kalacaktır. Ancak öyle değildir, çünkü Müjde yazarlarının ve onların dayandıkları kişilerin İsa'nın büyüleyici kişiliğinin büyümesine kapılmış olmaları ve ondan çok şey öğrenmiş olmaları gerçeğinde, Schmiedel onlara neden güvenilmemesi gerektiğinin sebebini sunmaktadır. Şöyle ki İsa'nın yaşamı ve sözlerine ilişkin tetkiki, yalnızca yazarların hayranlığına atfedilemeyecek olanları kullanmaya çalışır. O halde bu durumda, gerçek ile daha sonra ortaya çıkan yanlış arasındaki bağlantı İsa'nın kendisinde değildir çünkü O, kendi tanrılığını öğretmedi.

Sorun, Müjde yazarlarının yazılarına ilişkin yaptığımız yanlış yorumda da değildir çünkü hermenötüğümüzün genel olarak doğru olduğu kabul edilmektedir. Buradaki asıl sorun, İsa ile iyi bir adamı Tanrı'ya dönüştüren yakın takipçileri arasındaki bağlantıdadır.

Johannes Weiss'ın bakış açısı da bundan farklı değildir. O da İsa'nın karakterini tanrılığı pahasına kurtarmak ister. Yanlış öğretinin merkezini, kendisi Rabbimizi hiç görmemiş ya da en azından O'nun öğretisinin etkisi altında kalmamış olan Pavlus'un din değiştirmesinde bulur. O zaman Pavlus'un din değiştirmesi tamamen doğal bir olay olabilir, Hristiyanlara karşı düşmanca tutumundan kaynaklanmış ve Şam'dakilere zulmetmeye giderken güneş çarpmasına kurban gittiğinde tam tersi bir kişiliğe bürünmüştür. Burada kendisine görüldüğünü düşündüğü Mesih'in dirilişine hemen inanan biri haline gelerek daha sonra Hristiyan topluluğunda Mesih'in sadece Tanrı'nın kendisi olduğu anlamına gelecek şekilde tamamen geliştirilen Logos Hristolojisini Hristiyanlığa tanıtan kişi olur. Bu zengin anlamla Weiss, Yuhanna'nın Mesih'in tanrılığından bahsettiğini ancak Pavlus'un kendisinin hala daha düşük bir şeyi kastettiğini, Sinoptistlerin ise akıllarında tamamen insan olmasa bile çok daha fazlası olmayan bir Mesih olduğunu ve bunları yazdıkları dönemde yaygın olan Hristiyanlığın etkisi altında temsillerine sadece ilahi unsurlar eklediklerini kabul eder. Weiss örneğinde bir yandan Mesih'in dürüstlüğünden ve akıl sağlığından şüphe edilmediği diğer yandan da Yeni Antlaşma'da Mesih'in Tanrı olarak temsil edildiği şeklindeki sıradan yorumun doğru olduğu kabul edilmektedir; ancak bu ikisinin arasında yani İsa'nın takipçilerinin ölümünden hemen sonra O'nu düşünmeye başladıkları ve sonuç olarak O'nu konuşuyormuş gibi temsil ettikleri şekilde bir hata olduğu varsayılmaktadır.

Bunlarla birlikte kabaca, İsa'nın yaşamış olduğunu inkar eden ve Yeni Antlaşma Hristiyanlığının gelişimini basit bir efsaneye bağlayan araştırmacı yazar grubunu da sınıflandırabiliriz çünkü bu iddiadan zorunlu olarak O'nun tanrılığını da öğretmediği sonucu çıkmalıdır. Bu konuda Strauss, Drews gibi, Mesih'in temsil ettiği ideal gerçeğe, insanın Tanrı'ya yaklaşmasıyla tatmin olan ve O'nun yaşamı ve yaptıklarının tarihsel gerçekliğine ihtiyaç duymayan kişiler tarafından oldukça göz ardı edilmiştir. Bundan tamamen farklı olmayan bir şekilde Dundee'li Anderson, Hibbert Journal'da, anlatının tarihsel kısmının ilgili olduğu bir insan İsa'nın olabileceğini ve büyük olasılıkla olduğunu ancak diğer daha önemli kısımların ondan türetildiğini göstermek istediğinden bahsediyor. Diğer daha önemli kısımlar o zamanlar Roma İmparatorluğu'nda yaygın olan bu görüşlerden birinin mitolojik öğretilerinden elde edildi. Böylelikle, "Yahudi materyalizminin unsurlarını, Yunan felsefesini, ölmekte olan ve dirilen kurtarıcı tanrılara ilişkin Doğu kültürlerini ve katledilmiş bir İsa'nın belirsiz ve yetersiz ana hatlarının etrafında yaygın bir biçimde Roma imparatoruna tapınmayı" içeren bir zafer çelengi takmıştı.

Tüm bu farklı görüşleri burada vardıkları sonuçlara göre ele alamayız ancak hepsinin temelde aynı noktaya yani Müjde yazarlarının topyekün olarak İsa'yı tamamen yanlış bir biçimde tanıttığına dikkat çekmek zorundayız.

Bunun mümkün olup olmadığını görmek için tarihsel duruma bakalım. Yetmişli yılların başlarında Hristiyanlar arasında Mesih'in Tanrılığı konusunda evrensel ve çok güçlü bir inanç olduğu hemen anlaşılır ve kabul edilir. Bu eğilim o kadar güçlüdür ki, İsa'nın o dönemle ilgili anlatımlarını yazan üç Sinoptist, anlatıların bu öğretilerle dolup taşmasına izin verirler. Ur-Markus, Logia veya bu İncillerin temelinde yazılar ya da kalıplaşmış gelenek şeklinde yatan her ne varsa, ellili yıllarda bile bu öğretinin zaten yaygın olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Zira ister Johannes Weiss ve diğerleriyle birlikte bu İncillerin sadece o zamanlar yaygın olan Hristiyanlığı yansıttığını düşünün, ister doğru

İsa Tanrı mıdır?

öğreti yanlılarıyla birlikte bu İncillerin bazı havarilerin İsa'yla ilgili hatıraları olduğunu düşünün her halükarda bu İnciller öylesine hayati ifadeler içerirler ki, Hristiyanlar tarafından tartışılmadan geçmeleri bile onların popüler zihne göre olduklarının yeterli kanıtıdır. İsa her ne yapmış olursa olsun ve hangi nedenle acı çekmiş olursa olsun, yaşamında bir amaç -bizim söylemek istediğimiz büyük bir amaç- olduğunu kabul etmezsek, O'nun karakteri hakkında hiçbir çıkarımda bulunamayız. Bırakalım o sadece bir insan olsun ve bu amaç da basit bir ahlaki ilkenin uygulanmasından ibaret olsun. Şüphesiz bu daha sonra ona atfedilen her şey için bir başlangıç noktası olarak iddia edebileceğimiz en cüzi şeydir.

Diyelim ki Pavlus ya da Müjde yazarları geldiler ve bu insandan öte biri olmayan İsa'nın kişiliğini Tanrı'nın kişiliğine, amacını da basit bir ahlaki ilkeden en yüksek dini ehemmiyete -dünyanın kurtuluşuna- dönüştürdüler. İnsandan Tanrı'ya dönüştürmek diyorum çünkü Weiss, Pavlus'un aracılığından söz ettiğinde, daha az ani görünmesi için gerçek soruyu basitçe tonlamaktadır. Pavlus'un İsa'sı, daha önceki makalelerin de gösterdiği gibi Yuhanna ve Sinoptistlerin İsa'sı gibi gerçek Tanrı'dır. Ayrıca bu muazzam değişiklik kırk yıl içinde yapılmak zorundadır! Üstelik bu değişiklik o kadar eksiksiz bir şekilde yapılmalıdır ki, İnciller bu sürenin sonunda hiçbir şekilde çelişkiye düşmeden bu gerçeği içselleştirebilsinler. Dahası, bu değişiklik ilk olarak İsa'nın sade yaşamını sürdürdüğü ülkede, ikinci olarak da O'nu şahsen tanıyan tüm cemaatlerin yaşamı boyunca gerçekleştirilmelidir. Bunun yapılamayacağını kabul etmek zorundasınız ancak doğaüstüne karşı hisleriniz bir enkarnasyona karşı çıkıyor, tarihsel olarak mümkün olana karşı hisleriniz ise bu radikal değişimi daha da fazla reddediyor. Baur'a kendi sözleriyle cevap veriyoruz: "Gerçekleşmesi mümkün olmayan şey, basitçe gerçekleşmemiştir" ve burada onun söylediğinden daha doğru bir şekilde söylendiğini umuyoruz çünkü burada doğaüstü bir sorun yoktur. Hatta Drews ile birlikte İsa'nın yaşadığını inkâr etmek, eğer kendisi için tanrılık iddiasında bulunmadıysa, ölümünden otuz yıl sonra yaşamasına ve tanrılaştırılmasına izin vermekten daha mantıklı görünmektedir. Bu iddianın doğru mu yanlış mı olduğunu size bırakıyorum fakat en azından olayların sonraki seyrinin böyle olması gerektirdiğini kabul etmelisiniz.

Edebi argümana gelince yukarıda alıntılanan Denney ve Anderson'un çok farklı amaçlarla yaptıkları gibi İsa'nın yaşadığı ve konuştuğu haliyle, İnciller aracılığıyla ve yazarlardan bağımsız olarak temasa geçemeyeceğimizi derhal kabul etmeliyiz. Tüm meseleyi tarihsel ortamdan çıkarırsanız, tarihsel İsa'nın -eğer yaşamışsa- istedikleri gibi davranmasına ve konuşmasına izin verebilecek ve O'na sadece gizli amaçlarına uygun bir karakter ve öz-bilinç yaratabilecek yazarların insafına kaldığını itiraf etmek zorunda kalırsınız. Doğrudan Rabbimizin elinden çıktığını kanıtlayabileceğimiz yazılara sahip olmadığımız sürece, onun bizimle İncillerde olduğundan daha direkt konuştuğunu göremeyiz. İlk yüzyılda yaşamış olan İsa'yla daha yakın temas kurmaya çalıştığımızda bu bizim için araştırmayı zorlaştırabilir ancak liberal ilahiyatçı için birinci yüzyıldaki İsa'yı İncillerde verilen resminden ayırmayı imkansız hale getirir.

Müjde yazarlarının içinde çalıştıkları ortamın İsa'yı tüm insanlara görüldüğünden farklı bir şekilde tasvir etmek isteseler dahi engelleneceklerini daha önce görmüştük. Yazarların bizzat kendilerine baktığımızda, Mesih'in kendilerine görüldüğü şekliyle gerçek bir tasvirini verme becerileri ve istekleri konusunda yeterince ikna oluruz. Yazarlardan ikisinin O'nu öğrenci olarak izledikleri ve her sözünü hevesle kayda aldıkları varsayılır; dört yazardan üçü Hristiyan dininin sürdürüldüğü elçisel çevreyle bağlantılıdır; Luka, en yüksek tarih algısına sahip bir adamdır, gerçekleri başlangıçtan itibaren tespit etmek için

her fırsata sahipti ve o da yeni inancın yayılması için etkin bir biçimde çalışmaktadır. Liberaller doğru bir açıklama yapma konusunda bu iddiaların tümünü reddedebilirler ancak İsa'nın yaşamı ve öğretisi hakkında birbirini doğrulayan bu açıklamaları yapan erken Kilise'nin dört önderinin her şeyin tanığı olduklarını kabul etmek zorunda kalacaklardır. Bu anlatılar birbirlerinden çok belirgin farklılıklar göstermektedir; bu farklılıklar kısmen çeşitli noktalara değinen dört yazarın doğalarındaki farklılıklardan, kısmen de İncillerini yazma amaçlarının her zaman aynı olmamasından kaynaklanmaktadır. Oysaki tüm bu çeşitliliğin arasında, Mesih'in kimliğiyle ilgili olarak kendi tanrılığını öğreten ve bunu sözlerinden çok eylemlerinde açıkça gösteren bir şekilde sergilendiği konusunda temel bir uyum vardır.

Yukarıda bahsedilen sahte fotoğraf örneğine dönecek olursam, Bay Gompers bayrağın üzerinde dururken fotoğrafı dört bir yandan çekilmiş olsaydı ve liberal polisin eline geçen bu fotoğraflar aynı sahneyi bu kadar farklı açılardan gösterseydi, sosyalistin işi çok zor olurdu. Hepsinin sahte olduğunu asla kanıtlayamazdı. Müjde yazarları tarafından bize verilen portreler de böyledir. Liberallerle, Müjde yazarlarının bize aynı ortamda aynı eksiksiz adamı verdikleri konusunda hemfikiriz. Ancak şimdi dört yazarın her biri buna tam bir tanrısallık niteliği eklemektedir ve bu dışsal bir bayrak -makam rozeti ya da başka bir şey- olarak değil, ikinci bir doğa olarak, tamamen O'nun kişiliğinde mevcuttur ve bu tanrılık, kişinin tezahüründe insan doğasıyla o kadar mükemmel bir şekilde birleşmiştir ki, bir çocuk ikisini ayırt edebilse de en şiddetli eleştiri onları ayıramaz, parçalayamaz. Bu portreler sahte olabilir mi? Eğer polis bu soruyu farklı uzmanlara yönelmiş ve onlara söz konusu dört fotoğrafı göstermiş olsaydı ve bu uzmanlar oybirliğiyle bunların sahte olduğu konusunda hemfikir olsalardı ancak uzmanlardan biri fotoğrafın sahte olan kısmının dizlerden aşağı doğru olan kısmı olduğunu söyleseydi, bir diğeri ise sadece ayak bileklerinin bayrakla birleştirildiğini savunsaydı o zaman ortada bir dava olmazdı!

Böylece liberaller doğru ile yanlış arasındaki ayrımı bulmak için Müjde portresinde bir aşağı bir yukarı gitmektedirler. Ne yazık ki, hala ısrarla bunu bulduklarını iddia ediyorlar -hem de her yerde- ancak tam olarak nerede bulduklarına karar veremiyorlar. Ayrıca burada doğaüstü bir fikir birliği olduğundan dolayı, bunu asla itiraf edemeyeceklerdir. Bize göre Müjde yazarlarının, Mesih'in gerçekten Tanrı olup olmadığı sorusunu bile sormadan, ellerinden geldiğince güzel bir portreyi onlara gördüğü gibi verdikleri açıktır.

Tarihsel İsa ile İncillerin Mesih'i arasındaki benzerliği ya da farklılığı kanıtlamanın salt edebi açıdan neredeyse imkansız olduğunu kabul etmiştim. Ancak İnciller'in kendilerinden, yazarlarının hatırladıkları tarihsel gerçekleri doğru bir şekilde iletmeyi amaçladıklarına karar vermemizi teşvik eden birkaç nokta vardır. Yazarlar doğruluk arzusuyla bize İsa'nın anlamadıklarını kabul ettikleri ama mümkün olduğunca tam olarak hatırlamak istedikleri bazı sözlerini aktarırlar. Örneğin, Luka 9:44, 45'te şöyle yazılmıştır: "İnsanoğlu, insanların eline teslim edilecek." Onlar bu sözü anlamadılar. Sözü kavramasınlar diye anlamı kendilerinden gizlenmişti. Üstelik İsa'ya bu sözle ilgili soru sormaktan korkuyorlardı." Bu ve buna benzer yarım düzine pasaj, Müjde yazarlarının, kendi zararlarına olsa bile, gerçeğin hiçbir bölümünü değiştirmeme arzusuna sahip olduklarını göstermektedir. Kendi zayıflıklarının ve hatalarının kanıtı olan gerçekleri kaydedirler. Bunu mazeret sunmadan ve savunmaya geçmeden yaparlar. Kendilerini bildirilerine kaptırmış olan bu adamlar, çocuklar gibi kurnazca kendilerini kötü duruma düşürecek ayrıntılar verirler. Bu tür olaylara tanıklık etme işinde kendilerini unuttukları için kendi itibarlarını düşünmezler. Bilgisizlikten dolayı İsa'nın kendilerine yönelik azarlamalarını kaydedirler: "Demek siz de anlamıyorsunuz, öyle mi?" (Markos 7:18; Matta 15:16). O'nu

İsa Tanrı mıdır?

nasıl yanlış anladıklarını ve ekmek ile balık kullanarak yaptığı mucizesini unuttukları için onları nasıl azarladığını kaydederler. Yakup, Yuhanna ve annelerinin Mesih'in krallığındaki baş köşeyi hırsıyla istedikleri utanç verici sahneyi bize rahatça anlatırlar. Mesih'in onları nasıl azarladığından bahsederler. İsa'nın tutuklanması sırasında nasıl korkakça kaçtıklarını bile gizlemezler. Petrus en önde gelen elçilerden biriydi, ancak buna rağmen başarısızlıklarından ve hatalarından sıkça bahsedilir. Hepsi de Petrus'un İsa'yı korkunç şekilde inkâr ettiğini bizlere aktarmışlardır. Dirilişten sonra bile anlamakta ne kadar ağır olduklarını anlatırlar ve bu yüzden her yönden itibarlarına zarar verse bile, basit gerçeği kendilerine gördüğü gibi iletirler. Böyle ayrıntılar konusunda bu derece dikkatli olan bu adamların, tartışmakta olduğumuz mesele gibi çok temel bir konuda bizi yanıltmaları bize imkansız görünmektedir.

Eğer İsa'nın kendi tanrılığını öğrettiğini ve İncillerin de bu gerçeği belirttiğini kabul ediyorsak, İsa'nın bunu gerçekten yaptığı sonucuna varmalıyız.

BÖLÜM 6

İsa Tanrı mıdır?

BİRİNCİ MAKALE

Gerrit Hoeksema

Şimdi önümüzde konan soru şudur: Mesih Tanrı mıdır? Şüphesiz bu konuyu bize sunulan alan çerçevesinde enine boyuna tam olarak ele almak mümkün olmayacaktır. Mesih'in tanrılığına ilişkin olan Hristiyan inancını savunmak için toplanabilecek pek çok veriye dokunmadan devam etmek zorundayız. Sadece birkaç noktayı belli bir ölçüde açmaya çalışacağız.

Öncelikle, savımıza temel teşkil edebilecek veriler hakkında birkaç söz söylemek gerekir. Sorumuz iman açısından değil salt akıl açısından ele alınmalıdır. Bu nedenle, yalnızca tüm dürüst tarih öğrencileri tarafından adil bir şekilde kabul edilmesi gereken verileri kullanabiliriz. Önceki sorularla ilgili makaleler bize, mevcut sorunun herhangi bir değerlendirmesinin dayandırılması gereken kıymetli sonuçlar vermektedir. Hristiyan Kilisesi'nin her zaman Mesih'in tanrılığını öğrettiği, Yeni Antlaşma yazarlarının O'ndan Tanrı olarak söz ettikleri ve Mesih'in kendisinin Tanrı olduğunu iddia ettiği kanıtlanmıştır. Şimdi önümüzde konan soru şudur: Mesih gerçekten de iddia ettiği ve takipçileri tarafından olduğuna inanılan kişi midir?

Her şeyden önce, hemen önceki soruyla ilgili yazılmış olan makaleler tarafından ne kadarının kanıtlandığını varsayabileceğimizi tespit etmek önemli olacaktır. "İsa kendi tanrılığını öğretti mi?" sorusuna verilecek olumlu bir cevap, elbette İncillerdeki İsa'nın tarihselliğini işaret eder. İsa'nın tanrılık iddiaları takipçilerinin uydurması değil, İsa'nın bu iddiaları gerçekten ileri sürmüş olmasına dayanmaktadır. Ancak bu, İncillerde O'nun hakkında söylenen her şeyin doğru olduğu anlamına gelmez. İsa bu iddialarda bulunmuş olsa da başka birçok açıdan İncil'de anlatıldığı gibi biri olmayabilir. Örneğin, İsa'nın gerçekten mucizeler gerçekleştirdiğini ya da mezardan dirildiğini başka bir sav olmaksızın varsaymaya, sonrasında da henüz kanıtlanmamış bu gerçeklere dayanarak O'nun Tanrı olması gerektiğini iddia etmeye hakkımız yoktur. İsa'da ilahi ya da Mesihî bir bilinç olduğu bile kanıtlanmamıştır çünkü bu Mesih'in bu iddiaları içtenlikle yaptığı anlamına gelir ve doğal olarak bu da kanıtlanmamıştır. Kanıtlanan tek şey Mesih'in Tanrı olduğunu iddia etmiş olmasıdır.

Bu konuyla bağlantılı olarak göz önünde bulundurulması gereken çok önemli bir soru yani daha fazla ilerleyebilmemiz için çözülmesi gereken bir mesele de şudur: İncil'de İsa'nın bir insan olarak tasvir edildiği kısım yani bu resmin insani tarafı tarihsel olarak güvenilir midir? Eğer bunu tespit edebilirsek, Mesih'in Tanrı olması gerektiğini makul bir şekilde tartışmak çok daha kolay olacaktır. Ancak bu tarihsel güvenilirlik, bir önceki soruya verilecek olumlu bir cevapla kanıtlanmak zorunda değildir. Mesih kolaylıkla Tanrı

İsa Tanrı mıdır?

olduğunu iddia edebilirdi ama diğer birçok açıdan hatta insan doğası açısından bile, Müjde yazarlarının O'nu tasvir ettiği biri gibi olmayabilirdi. Ancak bu makalede İsa'nın gerçekten de İncillerde bize anlatıldığı gibi konuştuğunu ve davrandığını varsaymayı öneriyoruz. Bunu aşağıdaki sebeplerden dolayı yapıyoruz:

İlk olarak, bir önceki soruyla ilgili makaleler İncil yazarlarının tarihçi olarak genel güvenilirliğini kanıtlamıştır. Hatta eleştirmenler de dahil olmak üzere herkesin, eğer bize sadece insan olan bir İsa'yı resmetmiş olsalardı, İncilleri güvenilir tarihsel belgeler olarak kabul edeceklerinden hiç şüphe yoktur.

İkinci olarak, önceki makaleler İnciller'den daha erken dönem bir İsa'ya geri dönmenin imkânsız olduğunu kesin olarak kanıtlamıştır. Birçok eleştirmen artık bunu açıkça kabul etmektedir. Sadece insan olan bir İsa'ya inananlar bile, İncillerdeki insan İsa ile hiç İsa olmaması arasında bir seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Ancak Mesih'in Tanrı olduğunu iddia ettiği önermesi zorunlu olarak O'nun tarihsel varlığını ima ettiğinden, İsa'yı insanlar arasında bir insan olarak temsil ettiği sürece İncil'in çizdiği portreyi kabul etmeliyiz.

Son olarak, eleştirmenlerin kendi bakış açılarına göre, İncil portresinin insan tarafı kesinlikle güvenilir olmalıdır. Çünkü bize ilk Hristiyanların insan bir İsa'dan Tanrı olan bir İsa yarattıklarını söylerler. Öte yandan dikkat çekici olan şey, amacı Tanrı olan bir İsa'yı sergilemek olan bu belgelerde, Tanrı değil insani bir İsa'ya işaret eden büyük bir tarihsel malzeme yığını bulmamızdır. Görünüşte çelişkili olan bu malzemenin bir araya getirilmesini yazarların dikkatsizliğine ya da saflığına bağlamak elbette mümkün değildir. Mesih'in İncil'deki portresi çok büyük bir şaheserdir. Eleştirmenler mutlak dürüstlükten, tarihsel gerçeklere mutlak saygıdan başka hiçbir şeyin, Müjde yazarlarının açık amaçlarıyla çelişiyor gibi görünen bir yığın malzemeyi resimlerine dahil etmelerine neden olamayacağını kabul etmek zorunda kalacaklardır.

Şimdi, Mesih'in tanrılığını kanıtlamaya çalışırken, onun insan doğasına ilişkin İncil resminin güvenilirliğini kanıtlamak bize çok az yarar sağlayacakmış gibi görünebilir. Buna rağmen bu çok büyük bir ehemmiyete sahiptir çünkü İnciller tarafından bize verilen insan İsa öyle bir insandır ki, tanrısal onura sahip olduğunu iddia etmesi mümkün değildir. Başka bir deyişle, İsa öyle bir insandır ki, eğer Tanrı olduğunu iddia ettiyse, Tanrı olduğunu kabul etmeliyiz. Zira eğer İsa sadece bir insan olsaydı -ya da Tanrı değil de herhangi bir şey olduğuna inansaydık- o zaman O'nun hakkında iki şeyden biri söylenmelidir. Kendi iddialarına ya inanıyordu ya da inanmıyordu. Ya zihni fani zihinleri karartan en saçma ve en mantıksız yanlısma tarafından bulandırılmıştı ya da tarihteki en büyük dini sahtekâriydi. Bu varsayımların her ikisi de imkânsızdır ve tüm tarihsel kanıtlarla açık bir çelişki içindedir.

Mesih'in Tanrı olmadığına açık bilincine rağmen bu yüksek iddialarda bulunduğu şeklindeki ikinci varsayımın çürütülmeye çok az ihtiyacı vardır. Mesih'in tüm yaşamı bu görüşü çürütmektedir ve bu teori günümüzde çok az sayıda savunucu bulmaktadır. İncillerdeki İsa'nın, her ne olursa olsun, koca bir sahtekâr olmadığı hem dost hem de düşman için son derece nettir. Tüm sözleri ve işleri dürüstlük, açık sözlülük, samimi bir hakikat sevgisi ve tüm sahtekârlık ve ikiyüzlülüğe karşı yakıcı bir nefret solumaktadır. Ferisi'nin ikiyüzlülüğünü bu kadar şiddetle kınayan, insanlardan sürekli olarak dış görüşlerinin yüreklerinin iç yaşamıyla uyumlu olmasını talep eden İsa'nın, kendisinin de sürekli olarak yanlış olduğunu bildiği iddialarda bulunduğu inanmalı mıyız? Bir an için bu teorinin doğru olduğunu varsayacak olursak, o zaman Mesih'in bu iddiaları ortaya atarken bir amacı olması gerektiğine de inanmamız şarttır. İnciller bize bu sözde amaç hakkında

herhangi bir ipucu veriyor mu? Bize daha ziyade barışçıl ve kayıtsız bir şekilde yoluna devam eden, halkın ilgisinden kaçınan ve kalabalığın tutkularından asla faydalanmayan alçakgönüllü bir adam resmetmiyorlar mı? Mesih'in, bir sahtekârdan beklediğimiz gibi insanların zihinlerine kendisini Tanrı olarak tanımaları gerektiğini zorla kabul ettirmeye çalıştığını hiç görmüyoruz. Aksine, Petrus tüm öğrenciler adına Mesih'in yaşayan Tanrı'nın Oğlu olduğuna dair büyük iman ikrarını dile getirdiğinde, İsa sert bir şekilde onlara bundan kalabalıklara bahsetmemelerini emreder. Üstelik eğer daha fazla kanıtı ihtiyaç duyulsaydı, Mesih bu apaçık yalan için ölür müydü? Çilesi, çarmıha gerilmesi ve ölümü, İsa'nın, her ne olursa olsun, iddialarında kesinlikle samimi olduğunu her türlü şüphenin ötesinde kanıtlamıyor mu?

Bu kabule zorlanan ve elbette Mesih'in Tanrı olduğunu kabullenmek istemeyen son dönemin eleştirmenleri, şimdi bize dini yanılısmaların kurbanı olan bir İsa resmetmektedirler. İsa'nın çok dindar bir doğaya sahip olduğunu, Tanrı'yla diğer fanilerin hiç olmadığı kadar yakın bir birlik içinde yaşadığını ve giderek artan bir şekilde Tanrı'nın kendisi olduğu yanılısamasına kapıldığını söylemektedirler. Yanılısama sözcüğü çok hoş bir sözcüktür ve eleştirmenler tarafından bilinçli olarak seçilmiştir. Ancak onların teorisi doğru olsaydı, İsa'nın psikolojik durumunu tanımlamak için daha sert ve daha korkunç bir kelimeye ihtiyaç duyulurdu. O zaman artık tanrısallığı hakkındaki zararsız yanılısmaları, zihinsel selametini bozmayan normal düşünceli bir adam olmazdı. Eleştirmenlerin ileri sürdükleri iddialar doğru olmuş olsaydı, O çıldırılmış bir adam olmuş olurdu. İşte bu ikisi arasında, yani Tanrı olan bir İsa ya da deli bir İsa arasında bir seçim yapmak zorundayız.

Eleştirmenler elbette sözde tarihsel İsa'nın deli bir insan olarak tanımlanmasına sert bir şekilde karşı çıkmaktadırlar. Ancak gerçeklere dürüstçe ve doğrudan bakarsak başka bir sonuca varamayız. Soruyu doğrudan aklımıza getirmek için toplumun alt tabakalarından genç bir adamın aramızda ortaya çıktığını ve sakın fakat kararlı bir dille kendisinin Tanrı olduğunu iddia ettiğini varsayalım. Dahası, bu fikrin kısa süreli, geçici bir hayal olmadığını, Mesih'te olduğu gibi hayatının en derin köklerine kadar ulaşan ve tüm sözlerini ve eylemlerini kontrol eden sağlam, sarsılmaz bir inanç olduğunu varsayalım. Mesih'in yaşamında görülen tarihsel dokunuşlardan birkaçını daha ekleyelim. Bu genç adam daha sonra kendisini gören kişinin Baba'yı, yani Tanrı'nın kendisini gördüğünü söyleyecekti. Dünyanın sonunda cennetin bulutları üzerinde, cennetin melekleri tarafından eşlik edilerek geleceğini ve ilahi ihtişamın tüm görkemiyle dirileri ve ölüleri yargılayacağını iddia edecekti. Bahsi geçen kişinin yalnızca insan olduğu varsayımı çerçevesinde düşünecek olursak, böyle bir genç adamın deli olduğundan şüphe eden olur muydu? Eleştirmenlerin kendileri bundan şüphe eder miydi? Eleştirmenler de dahil olmak üzere herkes bu genç adamın gerçek anlamda dünyayı fetheden bir hareketin kurucusu olacağı ve ölümünden sonraki elli yıl içinde binlerce kişinin onun tanrılığine olan inançlarından vazgeçmektense canlarını vermeyi tercih edeceği kehanetinde bulunan herhangi biriyle alay ederek gülmez miydi?

Biri bizim çağımız için diğeri İsa'nın yaşadığı çağ için olmak üzere iki delilik ölçütü uygulamaya hakkımız yoktur. Eğer aramızdan çıkan böyle genç bir adam deli ilan edilecekse aynı şeyi İsa için de söylemeye hazır olmalıyız. İsa'nın bin dokuz yüz yıl önce yaşamış olması gerçeğinin konuyu belirsizleştirmesine izin verilmemelidir. Eleştirmenlerin edebi ve retorik incelikleriyle, Mesih'in iddialarının tamamen fevkalade ve muazzam karakterini yumuşatmalarına izin vermemeliyiz. Burada sadece zihinsel bir yüceltme, kısmi bir yanılısama, geçici bir coşku söz konusu değildir; hayır, sadece bir insanın Tanrı olduğuna dair köklü bir inanca sahip olması, tüm normal bilincinin tamamen yıkılması

İsa Tanrı mıdır?

anlamına gelir. Bu, doğamızın en derin sezgileriyle feci halde çelişirdi. Normal bir insan için hiçbir şey sadece bir insan olduğundan daha kesin değildir ve hiçbir şey onun zihninden bir Tanrı olduğu yanılmasıyla daha uzak değildir.

Buna rağmen eleştirmenler, sıradan bir insanın buna kesin olarak inanabileceğine ve yine de deli olmadığına inanmamızı isterler. Eğer fakir bir adam kendisinin çok zengin olduğuna inansa ve bu sarsılmaz bir inanç olsa ve hatta gerekirse bu inanç uğurda ölmeyi göze alsaydı, insanlar oybirliğiyle onu deli ilan ederdi. Neden mi? Basit bir nedenden ötürü: gerçekte olduğunun tam tersi olduğuna inandığı için. Ancak Tanrı ile insan arasındaki fark, zengin ile fakir arasındaki farktan sonsuz derecede daha büyüktür. Üstelik İsa'nın kendisinin de -bunu eleştirmenler bile kabul edecektir- Tanrı hakkında çok yüce bir fikre sahip olduğunu unutmamalıyız. İsa Mesih, Tanrı ile insan arasında ne kadar aşılmaz bir uçurum olduğunu çok net bir şekilde anlamış olmalıdır. Bu nedenle kendisinin Tanrı olduğu yanılması, fakir bir adamın kendisini zengin sanmasından çok daha büyük bir yanılma olacaktır. Eğer ikincisine deli denecekse, o zaman Mesih'in kendi Tanrılığına olan sarsılmaz fakat hatalı inancı daha da büyük bir delilik derecesini beraberinde getirecektir.

Doğrusu, eleştirmenlerin kendileri de bunu pratikte kabul etmektedirler. Örneğin Renan, *Life of Jesus* adlı eserinde, İsa'nın psikolojik durumunu tanımlamak için kullanılan delilik ve çılgınlık terimlerine karşı çıkar. Ancak tüm itirazları boşunadır. Lepin, Renan'ın İsa'nın psikolojik durumunu tanımlamasını eleştirirken şöyle der: "Delilik kelimesi doğal olarak yazarın aklına çok sık gelir ve sıkça kaleminden çıkar. Delilik ve çılgınlık *kelimelerini* kabul etmiyor ama yine de gerçeğin kendisi üzerinde bir şekilde ısrar ediyor."

Fakat bu gerçeğin ortaya çıktığı anda yani Mesih'in Tanrı değil, deli olması durumunda, bu yalanın muazzam sonuçları da olurdu. Zira önyargısız bir zihin için hiçbir şey, İncillerdeki İsa'nın deli olmadığından, aslında insanların en akli başında ve en ağırbaşlı olanı olduğundan daha kesin olamaz. Burada sadece, İsa'nın ya da O'nun tanrılığına olan inancın lehine önyargılı olduklarından kesinlikle şüphelenilemeyecek olan eleştirmenlerden ikisinin görüşlerini aktarıyoruz. Wernle, "İsa her zaman mütevazı, alçakgönüllü, akli başında ve ağırbaşlıydı" der. Harnack, İsa'nın "her şeyi tek bir hedefe yönelmiş, sessiz, tekdüze, derli toplu bir tavra sahip" olduğunu kabul eder. "Hiçbir zaman abartılı bir dil kullanmaz ve heyecan verici bir kehanet tonuna nadiren rastlanır. Tüm vazifelerin en büyüğü kendisine emanet edildiğinde, gözü ve kulağı etrafındaki yaşamın her izlenimine açıktır; bu da yoğun bir sükûnet ve mutlak kesinliğin kanıtıdır." Mesih'te hiçbir şey O'nun sakinliğinden, dinginliğinden, kendisine ve yaşamının tüm koşullarına mutlak hakimiyetinden daha çarpıcı değildir.

Elbette İsa'nın sadece bu noktada yani tanrılığı konusunda delirmiş olabileceği ve bunun ruhsal yaşamının geri kalanını ya da dışı vurumunu hiçbir şekilde etkilemediği şeklinde bir itiraz yapılabilir. Ancak bu görüş, içsel olasılıksızlığı bir yana, İncillerde hiçbir karşılık bulamaz. Tanrılığından söz eden İsa'nın, bu fikrin ön plana çıkarılmadığı diğer zamanlarda olduğundan tamamen farklı bir adam olduğunu görmüyoruz. Her zaman aynı ihtiyatlı çekingenlik, aynı dengeli mizaç, aynı derin sakinlik vardır. İncillerin İsa'sında, eleştirmenlerin O'na atfettiği halüsinasyonu ya da ruhsal aşırılığı görmek imkansızdır. Dahası, İsa'nın çalışmalarının sonuçlarına baktığımızda, az ya da çok deli bir İsa teorisinin tamamı gülünç hale gelmektedir. O'nun din felsefesi tüm eski sistemleri gölgede bırakmış ve insanlığın en büyük ahlak öğretmeni olduğu kabul edilmiştir. Tüm çağlar boyunca öğrencileri arasında dünyanın en keskin, en akli başında ve en derin zihinlerinden birçoğunu bulmak mümkündür. Renan'ın kendisi de bir delinin asla başarılı olamayacağını

kabul eder. “Zihinsel sapkınlığın insanlığın ilerleyişi üzerinde ciddi bir etki yaratması henüz mümkün olmamıştır” der. Fakat İsa Mesih başarılı olmuştur. İsa Mesih’in ruhu, Batı medeniyetinin dehasıdır. Hristiyanlık kurumlarımızın dokusuna ve kişiliğine işlemiştir ve bu görkemli uygarlığımızın arkasında çılgın bir din tutkununun ruhsal aşırılığında başka bir şey olmadığına inanmak mümkün değildir.

Bu tür iddiaların içereceği delilik bir yana, İsa’nın Tanrı olduğu yanlıgısı altında çalışan sıradan bir insan olduğu görüşüne karşı aşılabilir bir itiraz daha vardır. Hiç kimse İncilleri okuyup da İsa’nın Tanrı’ya karşı her zaman gösterdiği derin alçakgönüllülükten etkilenmeden edemez. O, haklı olarak insanların en alçakgönüllüsü olarak adlandırılabilir. Fakat soruyoruz, bu onun kendisinin Tanrı olduğuna dair kesin inancıyla nasıl bağdaştırılabilir? Elbette Hristiyan Kilisesi, İki Doğa doktrini ile soruna bir çözüm sunmaktadır. Ancak eleştirmenler Mesih’in sadece bir insan, tek bir doğanın sınırları içinde var olan tek bir kişilik olduğu görüşünde ısrar etmektedirler. Bize sadece bir insanın Tanrı olduğuna kesin olarak inandığını ve aynı zamanda Tanrı’ya karşı en derin alçakgönüllülüğü hissettiğini söylemek istiyorlar. Çelişkiye bundan daha iyi bir örnek bulunabilir mi? Mesih’in psikolojik yapısında kendini tanrılaştırma yanlısamasını mümkün kılan o delice özellik, aynı zamanda yaratılıştan gelen alçakgönüllülüğün son kısıntısını da silip süpürmüş olmaz mıydı? Şüphesiz, tek bir doğada var olan bir varlığın kendini Tanrı olarak hayal edemeyeceğini ve yine de kendini hayal ettiği Varlık karşısında bir yaratık olarak alçakgönüllü hissedemeyeceğini söylemek en basit gerçekçiliktir. Hayalperest bir İsa’nın bu görüşü sadece tarihle değil aynı zamanda sağlam psikolojiyle de çalışmaktadır. Sonsuz Tanrı olduğunu hisseden ve yine de bu Tanrı’nın önünde alçakgönüllü olan bir varlık, ya böyle bir varlık hiç var olmadı ya da insani ve ilahi olmak üzere iki doğada var oldu. Hiçbir doğa kendi içinde bu tür çelişkileri barındıramaz.

Gerçekten de, Mesih’in alçakgönüllülüğü ve tanrılık iddiaları arasındaki bu çelişki, Mesih’in tüm İncil tasvirinde yer alan zıtlıkta çok sayıda paralellik bulur; bu zıtlık, onun sadece bir insan olduğu varsayımında saçmalık ve imkânsızlık anlamına gelir.

Keskin bir eleştirmenin dediği gibi, eleştirmenlerin İsa’sı aynı zamanda hem alçakgönüllü hem de gururlu, hem keskin görüşlü hem de zayıf görüşlü, hem ayık hem de fanatiktir. Ve böyle bir adamın hiçbir zaman var olmadığını, olamayacağını ve ne mutlu ki kendisi ve toplum için hiçbir zaman var olmayacağını söyleyebiliriz. Alçakgönüllü bir adam kibirli değildir, hassas fikirli bir adam asla zayıf fikirli değildir ve ayık fikirli bir adam asla fanatik değildir. Böyle bir psikolojik canavarlığın, psikolojik bir imkansızlık olduğunu düşünüyoruz.

Elbette eleştirmenler bu çelişkilerin Kilise’nin Mesih’in iki doğası öğretisine güçlü bir şekilde işaret ettiğini düşünmektedir. Ancak İsa’yı Tanrı olmaktan kurtarmak için bir kahramanca girişim daha yapılmalıdır. Ve psikolojinin en son keşifleri ya da icatlarının, bu sözde çelişkilerin gizemini az çok açıkladığına işaret edilmektedir. Her şeyden önce, “çoklu kişilik” olgusu İsa’nın çift yönlü bilincini açıklamaktadır. Tarih bize birbirinden tamamen farklı iki kişiliğin tek bir kişide birleştiği vakalar sunuyor gibi görünmektedir. Bununla birlikte, hiçbir maddenin kendisini oluşturan unsurlardan herhangi birinden ya da hepsinden daha az olamayacağını, hiçbir bütünsel birliğin, herhangi biri ya da hepsi bu bütünlüğün kendisinden daha büyük olacak parçalara bölünemeyeceğini unutmamalıyız. Bunu aklımızda tutarsak, Mesih’in doğasının görünüşteki çelişkilerini açıklamak için yukarıda bahsedilen fenomenlere işaret edildiğinde, önümüzde “soruya yalvarmak” olarak adlandırılan şeyin çok iyi bir örneği olduğu hemen görülecektir. Bu olguların paralellikler sunduğunu varsayalım. Soru hala devam etmektedir: Mesih’teki bu kişiliklerden birini,

İsa Tanrı mıdır?

onun ilahi bilinci tarafından temsil edileni nasıl açıklamalıyız? Mesih'in tanrılık iddiaları sahtekârlık ya da halüsinasyon olarak açıklanamaz. Bu, gördüğümüz gibi Müjde'nin çizdiği resimle çelişir. Eğer bu olamazsa, elbette burada gerçek ve özünde ilahi bir bilinç olduğu sonucuna varırız. Şimdi parça bütünden daha büyük olamayacağına göre, Mesih'teki bu iki kişiliği, onun insani ve tanrısal kişiliğini birleştiren birliğin de Tanrı'dan daha aşağı olamayacağı sonucuna varmalıyız. Dolayısıyla hala aynı sorunla karşı karşıyayız.

İsa'nın psikolojik durumunu açıklamak için iki olguya daha işaret edilmektedir: bilinçdışı benlik ve değişken benlik. Ancak bunların hiçbiri tarihsel İsa'ya uygulanamaz. İkincisine göre, İsa tanrısallığının tamamen bilincinde olmazdı ve " bilinçdışı benlik" teorisi O'nun tanrısallığını bilinçdışına değilse bile en azından bilinçaltına indirgerdi. Her iki görüşün de tanrısal doğasının açıkça ve kesintisiz olarak bilincinde olan tarihsel İsa ile hiçbir ilgisi yoktur. Mesih'i açıklamaları mümkün değildir çünkü O'nunla ilgili yalnız gerçeklerle çalışmakta ya da onları göz ardı etmektedirler.

Kısacası, eleştirmenler kendi görüşlerine göre tarihte bilinen tek İsa'yı açıklamakta başarısız olmuşlardır. Tarihsel İsa'nın açıklanması meselesine çok zaman ayırdık çünkü eğer bir ihtimal varsa, tarihsel olguların eleştirmenlerden, Mesih'in Tanrı olması gerektiğini belki de istemeyerek de olsa kabul etmelerini sağlaması gerektiğine inanıyoruz. Önümüzde gerçekten dikkate değer bir gerçek var. İşte eleştirmenlerin Tanrı olmadığından emin oldukları Nasıralı İsa. Ancak yine de bu varsayımla yani Tanrı olmadığı varsayımıyla, açıklanamaz. O'nu sadece bir insan olarak açıklamaya en çok hevesli olanların en keskin psikolojik ve tarihsel analizlerini şaşırtmaktadır. Herhangi bir olgunun olası tek bir açıklaması varsa, bunun doğru açıklama olması gerektiğinin, eleştirmenlerin de kabul etmeye istekli olması gereken oldukça güvenli bir sav olduğunu düşünüyoruz. Eğer Mesih'in Tanrı olmadığı varsayımına dayanan her teori tarihle açıkça çelişiyorsa, o zaman bu varsayımın tarihle çeliştiğini söylemek doğru olacaktır. Eğer O'nun Tanrı olmadığına inanamıyorsak, Tanrı olduğuna inanmalıyız. Eleştirmenler onun günahsızlığı, mucizeleri, dirilişi gibi pek çok şeyi açıklamaya kalkışabilirler. Fakat O'nu açıklamaktaki kendi yetersizliklerini açıklayamazlar. Kendi yetersizlikleri, Mesih'in tanrılığının, Mesih'in kişiliğinin gizemlerini çözebilecek tek anahtar olduğunun en güçlü kanıtıdır.

Sonuç olarak şunu da sorabiliriz: Eleştirmenler Mesih'in eyleminin sonuçlarını, özellikle de Mesih'i bedende tanıyan, O'nu insanlar arasında bir insan olarak gören pek çok kişinin daha sonra O'nun Tanrılığına inanması gibi gerçekten olağanüstü bir gerçeği nasıl açıklayacaklar? Bu tekil olgunun, tarihin bize insanların Tanrı olarak onurlandırıldığı başka örnekler verdiği gerçeğine işaret ederek açıklanabileceği bir an için bile düşünülmemelidir. İlk Hristiyan topluluğunun Mesih'in tanrılığına olan inancını, uzak bir benzerinin bile bulunamayacağı, kesinlikle eşsiz bir konuma çıkaran birkaç husus vardır.

Öncelikle, Yahudi ulusunun güçlü tektanrıcılığını unutmamamız gerekir. Yahudiler o dönemde yeryüzünün ve göğün tek ve yüce Tanrısı'na inanan dünyadaki tek ulustu. Ayrıca O'nun büyüklüğü ve görkemi hakkında en yüce fikirlere sahiptiler. Romalıların çok tanrılı dinleriyle bazı imparatorlarını nasıl tanrılaştırdıklarını ve onlara nasıl ilahi onur verdiklerini açıklamak nispeten kolaydır. Ancak bu, erken dönem Hristiyanların Rablerinin Tanrılığına olan inançlarıyla hiçbir şekilde benzerlik göstermez. Yahudiler için tanrısal onur iddiasında bulunmak dine küfretmek anlamına geliyordu. Mesih kendisinin Tanrı'nın Oğlu olduğunu iddia ettiğinde başkâhinin giysilerini yırttığını görürüz. Sıradan bir insanı Tanrı olarak onurlandırmak, bir Yahudi'nin yapmayı düşünmeyeceği en son şeydi; nitekim akli başında gerçek bir Yahudi'nin bunu yapamayacağını söyleyebiliriz. Üstelik İsa'nın, böyle bir şeye inanmayı düşüncekleri en son kişi olduğunu da ekleyebiliriz. Mesih'in

tüm Yahudi ulusunun en derin özlemini, dünyasal bir Mesih özlemini hayal kırıklığına uğrattığını asla unutmamalıyız. Yahudilerin Mesih'e sundukları şey tanrısal onurun tacı değil, utancın çarmıhıydı. Ve onda bir tanrı görmek bir yana, haykırdılar: "Onu çarmıha gerin, onu çarmıha gerin." Elbette, ilk öğrenciler Nasıralı İsa'ya yapılan bu taçlandırıcı adaletsizliğe katılmadılar ama onların da dünyasal yücelik umutları olduğunu, çok şey bekledikleri Efendilerinin bir canı olarak çarmıha gerildiğini gördüklerinde, onların da kafalarının karıştığını, kuşku ve korkularla dolduğunu biliyoruz. Buna rağmen ölümünden kısa bir süre sonra Tanrısal bir Mesih'i vaaz etmeye başlarlar. Bir Ferisi olarak Nasıralı İsa'dan nefret eden ve ona zulmeden Pavlus da Tanrı olan bir Mesih'i vaaz etmektedir. Üstelik Yeruslaim'in kendisi, duvarları içinde, yeni buldukları Yücelik Rabbi'nin önünde hayranlıkla eğilen bir Yahudi cemaati barındırır.

Kuşkusuz, her şeyi ilk Hristiyanların fanatik ya da çılgınca coşkusuna atfetme girişimleri yapılmıştır. Ancak bizim harika Yeni Antlaşmamız'da İsa Mesih'in ilk öğrencileri bize akıselimin ve ciddiyetin somutlaşmış hali olan bir hatıra bırakmışlardır. Pavlus'un zihninin derinliği, berraklığı ve engin mantığı herkes tarafından kabul edilmektedir. Ne seküler tarih ne de Kutsal Yazılar yukarıda bahsedilen teorilere en ufak bir destek bile sunmamaktadır.

Burada mesele yine gayet açıktır. Eleştirmen, göklerin ve yerin tek Tanrısı'na inanan, başkâhini Mesih'in küfrettiğini düşünerek giysilerini yırtan, tektanrıci Yahudi'nin, Nasıralı marangozun oğlu İsa'nın, halkının tüm Mesih umutlarını boşa çıkaran bir adamın (yani İsa'nın) bir canı olarak çarmıha gerildiğine inandığını savunmak zorunda kalacaktır. Duygularının tamamına sahip olan bu Yahudi, bu köylünün göğün ve yerin yüce Tanrısı, atalarının, İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un Tanrısı olduğuna inanıyordu ve üstelik buna Mesih'in tanrısalılığına dair en ufak bir kanıt olmamasına rağmen inanıyordu. Ayrıca inancının, bedensel açıdan kardeşlerinin en derin nefretini ve küçümsemesini uyandıracığı ve her an bu budalalığını kendi canının kanıyla mühürlemek zorunda kalabileceği gerçeğine rağmen bunu yapacaktır.

Biz kendi adımıza böyle bir saflık iddiasında bulunamayız. Akli başında, ağırbaşlı insanların inanmayı düşünecekleri en son şeye inandıklarında ve buna inanmayı düşünecekleri en son insan için inandıklarında, bu benzersiz olgunun bir nedeni olması gerektiğine inanıyoruz. Bizler, ilk Hristiyanların İsa Mesih'in Tanrılığına olan inançlarının ancak daha büyük bir mucizeyle -gizemlerin sırrıyla- açıklanabileceğine inanıyoruz: Nasıralı İsa, insanların göğsüne yaslanan ve mezarları başında ağlayan alçakgönüllü, mütevazı, kederli bir adam, aynı zamanda göğün ve yerin ebedi Tanrısı'ydı.

İKİNCİ MAKALE

Luther Moore Bicknell

Bu soruyu daha önce dikkatimizi çeken beş soruya ek olarak ele aldığımızda, araştırmamız için çok küçük bir alan kalmış gibi görünebilir. Tarihsel ve eleştirel temellerde, Kilise'nin her zaman Mesih'in Tanrılığını öğrettiğini; Yeni Antlaşma ve özellikle de Müjde yazarlarının, O'nun Tanrılığından oldukça etkilendiklerini ve bu konudaki derin inançlarını kayıtlarının hemen hemen her sayfasında ortaya koyduklarını ve son olarak,

İsa Tanrı mıdır?

İsa'nın kendisinin, insanlar arasında dolaşırken, beyanları ve benzetmeleriyle, yaşamı ve eylemleriyle, yukarıdan geldiğini, Baba Tanrı'dan gönderildiğini ve göğe yükseldiğinde tüm insanları kendisine çekeceğini öğrettiğini oldukça açık bir şekilde gösterdik. Görünüşe göre tek yapmamız gereken bu kanıtlardan İsa'nın Tanrı olduğu sonucuna varmaktır ve böylece amacımıza ulaşmış oluruz.

Ancak bizim alanımız dar olsa bile, Tanrı'nın zihni derindir. Mesih, insanların kendisi hakkında ne düşündükleriyle neredeyse her şeyden daha fazla ilgilenmiştir. Öğrencilerine geldi ve her birimize şu soruyla geldi: Mesih hakkında ne düşünüyorsunuz? Ben kimim? Mesih Tanrı mıdır? ve insanların tüm Hristiyan deneyimi, Tanrı olsun ya da olmasın, İsa hakkındaki anlayışlarına bağlıdır ve bu anlayışlar tarafından yönlendirilmektedir. Böylece araştırma alanımız, eleştirel ve tarihsel araştırmanın daha önce yürütmüş alanlarından ziyade metafiziksel ve kişisel hale gelir. Metafizik derken, bu kanıtların insan aklının üzerinde ya da bilincimizin ötesinde olduğunu kastetmiyoruz daha ziyade insanların içsel bilincinden ve tüm çağlardaki insanların bilinçlerinde ve kalplerinde açığa vurulan dünyadaki düşünce bütününden geldiğini kastediyoruz. Bu tür verilerden elde edilen sonuçların zorunlu olarak doğru ya da nihai olamayacağı düşünülebilir ancak tüm soyut felsefi düşüncelerin imanın yönlendirdiği akıl tarafından nihai olarak değerlendirildiği ölçüde araştırmamızdaki nihai temyiz mahkemesi de her kalpteki iman olmalıdır.

Alanımıza baktığımızda, Tanrı'ya iman ve Mesih'e imanın birlikte ayakta durması ya da çökmesi gerektiği muazzam bir şekilde ezici bir gözlemdir. Orta yol yoktur; ya taht ya da darağacı. İnsan düşüncesinin iki aşırı ucu, bir yanda zorunlu bir Üçlü-Birlik ile Teizm; ya da diğer yanda gökte boş bir taht ve yeryüzünde materyalizmin belirsizlikleri ile Ateizmdir. Ya ilahi Kurtarıcı için yüce bir yer bulmalıyız ya da sahtekârların en büyüğüne hiç yer vermemeliyiz.

Rabbimiz'in Tanrılığına ilişkin kanıtlara hangi açıdan bakarsak bakalım, her şeyden önce O'nun yaşamındaki doğaüstü unsurdan etkileniriz. Bu, Kurtarıcı'nın düşmanları için kabul edilmesi en zor olan unsurdur ancak onlar bu gerçeği ne inkâr edebilir ne de açıklayabilirler. Doğaüstü unsur O'nun insan ve Tanrı'ya göre konumunda kendini gösterir. Tanrı evreni tüm tezahürleri ve gelişmeleriyle birlikte insan için yaratmıştır. Onu kendi koyduğu yasalarla yönetmektedir. İnsanı doğadan üstün kılmış ve doğaya boyun eğdirmek ve ona egemen olması için doğaya yerleştirmiştir. Böylece insanın ortaya çıkışıyla yeni bir düzen başlatılmıştır. Bireysel özgürlükle donatılmış bu yaratık yeni bir yönetimin başlangıç noktasıdır; ahlaki düzen kendini fiziksel düzenin üzerine yerleştirir. Doğa gelişimini durdurur, mevsimlerin döngüsünü değişmeden izler ve tarih ağacının üzerinde büyüyüp gelişmesi gereken toprak haline gelir. Ancak insan daha yüksek idealler için hırs ve gayretle donatılmıştır -daha eksiksiz bir gelişimle- daha eksiksiz bir insanlıkla. Böylece evrende iki ruhani unsur vardır: Tanrı ve insan. Bu yüzden Tanrı insanı, insanın içsel bilincinde hissettiği büyük bir gelişim için yaratmıştır; ve Tanrı gelişim planını açıklamak ve kendini ona göstermek için insanla temasa geçmelidir. Tanrı kendisini yalnızca insana açıklayabilir: sonlu olan, sonsuz olanın kendisini açıklamayı seçmesi dışında sonsuz olanı kavrayamaz. Bu, Tanrı'nın planıydı.

Ancak bu vahiy ve insanın gelişim planı, insanı Tanrı'dan ayırarak kendi haline bırakılmış olsaydı onu kaçınılmaz bir yıkıma sürükleyecek olan insanın suç eylemiyle ke-sintiye uğrayınca, Tanrı tarafından başlatılan inisiyasyon çalışması kendisini bir kurtuluş çalışmasına dönüştürür. Tanrı artık sadece kendini açıklamakla kalmaz; kurtarmak için de çalışır; ve bu büyük kurtuluş planının başlangıç noktası, insana Cennet'in eşiğinde Şeytan'a karşı zafer vaadidir; ve İsa Mesih'in gelişi de ana hedeftir. O, Tanrı'nın zihnindeki

büyük İdeal İnsan'dır, insanın gelişiminin zirvesidir ve O'nda Tanrı'nın insanı gelişiminde yönlendirdiği büyük amaç vardır; özgürlükle kutsal kılınan ve özgür itaatle her şeye gücü yeten bir insan. Böylece İsa, tüm insan düşüncesinin merkezi, eşsiz insan haline gelir ve burada tüm insanların gözlerinin, bizi kendisiyle birlikte Baba Tanrı'ya kardeş olarak bağlayan bu doğaüstü insanın muhteşem karakteri, kişiliği ve yaşamı üzerinde olduğu gözlemlenmeye değer. O mükemmel insan, insan idealinin gerçekleşmiş hali olduğu için Tanrı'nın insanların O'nun gibi olmasını amaçladığı, dünyanın O'nun gibi olmasını istediği doğrudur.

Böylece bu büyük İdeal İnsan, insanların tüm umutlarının ve arzularının doruk noktası, insana gelir ve onun hasret çeken kalbine Sonsuz Tanrı'nın kendisinden bir şeyler ifşa eder. Az evvel yalnızca Tanrı'nın kendisini insana açıklayabileceğini söylemiştik. İsa Mesih gelir ve insanın bilincini Tanrı'nın sevgisine, sonsuz merhametine, egemen bilgeliğinin derinliğine, genişliğine ve yüceliğine dair bir anlayışla doyurur ve aslında Tanrı'nın ta kendisini açıklar; dolayısıyla bu Mesih Tanrı olmalıdır.

Doğaüstünün bir diğer unsuru da ortaya çıkış zamanı ve şeklidir. Öncüllerinde ve çevresinde O'nun görünüşünü ve ışıltısını açıklayacak hiçbir şey yoktu. Sefil ve sığ Yahudi ırkının topraklarında, saf ve evrensel sevginin böylesine somutlaşmış bir örneğini üretecek hiçbir şey yoktu. O duygusal, dar, bağnaz çağın atmosferinde böyle bir paslanmaz ve eksiksiz erdem karakterini doğuracak ya da besleyecek hiçbir şey yoktu. O çağın yüksek bir aydınlanma çağı, Augustus ve Tiberius çağı olduğu doğrudur; özgürleşmiş aklın ve felsefenin eski pagan batıl inançlarını yerle bir ettiği bir çağ. Fakat o çağın insanların düşünce tarzına en aykırı olan hakikat sisteminin, bu çağda başını kaldırıp dünyayı ele geçirdiğine inanmak zorundayız. Dostlarının ve öğrencilerinin ondan şüphe etmeleri makul değil miydi? Kendisini açıklamak için daha elverişsiz bir zaman seçebilir miydi? Arkadaşları yıllarca O'nunla birlikte yaşamamışlar mıydı, kardeşlerini tanımamışlar mıydı, O'nunla birlikte yol arkadaşı olarak yürümemişler miydi, O'nunla aynı sofrada yemek yememişler miydi, O'nu acı çekerken, açken, yorgunken, sorular sorarken, ağlarken, inlerken, ölüren görmemişler miydi? O basit, dar görüşlü, tektanrıci Yahudileri O'nun Tanrılığına, yani bizzat Tanrı olduğuna ikna etmek için gereken kanıt düzeyini kestirebilir miyiz? Oysa biz onların O'nu Tanrı olarak kabul ettiklerine ve bazılarının bu inanç uğruna öldüğüne açıkça ikna olduk. "Dört yüz yıllık bir bekleyişten sonra peygamberler tarafından toprağa ekilen tohumun sonunda hayata geçtiğini ve istisnai bir yaşamda peygamberlerin ideallerine onların hayal ettiklerinden daha parlak bir anlayışla ulaşan bir Varlığın ortaya çıktığını makul bir şekilde varsayabilir miyiz? Kendi halkı tarafından reddedildi ve öldürüldü, gömüldü, söylediği gibi dirildi ve kurtarılmışlar ordusunun başında dünyayı fethetmeye gitti ve hala daha büyük bir halk arasında daha büyük bir iş yapıyor" böyle birinin Kâhin Kral'dan, Tanrı'nın açıklayıcısından, Tanrı'nın kendisinden başka biri olduğunu varsaymaya cesaret edebilir miyiz?

Gelin şimdi ikinci olarak, O'nun karakterindeki tanrısal unsurları kısaca ele alalım. Horace Bushnell, "İsa'nın karakterinin insanlarla sınıflandırılmayı yasakladığını" söyler. İsa, karakterinin mükemmelliğine ulaşmadı, kutsallıkta mükemmel olarak doğdu. İnsanlar tövbe ve kefaretle pak olurlar. İnsan saflığının daha yüksek türlerine, güzel bir ruhun mükemmelliğine, tövbe ve kendini alçaltma olmadan insanlar arasında asla ulaşılammıştır. İsa asla kendini alçaltmadı, Babasının önünde asla tövbe etmedi, asla af ve merhamet dilemedi. Diz çökmüş ve tövbe etmiş dünyanın arasında tek başına durur ve tövbe ya da pişmanlık duymadan saflığın açıklanamaz görkemi içinde bulutsuz yüzünü göğe kaldırır. Godet'ye göre bu türden bir ahlaki saflığın sadece benzeri değil, yakın benzeri de yoktur.

İsa Tanrı mıdır?

İnsanların yapabileceği tek şey, bizim yapabileceğimiz tek şey, o yüze bakmaktır -güçlü, dingin, sessiz- ve o harika kişilikte ilahi Kişinin kendisinden bir şeyler, bir kişide vücut bulmuş Ebedi Ruh'un görkemini görmektir. O'nun karakterindeki tanrısallık, mükemmel kutsallığında en görkemli halini alır.

İnsan, yalnızca İsa'da Tanrı'nın kutsallığından bir şeyler görebilir. O'nda insan, Tanrı'nın insanda kendini nasıl ortaya koyduğunu görebilir ve insan, Tanrı'nın güçlerinden bir şeyler ortaya koyabilir. "Mesih'te insan kendini gönüllü biçimde feda ve takdis ederek öylesine şeffaf bir araç haline gelmiştir ki, Tanrı'nın yüceliği O'nda mükemmel bir biçimde parlayabilir. İsa'nın dostları ve çağdaşları, O'nun"lekesiz ve kusursuz bir Kuzu" olduğu gerçeğine ezici bir şekilde tanıklık etmektedirler. Zamanımızda Hristiyanlığın en büyük düşmanı olan Strauss bile onun hakkında şöyle demiştir: "İnsanlığın ahlaki bilincinin ve kutsallığının mükemmelliğini borçlu olduğu şahsiyetler arasında İsa, her halükarda ilk sırayı alır. Tanrı'ya ve komşularımıza duyduğumuz sevgiyi ilgilendiren her konuda, yüreğin saflığı ve insanın iç dünyasındaki yaşamın saflığı konusunda, İsa Mesih'in karakterinin bize miras bıraktığı ahlaki sezgiye hiçbir şey eklenemez."

Bir insan ne kadar temiz olursa kendi ruhundaki günahı o kadar kolay fark eder, bu nedenle Mesih de bu ilke sayesinde yaşamındaki en küçük günahı bile fark ederdi. Ancak ağzından hiç böyle bir ikrar çıktı mı? Kendi kusursuz günahsızlığının derin bilincindeydi ve kendisine verilmiş olan görevi yerine getirirken en küçük bir ihmalden bile suçlu olmadığını yüreğinin derinliklerinde farkındaydı. "Yapmam için bana verdiğin işi tamamlamakla seni yeryüzünde yücelttim," diye Baba'sının önünde içini dökerken ruhunun basit ama derin itirafını dile getiriyordu. Araştırmamızın bu bölümünü, Mesih'in Yaşamı üzerine çok bilgili bir kitabın yazarı olan Keim'den yaptığımız şu alıntıyla kapatalım. "Kendini Kurtarıcı'nın işlerini ve eylemlerini düşünmeye veren herkes bundan, önümüzde suçluluk duygusunun acısını hiç hissetmemiş bir vicdan olduğu gibi karşı konulmaz bir izlenim edinir. Üstelik bu, düşük ve kolay bir ahlak standardına sahip bir ahlakçının durumu da değildir. Hayır! Günah damgasını vuran, yalın bir bakış, boş bir söz ve dışsal eylemlerin perdesi ardında, yüreğin ve güdülerin tüm kirlilikleridir." Pavlus yapmayacağı ama yaptığı şeylerden yakındır. Sokrates yüreğindeki tüm kötü eğilimlerin filizlerini bulur. Fakat O, yani Mesih, buna benzer bir şey yaşıyor mu? Ne Getsemani'de ne de Golgota'da kendisi için asla af dilemez. İnsanları mükemmel kutsallığına inanmaya çağırır, insanların günahlarını bağışlar, onlar uğruna ölür ve Yüce Tanrı'nın yargı tahtındaki yerini almak üzere göğe yükselir. " Hristiyanlık, hem bir inanç hem de bir yaşam olarak, kesinlikle temeli ve Kurucusu olan İsa Mesih'in kişisel karakterine bağlıdır." Bu felsefe değildir, bu din değildir, bu bir gerçektir.

Şayet yerimiz elverirse çalışmamızı bu doğrultuda çok yararlı bir şekilde sürdürebiliriz; O'nun egemen itaati aracılığıyla, insanın itaatsizlikle kaybettiği Tanrı'ya giden yolu nasıl yeniden keşfettiğini, harika alçakgönüllülüğünü, mükemmel insanlığını ve sevgisini göz önünde bulundurabilir ve O'nun karakterinin, harika yaşamıyla karşılaşmış olan insanlar üzerindeki etkisinden bir şeyler görebiliriz. Ancak burada daha fazla durmayacağız çünkü Tanrı'nın tek kutsal, mükemmel İnsan'da nasıl insan haline geldiğini açıkça görebiliyoruz, öyle ki O'na iman ederek hepimiz Baba'nın kendisiyle en yakın ve en doğrudan birliğe yükselebilelim. Üstelik bu, Tanrı'nın insanın gelişiminde kendisine ulaşmasını istediği ve Mesih'in Yol, Gerçek ve Yaşam'ın ta kendisi, Tanrısız İdeal İnsan olduğu şeklindeki orijinal varsayımımızla da uyumludur.

İsa'nın doğaüstü ve mükemmel karakteri bize, O'nun tanrılığına dair ikna edici kanıtlar sunmakla kalmaz, aynı zamanda yaptığı işler de buna katkıda bulunur. Tanrısız olarak

belirlenmiş işlerinden biri, en büyük kurtuluşa giden yolu hazırlayan Baba'yı açıklamayıydı. Kuşkusuz dostları ve öğrencileri ilk başta Efendilerinin tanrılığını fark etmediler ama her geçen gün yaşamının derinliklerini gördükçe, O'nun bir insandan daha öte biri olduğunu, günah konusundaki derin kavrayışının, iyiliğinde hiçbir insanın göstermediği kadar çaba ve kısıtlamadan özgür oluşunun, günahsız paklığını ve egemen erdemini ortaya koyduğunu anlamaya başladılar. Baba'yla çok yakın bir ilişki içinde olduğunun farkına varmış ve de kuşku ve pişmanlıktan tamamen uzak bir özgürlük ve dostlukla dua etmişti. Yaptığı işlerde kendisini Tanrı'nın yanına koyuyordu: "Babam hâlâ çalışmaktadır, ben de çalışıyorum." Ayrıca tanrısal köken ve görev, tanrısal bilgi ve paydaşlık iddiasında bulundu. Baba'yı açıkladığını iddia etti. "Beni gören Baba'yı görmüştür." "Ben Baba'dayım ve Baba da bendedir." Yüreğinin derin inancından gelen bu tür ikrarlarla dolu böylesi bir yaşam, tanrılığına derin bir inanç oluşturmaktan daha azını yapamazdı. Eğer sadece kutsal bir adam olsaydı, böyle bir inanca karşı koyardı. İsa'nın, kadim ve sığ teolojilerinde onlar için adını bile söylemeye cesaret edemedikleri büyük bir Bilinmez olan Baba'yı açıkladığı inancı -belki tam olarak formüle edilmemiş olsa da- takipçilerinin yüreğinde yatıyordu.

Sonra O'nun tamamlayıcı işi, ölümü ve dirilişi, inançlarını netleştirdi ve doğruladı ve bu doğrulama ile gerçek, insan inancında ve ibadetinde etkin ve kalıcı bir güç olarak kesin bir şekil ve mahiyet kazandı. Madam de Stael şöyle demiştir: "Eğer Mesih insanlara sadece 'Babamız' demeyi öğretseydi, insanlığın en büyük hayırseveri olurdu." O bundan çok daha fazlasını yaptı. "Baba'yı da Oğul'dan ve Oğul'un O'nu tanıtmak istediği kişilerden başkası tanımaz" diyerek Baba'yı açıklamaya geldi. İnsanlar arasındaki yaşamı ve ölümüyle kendisini açıklamayı istemiştir. İnsanların Tanrı'nın sevgisini, merhametini ve kurtarıcı gücünü görmeye çalıştıkları pencere, Tanrı'nın Mesih'te gerçek ve eksiksiz bir şekilde vücut bulduğuna inanmaktan başka bir şey değildi ve olamazdı. "Tanrı'nın sevgisi ve kişiliği, sadece doğasındaki ebedi Babalığın tanınmasıyla değil, yüceliğinin bilgisinin ışığının bir kişinin yüzünde parlamasıyla da belirgin ve parlak hale geldi ve insanlar bu kişide Tanrılığın doluluğunu bedensel olarak gördüler." Kilise çağlar boyunca bu pencereyi açık tutmak ve "Mesih'in gerçek ve kişisel tanrılığını doğrudan saldırıya ve örtülü bozulmaya" karşı korumak için ebedi gerçeğe olan bu büyük inanç ve iman için mücadele etmiştir.

Yerimiz, yüce Üçlü-Birlik öğretisinin Kilise'nin inanç ve kanaatinin nasıl bir sonucu ve mantıksal gelişimi olduğunu ve bu öğretinin Kilise tarihindeki tüm Mesih anlayışını nasıl şekillendirdiğini ve etkilediğini anlatmaya elvermez. O'nun tüm çağlarda insanları kurtarmak için yaptığı büyük işi ve muhteşem gücünün hâlâ yaşam denizinde insanlığın yıkıntılarını nasıl kurtarıp geri aldığını ve onları bir insanın işini yapmaları için nasıl gönderdiğini yararlı bir şekilde gözlemleyebiliriz. O'nun görkemi ve sevgisi hâlâ insanların ve ulusların kalplerine yeni bir gerçeğin, yeni bir yaşam felsefesinin ışıltılı ve parıltılı nurunu saçmaktadır. Kilisenin merkezi ve ruhu olarak devletlerin kaderini nasıl şekillendirdiğini ve adını unutan krallıkları nasıl dize getirdiğini, kardeşlik ve kardeşçe sevgi ruhunun tüm dünyada nasıl yayıldığını görebilirsiniz. Ancak, araştırmanın her aşamasından elde edilen kanıtların hayal gücümüzü zorladığını ve mantığımızı bastırıldığını söylemekle yetinelim. O'nun tüm felsefi ve gelişimsel düşüncenin mantıksal doruk noktası olduğu ve büyük eseriyle bağlantılı olarak tüm yaşamı ve kişiliğinin tarihsel olarak tutarlı olduğu ve insan vicdanını yalnızca O'nun doyurabileceği sonucuna varmalıyız. O, ruhlarımızın Tanrısı olmalıdır.

Son olarak, Profesör Godet'nin kaleminden beni çok derinden etkileyen üç görüşü

İsa Tanrı mıdır?

aktarmama izin verin. (1) Mesih'in asli ve şahsi tanrısallığı öğretisinden herhangi bir şeyi eksiltmenin, aynı zamanda insan ve Tanrı arasındaki ilişkinin yakınlığına olan inancı da aynı derecede ihlal etmeden mümkün olmadığı. (2) Mesih'in asli ve şahsi tanrısallığından uzaklaştıran her şey, bizi Tanrı'dan ayıran şeyden, yani günahıtan duyduğumuz dehşetten de aynı derecede uzaklaştırır. (3) Rabbimizin asli ve şahsi tanrısallığından uzaklaştırdığımız her şey, Hristiyan kutsallığının görkemli gerçekliğinden de aynı derecede uzaklaştırır.

Kanıtların bu alelacele gözden geçirilmesinden ve yüreklerimizdeki imandan sonra, gerçekler dizisinden ve bu makalenin sadece önerdiği büyük kanıt yükünden, O'nun Alfa ve Omega'dan, Başlangıç ve Son'dan, Tanrı'nın Oğlu'ndan başka bir şey olmadığı ve mutlaka Tanrı olduğu sonucuna varabiliriz.